

Kaleva Katri, Orjärvi Hanna

OIKEUDELLINEN OPAS LIIKEIDEEA KEHITTÄVILLE

Opas Business Kitchenin Avanto Accelerator-ideakiihdyttämön käyttöön

OIKEUDELLINEN OPAS LIIKEIDEEA KEHITTÄVILLE

Opas Business Kitchenin Avanto Accelerator-ideakiihdyttämön käyttöön

Kaleva Katri, Orajärvi Hanna
Opinnäytetyö
Kevät 2016
Liiketalouden koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Liiketalous, Oikeuden ja hallinnon suuntautumisvaihtoehto

Tekijät: Kaleva Katri, Orajärvi Hanna

Opinnäytetyön nimi: Oikeudellinen opas liikeideaa kehittäville

Työn ohjaaja: Seppänen Pentti

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2016

Sivumäärä: 62+39

Opinnäytetyön tarkoitus on luoda hyödyllinen ja toimiva opas Oulun korkeakoulujen yrittäjyyskeskuksen Business Kitchenin Avanto Accelerator-ideakiihdyttämön käyttöön. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää oleelliset oikeudelliset asiat, jotka tulee ottaa huomioon oikeudellisesta näkökulmasta jo liikeidean suunnitteluvaiheessa. Toimeksiantajanamme on Oulun Yliopiston Martti Ahtisaari Instituutti, jonka toimintaan Business Kitchen ja sitä myötä myös Avanto Accelerator-ideakiihdyttämö kuuluu.

Opinnäytetyö on lainopillinen, laadullinen tutkimus, jossa on käytetty pääsääntöisesti lähteenä lainsäädännön lisäksi oikeuskirjallisuutta. Näiden lisäksi opinnäytetyöhön on hankittu tietoa teemahaastattelulla sekä hankkimalla tietoa Tekesiltä ja eri viranomaislähteiltä, kuten Patentti- ja rekisterihallitukselta. Tässä opinnäytetyössä on keskitytty tarkastelemaan eri keinoja, joilla yritys voi suojata innovaatioitaan. Nämä keinot voidaan karkeasti jakaa immateriaalioikeudellisiin ja sopimusoikeudellisiin keinoihin. Tässä opinnäytetyössä on käsitelty myös olennaisia sopimuksia, jotka ovat olennaisia monelle aloittavalle yritykselle kuten rahoittajien sekä alihankkijoiden kanssa tehtävät sopimukset.

Business Kitchenin kolme kuukautta kestävä Avanto Accelerator-ideakiihdyttämö on tarkoitettu korkeakoululähtöisten liikeideoiden kehittämiseen ja se järjestettiin ensimmäisen kerran syksyllä 2015. Selkeää opasta oikeudellisista asioista ennen liiketoiminnan varsinaista aloittamista ei ole ja sille havaittiin tarve Avanto Accelerator-ideakiihdyttämössä. Oikeudellisia asioita ei käydyä myöskään itse ideakiihdyttämön aikana tällä hetkellä läpi.

Opinnäytetyömme tuloksena saimme selville, että immateriaalioikeuksien sekä sopimusoikeudellisten asioiden tiedostaminen jo liiketoiminnan suunnitteluvaiheessa on erityisen tärkeää niin omien oikeuksien turvaamiseksi sekä muiden toimijoiden oikeuksien loukkaamisten välttämiseksi. Immateriaalioikeudesta tässä opinnäytetyössä käsitellään tavaramerkkiä, patenttia, mallisuoja, hyödyllisyysmallia sekä tekijänoikeutta. Sopimusoikeudellisissa asioissa tässä opinnäytetyössä kerrotaan, kuinka yritys voi suojata oikeuksiaan myös sopimuksin sekä avattu aloittavalle yrityksille sopimuksia, jotka ovat olennaisia aloittavalle yritykselle. Tässä opinnäytetyössä käsiteltävien asioiden huomioiminen liikeidean suunnittelussa voi säästää aloittavalta yritykseltä taloudellisia resursseja sekä muita toimijoita kopioimasta kehitettävää liikeideaa.

Asiasanat: Liikeidean kehittäminen, IP-oikeudet, sopimusoikeus, aloittava yritys, innovaatioiden suojaaminen

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Program in Business Economics, option of Law and Administration

Authors: Kaleva Katri, Orajärvi Hanna
Title of thesis: Legal Guide for developing a Business Idea
Supervisor: Seppänen Pentti
Term and year when the thesis was submitted: Spring 2016

Number of pages: 62+39

The purpose of this thesis is to create a useful and practical guide for the Avanto Accelerator which is a programme of Oulu Business Kitchen, the universities' entrepreneurship hub. Business Kitchen is managed by Martti Ahtisaari Institute of global business and economics, which is the assigner of this thesis. In the guide developing a business idea is approached from a legal point of view.

This thesis is a juridical, qualitative research paper. The main sources used in this thesis are law and law literature. Other sources employed in the thesis include information from Tekes and other official authorities such as the Finnish patent and registration office, as well as an interview with the head of the Avanto Accelerator.

Avanto Accelerator is part of Business Kitchen and the programme lasts for three months. The programme is intended for the teams comprised of students studying Universities in Oulu. The programme was arranged at the first time in autumn 2015. The only thing needed when teams take part in the programme is their business idea. There was no clear guide about legal issues before starting the actual business and this is why there was a need for the guide of this kind. At the moment legal issues are not considered in the programme.

The results show that it is important to consider Intellectual Property Rights (IPR) and contract law when developing a business idea in order to protect one's rights and avoid infringing upon others. Understanding IPR and contract law helps startups to save their financial resources and ensures the safety of their own Intellectual Property. This thesis primarily handles immaterial property rights, such as patents and trademarks. The contract law section details ways to protect one's IP rights without registration. It also deals with contracts made with associates such as investors and subcontractors.

Keywords: Intellectual Property Rights, Startups, protecting innovations, contract law

LYHENTEET

ICANN	The Internet Corporation for Assigned Names and Numbers
IPR	Intellectual Property Rights
MalliA	Mallioikeusasetus
MOL	Mallioikeuslaki
PatenttiL/PatL	Patenttilaki
TavaramerkkiL	Tavaramerkkilaki
Tekes	Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus
TekijäL	Tekijänoikeuslaki
TNimiL	Toiminimilaki
TyösKeksL	Laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin
WIPO	World Intellectual Property Organization

SISÄLLYS

LYHENTEET.....	5
1 JOHDANTO.....	8
2 AVANTO ACCELERATOR-IDEAKIIHDYTTÄMÖ	10
1.1 Avanto Accelerator-ideakiihdyttämön esittely.....	10
1.2 Liikeideoiden kehittäminen Avanto Accelerator-ideakiihdyttämössä.....	10
3 OIKEUKSIEN SUOJAAMINEN, HYÖDYNTÄMINEN JA HALLINNOINTI.....	12
3.1 Immateriaalisen omaisuuden merkitys aloittavalle yritykselle.....	12
3.2 Oikeuksien suojaamisen suunnittelu	13
3.2.1 Liikeidean esittely.....	14
3.3 Immateriaalioikeuksien hyödyntäminen ja hallinnointi	14
3.3.1 Lisensointi.....	16
3.3.2 Työsuhdekeksinnöt	17
3.3.3 Työsuhteessa luodut teokset	18
3.3.4 Korkeakoulukeksinnöt.....	19
4 TÄRKEIMMÄT SUOJAMUODOT JA OIKEUKSIEN REKISTERÖINTI	21
4.1 Nimisuunnittelu.....	21
4.1.1 Toiminimi.....	21
4.1.2 Tavaramerkki	22
4.1.3 Verkkotunnukset	25
4.2 Yrityssalaisuus	26
4.2.1 Yrityssalaisuus suojamuotona.....	27
4.2.2 Yrityssalaisuuden sisältö ja luokittelu.....	28
4.3 Tekijänoikeus	28
4.3.1 Tekijänoikeuden sisältö.....	30
4.3.2 Tekijänoikeuden rajoitukset.....	31
4.3.3 Tekijänoikeuden luovutus ja siirtäminen.....	31
4.3.4 Tekijänoikeuden merkitys yritystoiminnassa	32
4.4 Patenti.....	33
4.4.1 Patentoitava keksintö.....	34
4.4.2 Kansallisen patentin hakeminen	35
4.4.3 Kansainvälinen patenti ja Eurooppapatenti.....	36

4.4.4	Keksinnön uutuuden turvaaminen.....	37
4.4.5	Patentin käyttö lupa ja edelleen luovutus	37
4.4.6	Vaihtoehdot patentoinnille.....	38
4.5	Hyödyllisyysmalli	39
4.5.1	Hakeminen ja rekisteröinti.....	40
4.5.2	Laajuus ja voimassaoloaika	40
4.6	Mallioikeus.....	40
4.6.1	Mallioikeuden myöntäminen.....	41
4.6.2	Mallioikeuden hakeminen.....	42
4.6.3	Mallioikeuden luovutus ja pakkolupa.....	43
4.6.4	Mallin kansainvälinen rekisteröinti.....	43
5	OIKEUKSIEN SUOJAAMINEN SOPIMUKSIN.....	45
5.1	Yleistä sopimuksista	46
5.1.1	Aie- ja esisopimus.....	46
5.1.2	Sopimustyyppin määrittäminen ja sopimuksen muoto	47
5.1.3	Sopimuksen keskeinen sisältö	48
5.2	Rahoitus sopimukset	50
5.2.1	Sijoittajat ja business- enkelit	51
5.2.2	Julkisrahoitus	52
5.3	Osakassopimukset	52
5.4	Salassapitosopimukset.....	54
5.5	Työsopimukset	55
5.6	Alihankintasopimukset.....	55
5.6.1	Alihankintasopimuksen sisältö	56
5.6.2	Oikeuksien jakautuminen ja vastuu.....	56
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	58
7	POHDINTA.....	60
	LÄHTEET	62
	LIITTEET	65

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme tarkoitus on kehittää opas Oulun korkeakoulujen yrittäjyyskeskuksessa Business Kitchenissä järjestettävän Avanto Accelerator-ideakiihdyttämön käyttöön. Toimeksiantajamme on Oulun Yliopiston Martti Ahtisaari Instituutti, jonka toimintaa Oulun korkeakoulujen yrittäjyyskeskus Business Kitchen ja tätä myötä myös Avanto Accelerator-ideakiihdyttämö on. Käsittelemme oikeudellisia asioita liikeidea kehittävän ja aloittavan yrityksen näkökulmasta ennen liiketoiminnan varsinaista vakiintumista. Kiihdyttämön aikana ei tällä hetkellä käydä läpi oikeudellisia asioita, minkä vuoksi opas tulee antamaan ohjelmaan osallistuville perustiedot immateriaalioikeudellisista suojakeinoista sekä sopimusoikeudesta. Ideakiihdyttämön tarkoitus on antaa korkeakoululähtöisille tiimeille tukea liikeidean kehittämiseen sekä auttaa heitä nopeuttamaan idean saamista markkinoille (Sorvari, haastattelu 26.4.2016).

Kummallakaan meistä ei ollut alun perin opinnäytetyön aihetta miettiessä ajatusta siitä, että lähitisimme työstämään opinnäytetyötä yrityksen oikeudellisiin asioihin liittyen. Toinen tämän opinnäytetyön kirjoittajista oli kuitenkin Avanto Accelerator-ideakiihdyttämöön osallistumisen jälkeen keskustellut erään kiihdyttämön ohjaajan kanssa mahdollisuudesta kirjoittaa opinnäytetyö startup-yrityksiin liittyen. Alkuvuodesta otimme yhdessä yhteyttä ideakiihdyttämöön ja keskustelimme tarkemmin opinnäytetyön mahdollisesta sisällöstä. Keskustelun jälkeen tulimme siihen tulokseen, että oikeudelliset seikat yritysmaailman kanssa yhdistävä aihe vaikutti kiinnostavimmalta vaihtoehdolta.

Selvitämme työssämme, mitä oikeudellisia seikkoja Avanto Accelerator-ideakiihdyttämöön osallistuvan tiimin tulee ottaa huomioon jo liikeidean kehittämisvaiheessa ja koostamme tämän tiedon oppaaseen. Keskitymme opinnäytetyössämme käsittelemään etenkin ideoiden ja innovaatioiden suojaamiseen liittyviä asioita, sillä Avanto Accelerator-ideakiihdyttämössä kehitellään nimenomaan liikeideoita eteenpäin. Ohjelmaan osallistuvat tiimit eivät joko ole vielä perustaneet yritystä taikka aloittaneet vielä varsinaista liiketoimintaa. (Sorvari, haastattelu 26.4.2016.) Käymme läpi, kuinka yritys voi suojata ideoitaan ja osaamistaan sekä mitkä suojaamiskeinot sopivat parhaiten eri tilanteisiin. Lisäksi käymme läpi kuinka yrityksen omistamia immateriaalisia oikeuksia hyödynnetään ja kuinka niistä voidaan sopia niin yrityksen sisällä kuin muiden tahojen kanssa. Immateriaalioikeuksilla tarkoitetaan yrityksen aineetonta omaisuutta, kuten tavaramerkkiä tai tekijänoikeutta. Internetin ollessa yhä tärkeämmässä roolissa yritystoiminnassa, käsittelemme raportissamme

myös verkkosivustoihin liittyviä asioita. Virallisten immateriaalioikeudellisten asioiden lisäksi käsittelemme myös olennaisia sopimusoikeudellisia asioita, joita aloittavalla yrityksellä tai liikeidea kehittäville olisi hyvä tietää jo kiihdyttämöön osallistuessaan. Kerromme olennaiset sopimukset, joita aloittava yritys solmii esimerkiksi rahoittajien sekä alihankkijoiden kanssa ja kerromme kuinka sopimuksilla on mahdollista suojata myös aineetonta omaisuuttaan esimerkiksi yrityssalaisuuden avulla.

Opinnäytetyössä on käytetty lainoppia sekä laadullista tutkimusta kokoamalla tietoa eri lähteistä sekä hankkimalla tietoa teemahaastattelulla. Lähdemateriaalimme muodostuu pääsääntöisesti lainsäädännöstä, oikeuskirjallisuudesta sekä teemahaastattelusta ideakiihdyttämön johtavan ohjaajan Anne Sorvarin kanssa. Näiden lisäksi käytimme hyödyksi materiaalia myös patentti- ja rekisterihallitukselta sekä teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskukselta eli Tekesiltä.

Raportin ensimmäisessä varsinaisessa luvussa kerromme mikä Avanto Accelerator-ideakiihdyttämö on, ketkä siihen osallistuvat ja millä metodilla liikeideoita kehitetään eteenpäin ideakiihdyttämön aikana. Toisessa luvussa kerromme immateriaalioikeuksien merkityksestä yritykselle sekä oikeuksien suojaamisesta sekä suojauksien hallinnointiin liittyvistä asioista. Immateriaalioikeudet ovat yrityksen aineetonta omaisuutta, joihin kuuluvat muun muassa patentti, hyödyllisyysmalli sekä tavaramerkki. Neljännessä luvussa käymme läpi immateriaalisten suojamuotojen lisäksi myös oikeuksien luovutuksiin liittyvät asiat. Viidennessä kappaleessa käymme läpi yleiset sopimusoikeudelliset periaatteet, yrityksen osakkaiden välillä tehtävät sopimukset sekä muiden tahojen kuten alihankkijoiden ja rahoittajien kanssa tehtävät sopimukset.

2 AVANTO ACCELERATOR-IDEAKIIHDYTTÄMÖ

Esittelemme tässä kappaleessa Business Kitchenin Avanto Accelerator-ideakiihdyttämön, jonka käyttöön oppaamme tulee syksyllä 2016. Kerromme, minkälaisia ideoita ja tiimejä kiihdyttämöön osallistuu ja millä metodilla liikeideoita kehitellään eteenpäin kolme kuukautta kestävästä ideakiihdyttämön aikana.

1.1 Avanto Accelerator-ideakiihdyttämön esittely

Avanto Accelerator-ideakiihdyttämö on osa Oulun korkeakoulujen yrittäjyyskeskuksen Business Kitchenin toimintaa. Kolme kuukautta kestävä ideakiihdyttämö järjestetään kaksi kertaa vuodessa, keväisin sekä syksyisin. Kiihdyttämön tarkoituksena on antaa korkeakoulutaustaisille tiimeille tukea liikeidean kehittämiseen sekä auttaa tiimejä nopeuttamaan ideansa viemistä markkinoille. Ohjelman aikana pyritään kehittämään tiimien yrittäjyystaitoja sekä auttaa heitä luomaan uusia hyödyllisiä kontakteja. Kiihdyttämöön osallistuvat tiimit ovat liikeidean kehittämisessä erittäin alkuvaiheessa ja moni ohjelmaan osallistuva saapuukin ohjelmaan ainoastaan tiimensä ja ideansa kanssa. Kehiteltäviä ideoita on ollut laidasta laitaan, mutta internet-alustaisia liikeideoita on ollut ohjelmassa mukana selkeästi muita enemmän. (Sorvari, haastattelu 26.4.2016.)

1.2 Liikeideoiden kehittäminen Avanto Accelerator-ideakiihdyttämössä

Ohjelmassa käytetään ideoiden kehittämisessä Lean-ajattelua, joka korostaa erityisesti idean validointia sekä idean testaamista ja kehittämistä kohderyhmältä saadun palautteen pohjalta (Sorvari, haastattelu 26.4.2016). Lean-ajattelun pohjimmainen periaate on tuotteen testaaminen. Kokeiluprosessi on iteroiva eli toistava prosessi joka on jaettu kolmeen osaan: rakentamiseen, arviointiin sekä oppimiseen. Prosessi alkaa oletuksella siitä, että asiakkailla on olemassa jokin ongelma joka on ratkaistavissa tietyllä tuotteella tai palvelulla. Tuotetta ei koskaan hiota liioin jotain tiettyä kokeilua varten enempää kuin tarpeellista. Ideana on valmistaa tuote mahdollisimman nopeasti ja edullisesti ja testata tuotetta potentiaalisilla asiakkailla joilta saadun palautteen perusteella saatua tietoa voidaan käyttää hyödyksi tuotekehityksessä, suunnittelussa sekä markkinoinnissa. (Fernandez, Ng & Owens 2014, 3-4.)

Avanto Accelerator-ideakiihdyttämössä sovelletaan Lean-ajattelua käytännössä siten, että tiimin olettamusta heidän ideansa kysynnälle validoidaan Lean-ajattelun mukaisesti ja pohditaan onko ratkaistava ongelma todellinen. Samalla pohditaan myös onko tiimin idea toimiva sekä voiko kyseisellä idealla tehdä todellisuudessa rahaa.

Sorvari kertoo ohjelmassa käytettävän suuri osa ajasta tällä hetkellä itse idean validointiin eli sen miettimiseen, onko kyseisellä idealla todellisuudessa kysyntää ja kuinka toiminta saataisiin kannattavaksi. Tämän vuoksi tällä hetkellä tiimien kehittelemien prototyyppien testaamiseen ei ole todellisuudessa jäänyt valitettavasti kovinkaan paljoa aikaa. Tulevaisuudessa ohjelmaa ollaan kuitenkin kehittämässä Sorvarin mukaan enemmän siihen suuntaan, jossa idean validointi pyritäisiin tekemään aikaisemmassa vaiheessa jotta tiimeillä olisi enemmän aikaa päästä testaamaan ja kehittämään ideansa entistä enemmän ohjelman aikana. (Sorvari, haastattelu 26.4.2016.)

3 OIKEUKSIEN SUOJAAMINEN, HYÖDYNTÄMINEN JA HALLINNOINTI

Käymme tässä kappaleessa raporttiamme läpi yrityksen alkuvaiheen IPR-strategiaa, joka voidaan jakaa seuraaviin osiin: nimisuunnitteluun, innovaatioiden suojaan sekä IP-oikeuksien hallinnointiin ja niiden käytön suunnitteluun. Tämän lisäksi käsittelemme tässä kappaleessa immateriaalioikeuksien hyödyntämistä ja hallinnointia sekä suojaamisen suunnittelua.

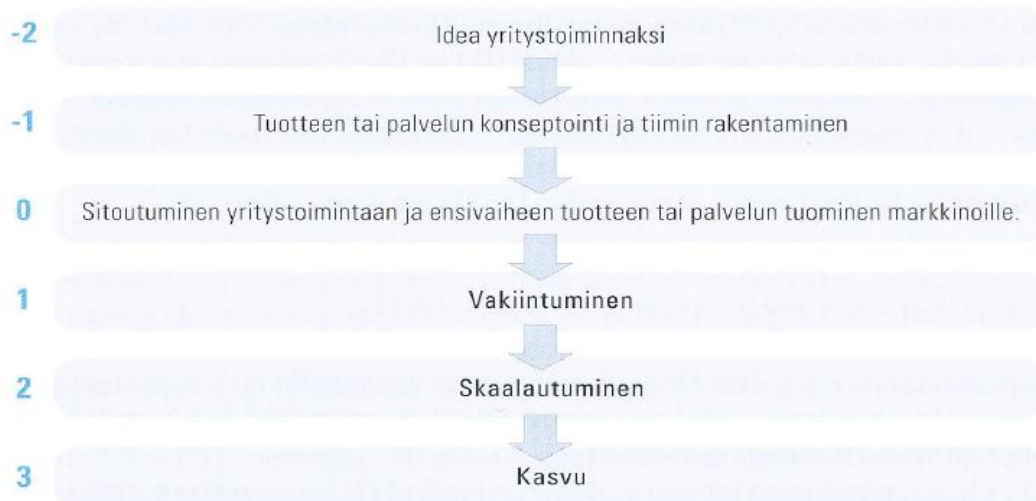
3.1 Immateriaalisen omaisuuden merkitys aloittavalle yritykselle

Yrityksen immateriaalinen omaisuus muodostuu ei-materiaalisista seikoista kuten keksinnöistä ja tietotaidosta. Riittävän laaja immateriaalioikeuksien omistus helpottaa myös ulkopuolisen rahoituksen hankkimista, sillä sijoittajan riski on pienempi silloin kun yrityksellä on jo olemassa olevia rekisteröityjä oikeuksia. Immateriaalioikeuksilla on rahallista arvoa ja oikein käytettynä ja suojattuna ne voivat taata yksinoikeuden markkinoilla ja kasvattaa yrityksen liikevaihtoa.

Immateriaalioikeuteen luetaan tavanomaisesti tavaramerkki, patentti, mallisuoja, hyödyllisyysmalli sekä tekijänoikeudet. Aloittavan yrityksen on hyvä hahmottaa IPR (Intellectual Property Rights)-oikeutensa jo ennen toimintansa aloittamista sekä suunnitella tarvittavat suojaustoimenpiteet ja niiden edellytykset jo varhaisessa vaiheessa, sillä jotkin IP-oikeudet eivät ole suojattavissa enää julkisen esittelyn jälkeen. Omien oikeuksien lisäksi on hyvä pohtia myös muiden toimijoiden oikeuksia sekä mahdollisten konfliktitilanteiden välttämistä. Startupeille kasvu sekä skaalautuvuus on erittäin ominaista minkä vuoksi startupit ovat hyvin IP-intensiivisiä ja niiden strategian suunnittelu on jo alkuvaiheessa tärkeää sillä riski oikeuksien loukkauksille kasvaa yhdessä liiketoiminnan mukana. Toki eri startupien suojan ja omistuksen tarve vaihtelee tapauksesta riippuen. Vaikka vähäiset resurssit voivat olla monelle aloittavalle yritykselle este kattavan suojaamisen hakemiselle, olisi ainakin osa resursseista hyvä sitoa IP-oikeuksiin. Suojattavan kohteen merkitystä on hyvä miettiä ennen suojan hakemista. Aloittavan yrityksen ei ole järkevää laittaa suuri määrä resursseja esimerkiksi sellaisen kohteen suojaamiseen, jonka merkitys on yritykselle ja sen liiketoiminnalle vain lyhytaikainen. (Innanen & Jäske 2014,16, 39-41, 50, 188, 242-243.)

3.2 Oikeuksien suojaamisen suunnittelu

Oikeuksien suojaamista ja niiden suojaamisen mahdollistavia asioita on syytä suunnitella yrityksessä tarkasti. Yritykselle sekä sen tarjoamille palveluille ja tuotteille on hyvä valita oikeanlainen nimi, varmistaa yrityksen ideoiden suojaus sekä laatia yrityksen omistamille IP-oikeuksille rekisteri. Huolellisella nimisuunnittelulla ja rekisterinpidolla voidaan jo ennen varsinaisia suojaustoimenpiteitä huolehtia siitä, että suojaa voidaan hakea mahdollisimman tehokkaasti. Suojaus tulee siis joissain tapauksissa ottaa huomioon jo ennen liiketoiminnan aloittamista. (Innanen & Jäske 2014, 39.) Käsittelemme oikeudellisia asioita opinnäytetyössämme seuraavan kaavion aikavälillä ”Ideasta yritystoiminnaksi”-kohdasta kohtaan ”Sitoutuminen yritystoimintaan ja ensivaiheen tuotteen tai palvelun tuominen markkinoille”, sillä ideakiihdyttämöön osallistuvien tiimien ideat eivät ole vielä markkinoilla.

Kuvio 1. Lähde Innanen & Jäske 2014, 40

Jos rekisteröinnit suoritetaan liian myöhäisessä ajankohdassa, riskit oikeuksien loukkauksiin tai siihen, ettei suojaa ole enää mahdollista saada ollenkaan kasvavat.

Liian aikaisessa suojaamisessa suurin haitta on yrityksen vähäisten resurssien sitominen immateriaalioikeuksiin. Aloittavan yrityksen on hyvä tiedostaa, missä vaiheessa suojaamistoimenpiteet voidaan tai tulee tehdä sekä mitä asioita yritys voi ylipäättään suojata rekisteröinnein. Kaaviossa 1 on kuvattu aloittavan yrityksen kehittyminen. Innanen ja Jäskeen mukaan toimenpiteet tulisi suorittaa seuraavassa järjestyksessä. Vaiheessa 0,1 ja 2 mietitään yleisimmin oikeuksien rekisteröin-

tejä joko juuri ennen tuotteen saapumista markkinoille tai heti sen jälkeen kun tuote on jo saatu markkinoille. Vaiheessa -2 yrityksen tulisi pohtia yrityksen nimeä sekä verkkotunnuksien saata- vuutta. Patentoitavien keksintöjen arviointi ja patentin hakeminen pitää aloittaa jo ennen keksin- nön julkiseksi tuloa eli viimeistään vaiheessa 0 tai -1. Myös eri suojamuotojen, kuten mallisuojan arvioiminen sekä mahdollinen suojan laajentaminen olisi hyvä myös aloittaa vaiheessa 0 tai 1. (Innanen & Jäske 2014, 40-41.)

3.2.1 Liikeidean esittely

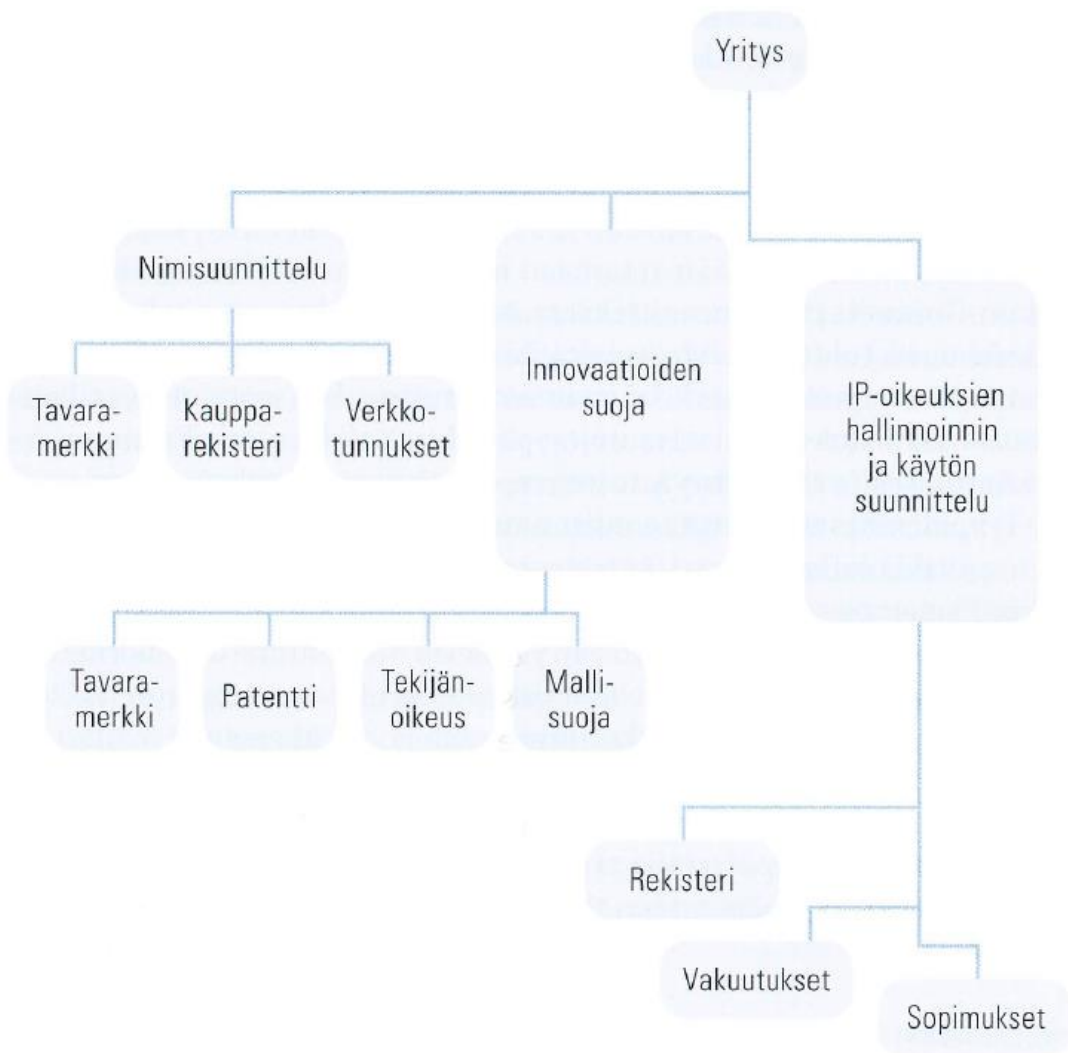
Startup-yrityksille eli kasvuyrityksille on ominaista se, että ne ovat vasta taipaleensa alkuvaihees- sa ja niiden tavoite on voimakas kasvu. Kehitettävän liikeidean esitleminen on erittäin tärkeässä roolissa, sillä startupit tarvitsevat yleensä ulkopuolista rahoitusta. Tätä liikeidean julkista esittelyä kutsutaankin pitchaamiseksi, ja siihen liittyy oikeudellisia riskejä. Ennen idean esittelyä startupin kannattaakin pohtia, mitä ideasta kannattaa esittelyssään paljastaa, sillä idea voi menettää tuol- loin uutuutensa tai se voidaan kopioida joko osittain tai kokonaan. Uutuuden menetys saattaa estää mallisuojan tai patentin hakemisen. Ainoa keino pitää tuotteen esittely salaisena, on kirjoit- taa salassapitosopimus esittelyyn osallistujien kanssa mikä on erittäin harvinaista startup- kentällä. Tässä tapauksessa startupeja suojaa kuitenkin se, että sijoittavat eivät ole valmiita sijoit- tamaan rahojaan pelkkään ideaan vaan tiimiin, jonka he uskovat toteuttavan idean parhaiten. Koska startupeille on erittäin ominaista skaalautuvuus, IP-strategian kehittäminen jo alkuvaihees- sa on erittäin tärkeää. IP-oikeudet muodostavat startupeille omaisuutta sekä todistavat, että yri- tyksellä on oikeus toimia markkinoilla. Oikeuksista on hyötyä myös silloin, kun yritys myydään eteenpäin sillä ne nostavat yrityksen arvoa. (Innanen & Jäske 2014, 259.)

3.3 Immateriaalioikeuksien hyödyntäminen ja hallinnointi

Yrityksen on hyvä tiedostaa miksi ja mihin se tarvitsee yksinoikeuksiaan ja mihin tarkoitukseen eri suojamuodot sopivat. Yrityksen IP-portfolio on hyvä käydä läpi aika ajoin ja karsia pois mahdolli- set päällekkäiset- tai turhat oikeudet ylimääräisten kustannusten välttämiseksi. Uusien rekiste- röintien suhteen on hyvä pohtia esimerkiksi niiden maantieteellistä laajuutta. IP-oikeudet vaativat niiden ajallisen rajoittuvuuden vuoksi seurantaa, minkä vuoksi oikeuksien uudistamisesta sekä muista päivämääristä on hyvä pitää kirjaa ja määrätä yrityksessä ne henkilöt, jotka vastaavat

rekisteröidyistä oikeuksista ja niiden seurannasta sekä mahdollisista lisensoinneista. (Innanen & Jäske 2014, 193.)

Immateriaalioikeuksien hyödyntäminen vaihtelee riippuen yrityksestä ja yksinoikeudesta. Yritys voi joko hyödyntää omaa yksinoikeuttaan tai käyttää hyödykseen jonkin muun tahon yksinoikeutta. Ensisijaisesti yksinoikeutta hyödynnetään valmistamalla markkinoille tuotetta, jossa on esimerkiksi käytetty hyödyksi suojattua keksintöä. Yksinoikeuden haltija voi hyötyä oikeudestaan myös esimerkiksi antamalla muiden tahojen käyttää hyödykseen kyseistä oikeutta korvausta vastaan. Immateriaalioikeuksia voi toiminimeä lukuunottamatta käyttää myös mahdollisesti vakuutena, jos kyseisellä yksinoikeudella on rahallista arvoa joka riittää kattamaan saatavan. (Haarmann & Mansala 2012, 147-149.) Yrityksen alkuvaiheen IPR-strategiaa voidaan esittää kuviolla 2 seuraavasti:

Kuvio 2. Lähde Innanen & Jäske 2014, 51.

3.3.1 Lisensointi

Lisensointi on IP-oikeuden haltijan myöntämä rajoitettu käyttöoikeus yksinoikeuteen korvausta vastaan. Oikeuksia voi niin sanotusti viipaloida ja lisenssien avulla IP-oikeuksia on mahdollista jakaa pienempiin osiin ja oikeuksia voi rajata niin alueellisesti, asiallisesti sekä ajallisesti. Lisenssisaajalle lisenssi on edullisempi vaihtoehto verrattuna koko oikeuden ostamiseen tai esimerkiksi uuden tekniikan kehittelyyn nähden. (Innanen & Jäske 2014, 193-194.) Osapuolten on tärkeää sopia keskenään, mihin lisensoinnilla pyritään ja mitä odotuksia heillä on lisensointisopimuksesta sekä yhteistyöstä. Sopimukseen on hyvä kirjata ylös ainakin mitä lisensoidaan, miten laajasti, millä hinnalla ja millä velvoitteilla lisenssi saadaan sekä mille ajalle lisenssi on. (Haarmann &

Mansala 2012, 151-152.) On olemassa eksklusiivisia ja ei-eksklusiivisia lisenssejä. Eksklusiivinen lisenssi tarkoittaa sitä, että lisenssi annetaan vain yhdelle toimijalle ja sen antaminen saattaa rajoittaa myös oikeuden omistajan käyttöä kun taas ei-eksklusiivisella lisenssi voidaan myöntää usealle eri toimijalle ja itse oikeuden omistajalla on myös mahdollisuus käyttää oikeuttaan tavanomaisesti. Joskus yritykselle myös on kannattavaa tehdä yhteistyötä ja lisensoida vastavuoroisesti oikeuksiaan toisen yrityksen kanssa. Tällä niin sanotulla ristiinlisensoinnilla kaksi eri oikeudenhaltijaa tekee keskenään lisenssien vaihtosopimuksen. Lisensointia voidaan parhaillaan käyttää uuden tekniikan hyödyntämiseen, riidanratkaisuun sekä tuotteen uudelle tasolle nostamiseen. (Innanen & Jäske 2014, 194-196.)

3.3.2 Työsuhdekeksinnöt

Työntekijän työn tuloksena työsuhteessa syntyneet keksinnöt aiheuttavat yleensä ristiriitoja sen suhteen kuuluvatko oikeudet työnantajalle vai työntekijälle sillä luovan työn tuloksena syntyneet keksinnöt katsotaan kuuluvan keksijälle, kun taas työoikeudessa työn tuloksen katsotaan kuuluvan työnantajalle. (Haarmann & Mansala 2012, 136.) Tällaisia ristiriitatilanteita varten on säädetty laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin 29.12.1967/656.

Lakia sovelletaan, kun työntekijä tai virkasuhteessa oleva henkilö on tehnyt keksinnön joka täyttäisi kriteerit Suomalaisen patentin saamiseksi ja keksintö kuuluu työnantajan toimialaan. Tällöin työnantajalla on oikeus joko kokonaan tai osittain saada oikeus kyseiseen keksintöön. (Työs-KeksL 1,4§.) Jo ideointivaiheessa on tärkeää varmistaa erillisillä sopimuksilla kuten esimerkiksi työsopimuksella se, että oikeudet keksintöön siirtyvät sen tekijältä itse yritykselle joko kokonaan tai osittain. Yrityksellä olisi hyvä immateriaalisen omaisuuden suojaamisen kannalta pitää kirjaa ideointiprosessin ajan ainakin seuraavista asioista: kuka/ketkä ovat tehneet, mitä on tehty, milloin keksintö/teos on tehty, mistä se on saanut inspiraationsa sekä missä kyseinen keksintö/teos on tehty. Kyseiset tiedot on hyvä olla dokumentoituna mahdollista rekisteröintiä varten. (Innanen & Jäske 2014, 189.)

Keksintö on voinut syntyä esimerkiksi seuraavissa olosuhteissa:

- keksintö on syntynyt olennaisessa yhteydessä työsuhteeseen ja keksinnön hyväksikäyttö kuuluisi työnantajan toimialaan

- keksintö on syntynyt työssä määrättävän tehtävän tuloksena vaikkei sen hyödyntäminen kuulu työnantajan toimialaan
- keksintö on syntynyt ilman yhteyttä työsuhteeseen mutta sen hyväksikäyttö kuuluu työnantajan toimialaan tai keksintö on syntynyt ilman yhteyttä työsuhteeseen eikä sen hyväksikäyttö kuulu työnantajan toimialaan. (Haarmann & Mansala 2012, 137-138.)

Työntekijällä tulee ilmoittaa keksinnöstä kirjallisesti mahdollisimman pian työnantajalle ja samalla antaa selvitys keksinnön sisällöstä ja ilmaista mahdollisesta aikeestaan hakea keksinnölle patenttia. Työntekijä voi hakea kuukausi ilmoituksen antamisen jälkeen patenttia keksinnölleen Suomessa patenttiviranomaiselta. Jos työnantaja haluaa oikeuden keksintöön tulee hänen neljän kuukauden kuluessa ilmoittaa työntekijälle oikeuden ottamisesta. Tätä ennen työntekijä ei saa hyväksikäyttää keksintöä jonkin muun hyödyksi tai julkistaa keksintöään. (TyösKeksL 5-6§.) Se, missä suhteessa työtehtäviin keksintö on syntynyt vaikuttaa työnantajan oikeuksiin. Mitä lähemmässä suhteessa keksintö on työtehtäviin ja työnantajan toiminta-alaan, sitä laajemmat oikeudet työnantajalla on. Työnantaja voi tällöin halutessaan valita ottaako se keksintöön kaikki oikeudet vai ainoastaan käyttöoikeudet. Jos keksintö ei ole syntynyt yhteydessä työsuhteeseen eikä kuulu työnantajan toiminta-alaan, on työnantaja keksintöön nähden samassa asemassa kuin muutkin tahot. (Haarmann & Mansala 2012, 138.) Työnantaja on velvollinen maksamaan työntekijälle korvauksen jos hän saa oikeuden työntekijän tekemään keksintöön. Korvauksessa on otettava huomioon keksinnön arvo, oikeuden laajuus sekä työsopimukseen liittyvät ehdot. (TyösKeksL 7§.)

Työnantajalle voidaan sopimuksella saada laajempi oikeus keksintöön kuin laissa on säädetty. Jos yrityksessä tehdään paljon tuotekehitystä, on työntekijöiden ohjeistamiseen hyvä ottaa avuksi työsuhdekeksintöohjesääntö. Työsuhdekeksintöohjesääntö on yrityksen sisäinen ohje, joka ei sido työntekijää vaan auttaa työsuhdekeksintöjen hallinnoinnissa sekä kannustaa innovaatioihin ja neuvoo työntekijää innovaatioiden ilmoittamisessa. (Innanen & Jäske 2014, 185.)

3.3.3 Työsuhteessa luodut teokset

Tekijänoikeuslaissa ei ole säädetty oikeuksien siirtymisestä työsuhteessa. Pääsääntöisesti oikeudet siirtyvät teoksen luojalle olosuhteista riippumatta. (Haarmann & Mansala 2012, 145.) Tekijänoikeuslaissa 8.7.1961/404 ei ole säädetty tekijänoikeuksien siirtymisestä lukuunottamatta

tietokoneohjelmia ja tietokantoja. Tekijänoikeudet ovat tekijänoikeuslain mukaan melko vapaasti siirrettävissä eteenpäin moraalisia oikeuksia lukuunottamatta, joista kerromme myöhemmin tekijänoikeutta koskevassa kappaleessa (Haarmann & Mansala 2012, 145). Moraalisilla oikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi tekijän nimen ilmoittamista teoksen ollessa esillä silloin kun hyvä tapa sitä vaatii sekä sitä, ettei teosta saa muuttaa sillä tavalla että se loukkaisi sen omalaatuisuutta tai kirjallista tai taiteellista arvoa (TekijäL 1:3§). Oikeuksien siirtämisessä keskeisessä roolissa on osapuolten välinen sopimus. Monilla aloilla kuitenkin syntyy työsuhteessa jatkuvasti teoksia jotka täyttävät kriteerit tekijänoikeudellisen suojan saamiselle. Niissä tilanteissa joissa tekijänoikeuden siirtymisestä ei olla erikseen sovittu työntekijän ja työnantajan välillä, vallitsee tällä hetkellä käytäntö jonka mukaan työnantajalla on niin sanottu kertakäyttöoikeus käyttää teosta normaalin toimintansa edellyttämällä tavalla ja muusta käytöstä on sovittava erillisesti. (Haarmann & Mansala 2012, 145.)

3.3.4 Korkeakoulukeksinnöt

Korkeakoulukeksinnöistä on säädetty laissa oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin 19.5.2006/369 ja laki koskee kaikki korkeakoulujen palveluissa työskenteleviä henkilöitä ja kaikkia Suomen korkeakouluja. Lakia sovelletaan suomalaisten korkeakoulujen palveluksessa olevien henkilöiden palvelussuhteessaan tekemiin, Suomessa patentilla suojattavissa oleviin keksintöihin. (Laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin 1§.) Tutkijalla on oikeus päättää itse keksintöön liittyvistä oikeuksista (Haarmann & Mansala 2012, 142). Tutkimukset on jaettu avoimeen tutkimukseen, sopimustutkimukseen sekä muuhun tutkimukseen. Avoin tutkimus tehdään yliopiston perusrahoituksella ilman ulkopuolista rahoittajaa. Avoin tutkimus voi olla myös sopimustutkimus, jonka on sovittu olevan avoin tutkimus. Sopimustutkimus taas on tutkimus, jossa on mukana ulkopuolisia rahoittajia ja muu tutkimus palvelussuhteessa tehtävä tutkimus jota ei tehdä tutkimustehtävässä. (Laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin 3§.)

Lain sovellusalaan kuuluvista keksinnöistä tulee ilmoittaa tekemästään keksinnöstä viipymättä ja samalla ilmoittaa minkälaisessa tutkimuksessa keksintö on syntynyt, sillä yhteys vaikuttaa korkeakoulun oikeudesta keksintöön (Laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin 5§; Haarmann & Mansala 2012, 143). Avoimen tutkimuksen seurauksena syntyneen keksinnön hyödyntämisestä saa keksijä päättää itse. Tutkijan tulee kuitenkin kuuden kuukauden sisällä ilmoittaa siitä, haluaako hän hyödyntää keksintöään vaiko ei. Ellei ilmoitusta tehdä, saa yliopisto ottaa

halutessaan keksinnön oikeudet. Sopimustutkimuksessa syntyneen keksinnön hyödyntämisoikeudet ovat ensisijaisesti korkeakoululla, joista korkeakoulun on maksettava keksijälle kohtuullinen korvaus. Muiden tutkimusten yhteydessä tehtävien keksintöjen oikeudet säilyvät itse keksijällä. Korkeakouluilla ei ole oikeutta näihin keksintöihin ilman erillistä sopimusta. (Haarmann & Mansala 2012, 143.)

4 TÄRKEIMMÄT SUOJAMUODOT JA OIKEUKSIEN REKISTERÖINTI

Esittelemme tässä kappaleessa keskeisimmät immateriaalioikeudelliset suojakeinot. Käymme läpi kunkin suojamuodon sekä niiden rekisteröinnin edellytykset, voimassaolon sekä oikeuden luovutukseen liittyvät seikat. Koska Avanto Accelerator-ideakiihdyttämössä kehitettävät liikeideat voivat olla miltä alalta tahansa, pyrimme käymään eri suojamuotoja mahdollisimman kattavasti läpi. Käsitlemme kappaleessa myös yrityssalaisuutta, mikä voi olla vaihtoehto rekisteröitävälle suojamuodoille.

4.1 Nimisuunnittelu

Nimisuunnittelulla tarkoitetaan hyvän nimen suunnittelua ja valitsemista niin itse yritykselle kuin sen tuottamille tavaroille sekä palveluille. Suunnittelussa on hyvä miettiä markkinoinnillista näkökulmaa, nimen rekisteröintikelpoisuutta sekä muiden toimijoiden oikeuksia. (Innanen & Jäske 2014, 50.)

4.1.1 Toiminimi

Toiminimi on nimi, jota elinkeinoharjoittaja käyttää toiminnassaan. Toiminimen tarkoituksena on yksilöidä yritys. Elinkeinoharjoittaja, joka on merkitty kaupparekisteriin saa käyttää myös aputoiminimeä osassa toiminnastaan. (TNimiL 1,8§.) Yksinoikeuden toiminimeen saa joko rekisteröimällä tai vakiinnuttamalla toiminimen. Yksinoikeuden elinkeinoharjoittajan toissijaiseen toiminimeen voi saada ainoastaan vakiinnuttamalla. Nimen tulee erottua jo entuudestaan rekisteröidyistä toiminimistä, jotta se voidaan rekisteröidä. Toiminimi on vakiintunut, kun se on yleisesti tunnettu alalla. Toiminimen luovuttaminen erillisenä ei ole mahdollista. Toiminimen voi luovuttaa eteenpäin vain yhdessä elinkeinotoiminnan kanssa. (TNimiL 2:13§.)

Vaikka toiminimellä ja tavaramerkillä on paljon yhtäläisyyksiä, niiden tehtävä ja tarkoitus on kuitenkin erilainen. Toiminimi ilmaisee yrityksen yhtiömuodon sekä yksilöi yrityksen, kun taas tavaramerkki muun muassa auttaa erottamaan tavaroita sekä palveluita kilpailijoidensa vastaavanlaisista tuotteista. Toiminimen tai aputoiminimen käyttäminen tavaramerkkinä on kuitenkin yleistä. (Innanen & Jäske 2014, 71.)

4.1.2 Tavaramerkki

Tavaramerkkilain 7/1964 ensimmäisen luvun ensimmäisen pykälän mukaan tavaramerkki on yrityksen tunnusmerkki, joka erottaa sen tuottamat hyödykkeet, tavarat tai palvelut kilpailijoiden tuottamista hyödykkeistä. Tavaramerkki on markkinoinnissa erittäin tärkeässä roolissa, sillä se vahvistaa tuotteeseen sekä brändiin liittyviä mielikuvia ja auttaa asiakasta erottamaan eri toimijoiden tuotteet toisistaan sekä parantaa yrityksen kilpailuetua. (Haarmann 2014, 305.)

Hyvän tavaramerkin ominaisuuksia ovat esimerkiksi muistettavuus, vapaus, markkinataloudellinen tehokkuus, rekisteröitävyys, erottamiskyky, positiiviset mielikuvat sekä helposti lausuttavuus (Innanen & Jäske 2014, 67). Tunnusmerkki esitetään yleisimmin graafisesti ja se voi olla esimerkiksi nimi, kuvio, kirjain tai melodia. Tunnuksen tulee olla selkeästi erotettavissa muista merkeistä. (Paloranta 2008, 236-237.) Tavaramerkki voi olla myös erityisen hyvin erottuva iskulause. Vain tavaramerkin haltija saa käyttää rekisteröimäänsä tavaramerkkiä elinkeinotoiminnassaan ja halutessaan kieltää muita käyttämästä merkkiään tai siihen sekoitettavissa olevaa merkkiä. (Paloranta 2008, 236-237.)

Tavaramerkin voi saada joko hakemalla rekisteröintiä patentti- ja rekisterihallitukselta tai tavaramerkki voi vaihtoehtoisesti tulla voimaan vakiinnuttamalla. Vakiinnuttamisella tarkoitetaan sitä, että merkki on yleisesti tunnettu haltijansa tavaran tai palvelun tunnuksena (Tavaramerkkilaki 1:2.3§). Yksinoikeus muihin kuin graafisesti esitettyihin merkkeihin voidaan saada tällä hetkellä vain vakiinnuttamalla, sillä vain graafiset tunnuksot ovat rekisteröitävissä. Rekisteriä ylläpitää patentti- ja rekisterihallitus. (Tavaramerkkilaki 2:12.1.) Suomessa tavaramerkin suoja on yhtä vahva riippumatta siitä, saatiin se kummalla tavalla tahansa. Tosin rekisteröidyllä merkkillä on huomattavasti helpompaa puolustautua mahdollisia loukkauksia vastaan. (Haarmann 2014, 314.)

Rekisteröintiä suunniteltaessa on hyvä miettiä minkä muotoisena ja laajuisena merkki on tarpeellista rekisteröidä. Tavaramerkit rekisteröidään aina alueellisesti, ja ne tulee rekisteröidä sillä alueella jossa niitä käytetään tai suunnitellaan käytettävän myöhemmin. Alueellisuuden lisäksi tavaramerkit rekisteröidään tiettyihin tavara- ja palveluluokkiin. Hakiessa tavaramerkkiä tulee ilmoittaa, mille tavaroille tai palveluille tavaramerkin suojaa haetaan. Olennaista tavaramerkin rekisteröintiä hakiessa on se, että merkin tulee olla erotettavissa muista aiemmin rekisteröidyistä merkeistä. Ensivaiheen hakuja vastaavanlaisten rekisteröityjen tavaramerkkien varalle on hyvä tehdä internetin hakupalveluista sekä verkkotunnusrekistereistä. Verkkotunnusrekistereistä etsiminen

antaa hyvin suuntaa tavaramerkkihaussa, sillä sähköinen viestintä on nykyisin erittäin tärkeässä roolissa joten on epätodennäköistä ettei jokin yritys ole hankkinut tavaramerkillään verkkotunnuksia itselleen. Tavaramerkkihaku suoritetaan kansallisesta rekisteristä, EU:n tavaramerkki-rekisteristä sekä muista mahdollisista rekistereistä. (Innanen & Jäske 2014 , 54-55, 89-90.)

4.1.2.1.1 Tavaramerkin vakiinnuttaminen

Tavaramerkkilain 1 luvun 2§:n 3 momentin mukaan tavaramerkki on vakiintunut kun merkki on tässä maassa yleisesti tunnettu niin kuluttajien kuin elinkeinoelämän keskuudessa haltijan erityisenä merkinä. Merkin ei tarvitse olla kaikkien tuntema vaan riittää, että merkki on tunnettu asianosaisessa asiakasryhmässä yleisesti. Vakiinnuttaminen vie yleensä vuosia, mutta sitä voidaan nopeuttaa esimerkiksi tehokkaalla mainonnalla tunnistettavuuden kasvattamiseksi. (Haarmann 2014, 316.) Vakiinnuttamisella ei kuitenkaan ole juurikaan etuja viralliseen rekisteröintiin nähden ja yleensä tavaramerkin rekisteröimättä jättäminen on erittäin epäedullista yritykselle. On hyvä huomioida myös ettei tätä menetelmää tunnusteta kaikissa maissa minkä vuoksi rekisteröiminen on joka tapauksessa erittäin tärkeää. (Innanen & Jäske 2014, 68.)

4.1.2.1.2 Kansallinen rekisteröinti

Tavaramerkin rekisteröinnillä hakija saavuttaa huomattavasti selkeämmin yksinoikeuden merkin käyttöön verrattuna vakiinnuttamiseen (Haarmann 2014, 314). Rekisteröintiä haetaan kirjallisesti patentti- ja rekisterihallitukselta ja hakemus käsitellään kun hakemusmaksu on suoritettu (Tavaramerkkilaki 2:16§). Hakemuksessa tulee mainita mille tuotteelle tai palvelulle suojaa haetaan ja mihin luokkaan tavarat tai palvelut kuuluvat (Patentti- ja rekisterihallitus, viitattu 10.2.2016). Jos hakemus täyttää sille vaaditut kriteerit ja esteitä ei tule ilmi, merkitään merkki tavaramerkkirekisteriin ja siitä kuulutetaan. Kuuluttamisen jälkeen vastaväitteiden tekemiselle jää kaksi kuukautta aikaa, väitteen voi tehdä kuka tahansa ja rekisteriviranomainen päättää hylätäänkö vai hyväksytäänkö väite. Rekisteröinti on voimassa kymmenen vuotta kerrallaan ja sen uusimismäärää ei ole rajoitettu. (Haarmann 2014, 316-318.)

4.1.2.1.3 Yhteisön tavaramerkki

Yhteisön tavaramerkki tarkoittaa Euroopan Unionin sisämarkkinoilla toimivan yhteisön tavaramerkkiviraston yhteisön tavaramerkistä annetun neuvoston asetuksen 207/2009 nojalla rekisteröityä tavaramerkkiä. Rekisteröinti tapahtuu sisämarkkinoiden harmonisointivirastossa eli OHIM:issa, mutta hakemuksen voi jättää myös patentti- ja rekisterihallitukselle. Yhteisön tavaramerkki perustuu aina rekisteröintiin, eli sitä ei voida saavuttaa vakiinnuttamalla. (Tavaramerkkilaki 7/1964 10a:57§.) Yhteisön tavaramerkki on muiden tavaramerkkien tapaan voimassa 10 vuotta kerrallaan. Yhteisön tavaramerkkiä koskee käyttöpakko, eli tavaramerkin tulee olla käytössä esimerkiksi yrityksen liiketoiminnassa. Käyttö vähintään yhden Euroopan Unioniin kuuluvan valtion alueella katsotaan riittäväksi.

4.1.2.1.4 Kansainvälisen tavaramerkin rekisteröiminen

Kansainvälistä rekisteröintiä (WIPO) koskevia tehtäviä hoitaa patentti- ja rekisterihallitus, mutta rekisteriviranomaisena toimii World Intellectual Property Organization eli WIPO (Tavaramerkkilaki 7/1964 10:54§). Kansainvälisestä tavaramerkistä on sovittu Madridin sopimuksessa (Valtiosopimukset 12/1996) ja rekisteröintihakemuksen voi jättää minkä tahansa sopimuksen solmineen osapuolen rekisteriviranomaiselle tai jos merkki on rekisteröity sopimusosapuolen rekisteriin voi merkille hankkia rekisterin myös Kansainvälisen henkisen omaisuuden järjestön rekisterissä. Jos Suomen kansalainen tai Suomessa asuva taikka liiketoimintaa täällä pyörittävä henkilö tai oikeushenkilö haluaa hakea kansainvälistä rekisteröintiä, hänen tulee siis jättää hakemuksensa patentti- ja rekisterihallitukselle. Hakijalta edellytetään voimassa olevaa suomalaista tavaramerkkiä tai Suomessa vireillä olevaa hakemusta kyseistä merkkiä koskien. (Tavaramerkkilaki 10:54§.) Hakemuksessa tulee mainita ne Madridin pöytäkirjaan liittyneet maat, joiden alueella tavaramerkki halutaan suojata ja WIPO ilmoittaa asiasta kyseisten maiden rekisteriviranomaisille jotka selvittävät onko rekisteröinnin myöntämiselle esteitä. Rekisteröinnin jälkeen tavaramerkki on suojattu kaikissa niissä jäsenmaissa, joista on mainittu hakemuksessa ja rekisteröinti on voimassa kymmenen vuotta kerrallaan kuten kansallisessakin rekisteröinnissä. (Haarmann 2014, 345.)

4.1.2.1.5 Tavaramerkin luovutus ja käyttö lupa

Tavaramerkki on mahdollista luovuttaa toiselle esimerkiksi liikkeen luovuttamisen yhteydessä, ellei asiasta ole sovittu toisin. Luovutus tulee pyynnöstä merkitä tavaramerkkirekisteriin, jotta

kolmannen oikeus tavaramerkkiin tulee voimaan. Tavaramerkin haltija voi myös antaa luvan käyttää tavaramerkkiään toisen elinkeinotoiminnassa ja luvan voi antaa useammalle taholle. Käyttöluvat tulee pyynnöstä merkitä tavaramerkkirekisteriin, jotta oikeus tulee voimaan. Käyttöluvan saaja ei saa antaa oikeuttaan tavaramerkkiin eteenpäin, ellei toisin ole sovittu. Merkintä tulee poistaa rekisteristä käyttöluvan lakattua. (TavaraML 5:32-34§.)

4.1.3 Verkkotunnukset

Koska suuri osa Avanto Accelerator-ideakiihdyttämön ideoista on ollut internet-alustaisia, halusimme käsitellä raportissamme myös hieman internetin verkkotunnuksiin liittyviä asioita, jotka ovat tärkeitä nykyisin lähes kaikille yrityksille (Sorvari, haastattelu 26.4.2016). Verkkotunnukset eivät ole laskettavissa varsinaisiin immateriaalioikeuksiin, mutta niihin voi liittyä suurtakin varallisuusarvoa. Innasen ja Jäskeen mukaan verkkotunnukset ovat kirjaimista ja numeroista koostuvia nimiä, joiden avulla voidaan viitata viestintäverkkoon kytkettyihin päätelaitteisiin IP-osoitteita helpommin muistettavissa olevalla tavalla. Jokaista IP-numeroa vastaa tietty domain-nimi eli verkkotunnus. (Innanen & Jäske 2014, 116-117.)

Verkkotunnukset ovat luonnollisesti merkittävässä roolissa verkkoselailun mahdollistamisessa. Verkkotunnusta suunniteltaessa on hyvä lähteä liikkeelle samoin tavoin kuin tavaramerkin nimesuunnitteluprosessissakin. On hyvä tarkistaa ettei verkkosivun nimi vastaa jo jotain suojattua nimeä tai tavaramerkkiä. Arvokkain ja käytetyin verkkosivun päätteistä on tällä hetkellä päätte .com. Verkkotunnusten rekisteröinti suoritetaan pääsääntöisesti *aikaprioriteettisäännön* mukaisesti, eli verkkotunnusta ensin hakenut taho saa tunnuksen käyttöönsä tietyksi määräajaksi. Suomessa maakohtaisen fi-päätteisen verkkotunnuksen voi saada suhteellisen vapaasti eikä esimerkiksi tavaramerkkioikeutta vaadita. Hakijan vastuulle jää siis se, ettei haettu verkkotunnus loukkaa muiden oikeuksia. Verkkotunnuksen hakijan on hakiessaan vahvistettava tarkistaneensa, ettei verkkotunnus ole rekisteröity nimi tai tavaramerkki Suomen kaupparekisterissä, yhdistysrekisterissä, säätiörekisterissä, tavaramerkkirekisterissä tai EU-tavaramerkkirekisterissä. Kansallisten verkkotunnusten myöntämisestä, verkkotunnushakemusten välittämisestä sekä hallinnoinnista vastaa Suomessa viestintävirasto. Verkkotunnus myönnetään hakijalle viideksi vuodeksi kerrallaan. (Innanen&Jäske 2014, 116.) Verkkotunnuksista on säädetty tietoyhteiskuntakaareissa 7.11.2014/917.

Tietoyhteiskuntakaaren 164 §:n mukaan verkkotunnus voidaan merkitä oikeushenkilölle, yksityiselle elinkeinonharjoittajalle, yhteisölle tai luonnolliselle henkilölle. Verkkotunnuksen tulee olla 2-63 merkkiä pitkä, eikä tunnus saa merkitsemishetkellä vastata tai muistuttaa toisen tahon suojattua nimeä tai merkkiä. ICANN eli Internet Corporation for Assigned Names and Numbers huolehtii geneerisistä verkkotunnuksista eli esimerkiksi com-, org- ja net-päätteisistä verkkotunnuksista. Hakijalla ei tarvitse olla aiempaa oikeutta kuten tavaramerkkiä tai toiminimeä tunnuksen rekisteröintiä varten. Ulkomaisten verkkotunnusten sekoittuvuutta ei arvioida kovinkaan tarkoin vaan yhdenkin merkin ero olemassa olevaan tunnukseen katsotaan riittäväksi. Kansainvälisessäkin verkkotunnuksessa sovelletaan aikaprioriteettiperiaatetta. Samoin kuin kansallisen verkkotunnuksen hakemisessa, hakijan tulee itse selvittää ettei hän loukkaa muiden oikeuksia verkkotunnuksellaan. (Tietoyhteiskuntakaari 21:166§.)

4.2 Yrityssalaisuus

Rikoslain 30.11§:ssä yrityssalaisuus määritellään seuraavasti: "Yrityssalaisuudella tarkoitetaan tässä luvussa liike- tai ammattisalaisuutta taikka muuta vastaavaa elinkeinotoimintaa koskevaa tietoa, jonka elinkeinonharjoittaja pitää salassa ja jonka ilmaiseminen olisi omiaan aiheuttamaan taloudellista vahinkoa joko hänelle tai toiselle elinkeinonharjoittajalle, joka on uskonut tiedon hänelle" (Rikoslaki 30:11§). Yrityssalaisuus estää tiedon siirtymisen toiselle taholle tavalla, joka on moraalisesti tuomittavissa. Se ei kuitenkaan anna sen haltijalle yksinoikeutta hyödyntää tietoa, vaan myös muilla yrityksillä tulee vapaan kilpailun nojalla olla oikeus hankkia sama tieto haltuunsa laillisin keinoin. Yrityssalaisuudet voivat olla luonteeltaan hyvin erilaisia ja ne voivat suojata lähes minkäläistä tietoa tahansa, minkä vuoksi yrityssalaisuuksilla ole muiden perinteisten immateriaalioikeuksien kaltaista yksinoikeussuojaa. (Vapaavuori 2016, 29.) Suomen laissa yrityssalaisuutta koskeva sääntely on hyvin hajanaista; Suomessa yleistä yrityssalaisuuden suojaa liike- ja palvelussuhteissa säädetään sopimusmenettelylaissa, työsopimuslaissa sekä rikoslaissa. Niistä jokaisessa käytetään yrityssalaisuudesta eri termiä. Sopimusmenettelylaissa yrityssalaisuudesta käytetään liikesalaisuuden käsitettä, kun taas työsopimuslaissa yrityssalaisuus tunnetaan ammat- ti- ja liikesalaisuuden nimellä. Rikoslaissa käytetään termiä yrityssalaisuus, joka yhtenäistää terminologian liittyen liike- ja ammattisalaisuutta ja muuta vastaavaa elinkeinotoimintaa koskevaan tietoon. (Vapaavuori 2016, 47.)

4.2.1 Yrityssalaisuus suojamuotona

Kukaan ei omista yrityssalaisuutta. Useimmiten puhutaan yrityssalaisuuden oikeasta haltijasta, joka voi periaatteessa olla kuka tahansa ja missä muodossa tahansa toimiva elinkeinoharjoittaja. Myös aatteellisella yhdistyksellä tai julkisyhteisöllä voi olla hallussaan yrityssalaisuus. Yrityssalaisuus voi kerrallaan olla usean saman alan yrityksen hallussa ja yrityssalaisuuden alaista tietoa voidaan luovuttaa eteenpäin yrityssalaisuuden asemaa menettämättä. Yrityssalaisuuden voimasaololle ei voi asettaa aikarajaa vaan yrityssalaisuuden antama suoja on voimassa niin pitkään, kun tietokin pysyy salaisena ja muut edellä luetellut yrityssalaisuuden tunnusmerkit täyttyvät. (Vapaavuori 2016, 45-46, 54-55.)

Usein arvokkain kilpailuetu markkinoilla saavutetaan tietotaidon salassapidosta hakematta tiedolle mitään perinteistä immateriaalioikeudellista suojaa. Yrityssalaisuutta voidaankin pitää merkittävänä suojamuotona täydentämään tai korvaamaan etenkin patentin ja tekijänoikeuden antamaa suojaa. Toisaalta yrityssalaisuuden laskeminen immateriaalioikeudeksi voi saada hyvinkin konkreettisen merkityksen niissä tilanteissa, joissa tuotekehityssopimuksessa sovitaan immateriaalisten oikeuksien siirtymisestä asiakkaalle. Laajasti tulkiten myös merkittävät yrityssalaisuudet siirtyvät asiakkaalle, mutta kapeasti katsoen eivät. Erityisesti silloin, kun kyse on tuotekehitysprosessin aikana syntyneestä arvokkaasta salaisesta tiedosta, on asiakkaan kanssa tehtävässä sopimuksessa hyvä sopia nimenomaisella ehdolla syntyneiden yrityssalaisuuksien tai salaisen taitotiedon siirtymisestä. (Vapaavuori 2016, 29-31.) Yrityssalaisuuden säilyttäminen on tosin huomattavasti patentin tuomaa suojaa hankalampaa. Jotta yrityssalaisuus voitaisiin säilyttää, tulee huolehtia erityisistä suojoitoimista ja kouluttaa sekä sitouttaa henkilöstö ja yhteistyökumppanit salassapitoon. Patentoimista yrityssalaisuuden sijasta kannattaa harkita silloin, kun yrityssalaisuuden alainen tieto on mahdollista selvittää tutkimalla markkinoilla olevaa valmista tuotetta tai on muutoin mahdollista, että salaisuus paljastuu laillisesti kilpailijoille. (Vapaavuori 2016, 35.)

Jotta tieto voidaan määritellä yrityssalaisuudeksi, tulee sen täyttää yrityssalaisuudelle asetetut tunnusmerkit. Yrityssalaisuuden tunnusmerkkejä ovat salassapitotahto, salassapitointressi sekä tiedon tosiasiallinen salassapito. Salassapitotahto ilmenee siten, että tiedon haltijalla on pyrkimys ja tahto salata tieto ulkopuolisilta tahoilta ja henkilöiden, jotka ovat tämän tiedon kanssa tekemisissä, tulee myös mieltää tiedon olevan salaista. Salassapitointressillä tarkoitetaan sitä, että yrityssalaisuuden tulo julkiseksi aiheuttaisi yhtiölle tai tiedon uskoneelle toiselle yhtiölle taloudellista vahinkoa. Lisäksi salassapitointressi ilmenee silloin, kun yritys voi hyötyä tiedon salassapidosta

taloudellisesti. Pitääkseen tiedon salassa, käyttää yritys myös tosiasiallisia toimia, kuten fyysisiä turvatoimia ja salassapitosopimuksia- ja ehtoja. (Vapaavuori 2016, 58.)

4.2.2 Yrityssalaisuuden sisältö ja luokittelu

Yrityssalaisuuden sisältö määräytyy kussakin tapauksessa yksilöllisesti perustuen tilannekohtaiseen kokonaisharkintaan, joka ei saa johtaa yrityssalaisuudelle asetetuista vaatimuksista tinkimiseen. Kunhan yrityssalaisuuden tunnusmerkit täyttyvät, ei yhtiön lähtökohtaisesti tarvitse tehdä ilmoitusta tietoa vastaanottavalle taholle tehdystä yrityssalaisuudesta tai että on kyse salassa pidettävästä tiedosta. Asiakirjoihin ei tarvitse myöskään tehdä erillistä merkintää niiden olevan luottamuksellisia tai salaisia. (Vapaavuori 2016, 58, 60.)

Perustuen tiedon laatuun voidaan yrityssalaisuudet jakaa karkeasti teknisiin ja taloudellisiin yrityssalaisuuksiin. Yrityssalaisuus voi olla samalla myös tekninen, että taloudellinen. Esimerkiksi tuotteiden rakenne, spesifikaatiot sekä valmistusohjeet luokitellaan teknisiksi yrityssalaisuuksiksi. Tyypillisiä taloudellisia yrityssalaisuuksia ovat esimerkiksi myynti- ja hinnoittelutiedot sekä asiakasrekisterit ja asiakastiedot. Yrityssalaisuudeksi ei kuitenkaan lasketa henkilön kokemusta ja ammattitaitoa. (Vapaavuori 2016, 45-46, 52-53.)

Yhtiöllä voi olla yrityssalaisuus lähtökohtaisesti missä tahansa muodossa. Yrityssalaisuus voi olla esimerkiksi kirjoitettu asiakirja, sähköisessä muodossa oleva, yrityssalaisuus voi myös olla tallennettuna esineen tai tuotteen prototyyppiin. Myös muistinvarainen tieto voidaan laskea yrityssalaisuudeksi. Useissa tapauksissa yhtiön on hyvä dokumentoida yrityssalaisuutensa riittävän yksityiskohtaisesti, mutta tieto voidaan myös jättää täysin muistinvaraiseksi, mikäli on olemassa riski tietovuodosta. (Vapaavuori 2016, 83-84.)

4.3 Tekijänoikeus

Kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijällä on tekijänoikeus luomaansa teokseen, tekijänoikeuslain mukaan teos voi olla kaunokirjallinen tahi selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsitöiden tai taideteollisuuden tuote. Kirjallisena teoksena pidetään myös karttaa tai muuta selittävää piirustusta, graafista taikka plastillisesti muotoiltua teosta sekä tietokoneohjelmaa. (Tekijänoikeus-

laki 1:1§.) Yhteisteoksesta puhutaan silloin, kun kaksi tai useampi henkilöä ovat yhdessä luoneet teoksen ilman, että kunkin tekijän osuudesta muodostuisi itsenäistä teosta. Tekijänoikeus teokseen on tällöin kaikilla tekijöillä yhteisesti, mutta jokaisella heistä on kuitenkin oikeus esittää vaatimuksia oikeuden loukkauksen johdosta. (TekijäL 1:6§.) Teoksen tekijänä pidetään tekijäoletta-man perusteella sitä, jonka nimi tai yleisesti tunnettu salanimi tai nimimerkki pannaan teoksen kappaleeseen yleisen tavan mukaisesti tai ilmaistaan silloin kun teos saatetaan yleisön saataviin (TekijäL 1:7.1§). Silloin kun joku muu henkilö kuin tekijä, on kääntänyt teoksen tai muunnellut sitä tai saattanut sen toiseen taide-tai kirjallisuuslajiin, on hänellä tällöin tekijänoikeus teokseen kyseisessä muodossa. Hän ei saa määrätä teoksesta tavalla, joka loukkaisi alkuperäisteosta. Mikäli teosta vapaasti muuttamalla on luotu uusi ja itsenäinen teos, ei tällöin uuden teoksen tekijänoikeus riipu alkuperäisteoksen tekijänoikeudesta. (TekijäL 1:4§.) Suomessa tekijänoikeus on luonteeltaan automaattinen oikeus, sitä ei siis tarvitse erikseen hakea tai rekisteröidä (Innanen & Jäske 2014, 123). Tekijänoikeus on voimassa 70 vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä. Mikäli kyseessä on yhteisteos, lasketaan tekijänoikeuden voimassaoloaika viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuoden päättymisestä. (TekijäL 4:43.1§.)

Tekijänoikeudella suojattavan teoksen tulee ylittää teoskynnys eli niin sanottu teostaso. Oikeuskäytäntö ei kuitenkaan suoranaisesti määrittele teoskynnyksen käsitettä, joten sen tulkinta ja ratkaiseminen jäävätkin oikeuskäytännön ja kirjallisuuden ratkaistavaksi. Teoskynnys on vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ylittynyt silloin, kun voidaan olettaa ettei kukaan toinen ryhtymällä vastaavaan työhön voi päästä samanlaiseen lopputulokseen. Teoskynnyksen ylittyminen riippuu hyvin paljon tapauksesta, minkä vuoksi sen ratkaisussa käytetään usein tapauskohtaista harkintaa. (Innanen & Jäske 2014, 128.) Tekijänoikeuden ulkopuolelle jäävät keksinnöt, myöskään pelkät ideat teoksista eivät saa tekijänoikeussuojaa (Haarmann 2014, 50). Tekijänoikeus antaa suojaa vain tavalle, jolla teos on ilmaistu. Tällä perusteella siis täysin sama idea tai aihe voidaan toteuttaa toisessa muodossa ilman, että loukataan kilpailijan tai muun tahon tekijänoikeutta. (Innanen & Jäske 2014, 123.)

4.3.1 Tekijänoikeuden sisältö

Tekijänoikeuden sisältämät oikeudet ovat laadultaan joko taloudellisia tai moraalisia. Taloudelliset oikeudet ovat yksinoikeuksia, joiden perusteella tekijällä on valta määrätä yksin tietyistä toiminnoista teokseensa liittyen. Moraaliset oikeudet puolestaan suojaavat tekijän persoonallisuutta. (Haarmann 2014, 70.) Moraaliset oikeudet tulee ottaa huomioon etenkin silloin, kuin joku muu kuin teoksen alkuperäinen tekijä on tekijänoikeuden haltija. Tämä koskeekin tilanteita, joissa tekijänoikeus on luovutettu uudelle haltijalle. (Innanen & Jäske 2014, 132.)

Taloudellisilla oikeuksilla suojataan teoksen taloudelliseen hyödyntämiseen liittyviä toimintoja, kuten teoksen kopiointia ja saattamista yleisön saataviin (Innanen & Jäske 2014, 131). Tekijänoikeuslain 2 pykälän mukaan tekijänoikeus käsittää tietyin poikkeuksin sen, että sen haltijalla on yksinomainen oikeus päättää teoksestaan. Haltijalla on oikeus valmistaa teoksesta kappaleita ja saattaa teos yleisön saataville, joko muunneltuna tai täysin muuttamattomana, muunnelmana tai käännöksenä, toista tekotapaa hyödyntäen tai toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa. Tekijänoikeuslain mukaan kappaleen valmistamisena pidetään kappaleen valmistamista joko kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti sekä tilapäisesti tai pysyvästi. Kappale voidaan valmistaa millä keinoilla tai missä muodossa tahansa. Lisäksi teoksen siirtämistä toiseen laitteeseen jossa se voidaan toisintaa, pidetään valmistamisena. (Tekijäl 1:2.1-2§.) Lisäksi myös teoksen saattaminen yleisön saataviin kuuluu taloudellisiin oikeuksiin, käytännössä tällä tarkoitetaan kaikkia tilanteita, joissa teos esitetään, välitetään, näytetään tai levitetään yleisölle (Innanen & Jäske 2014, 131).

Tekijänoikeuden tuottamat moraaliset oikeudet voidaan yleisesti jakaa isyysoikeuteen ja respektioikeuteen. Isyysoikeudella tarkoitetaan tekijän oikeutta tulla nimetyksi ja tunnustetuksi teoksen tekijänä. (Innanen & Jäske 2014, 132.) ”Kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin, on tekijä ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii” (Tekijäl 1: 3.1§). Mikäli tekijä haluaa, voidaan nimen sijasta myös käyttää myös taitelija- tai salanimeä (Innanen & Jäske 2014, 132). ”Teosta älköön muutettako tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla, älköönkä sitä myöskään saatettako yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä” (Tekijäl 1:3.2§). Teoksen loukkaavalta muuntelulta tekijää suojaa respektioikeus. Tällaista loukkavaa muuntelua voi olla esimerkiksi parodiateos. Digitaalisen tekniikan kehittymisen myötä ovat respektioikeuteen ja sen

käyttöön liittyvät kysymykset lisääntyneet, sillä nykyään kuka tahansa voi helposti internetissä muokata toisten teoksia ja saattaa niitä yleisön saataviin. (Innanen & Jäske 2014, 132-133.)

4.3.2 Tekijänoikeuden rajoitukset

Tekijänoikeuteen liittyvät rajoitukset on lueteltu Tekijänoikeuslain 2 luvussa. Se, mitä säädetään tekijänoikeuden haltijan yksinomaisesta oikeudesta valmistaa teoksesta kappaleita ei koske kappaleen tilapäistä valmistamista, joka tapahtuu väliaikaisesti tai satunnaisesti ja on välttämätön ja erottamaton osa teknistä prosessia. Kappaleen valmistamisen ainoa tarkoitus tulee olla välittäjän tekemän teoksen siirron mahdollistaminen verkossa kolmansien osapuolten välillä tai teoksen laillinen käyttö. Tällaisella kappaleen valmistamisella ei ole myöskään itsenäistä taloudellista merkitystä. Edellä mainittu ei koske tietokoneohjelmaa tai tietokantaa. (TekijäL 2:11a.) Jokaisella on myös oikeus valmistaa yksityistä käyttöä varten muutama kappale teoksesta, näitä valmistettuja ei ole luvallista käyttää sittemmin muuhun tarkoitukseen. Kappaleen valmistaminen yksityiseen käyttöön voidaan teettää myös ulkopuolisella henkilöllä, ulkopuolisella henkilöllä ei voida kuitenkaan teettää elokuva- tai sävellysteosta, käyttöesineen tai kuvanveistoksen valmistamista eikä muun taideteoksen jäljentämistä taiteellista menetelmää käyttämällä. Edellä mainittuja säännöksiä ei sovelleta tietokoneella luettavassa muodossa olevaan tietokoneohjelmaan, tietokoneella luettavassa muodossa olevan kappaleen valmistamiseen tällaisessa muodossa olevasta tietokannasta eikä rakennusteoksen valmistamiseen. (TekijäL 2:12§.) Teoksesta on myös sitaattioikeuden perusteella lupa ottaa tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa olevia lainauksia (TekijäL 2:22§). Lainauksen sallittavuudesta tehdään aina tapauskohtainen ratkaisu perustuen vallitseviin olosuhteisiin ja samalla huomioidaan lainauksen tarkoitus sekä suhde lainatun osion ja muun teoksen välillä (Innanen & Jäske 2014, 137).

4.3.3 Tekijänoikeuden luovutus ja siirtäminen

Tekijänoikeus voidaan luovuttaa joko kokonaan tai osittain huomioimalla Tekijänoikeuslain 3 §:n säännöksistä johtuvat rajoitukset. Tekijänoikeuden luovutus ei sisälly kappaleen luovutukseen. (TekijäL 3:27.1-2§.) Sillä, jolle tekijänoikeus on luovutettu, ei ole lupaa muuttaa teosta eikä luovuttaa samaansa oikeutta eteenpäin ilman, että siitä on erikseen sovittu. Siinä tapauksessa, kun oikeus kuuluu liikkeelle, voidaan se luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa. Oikeuden luovuttajalla on kuitenkin vastuu edelleen siitä, että sopimus täytetään. (TekijäL 3:28§.) Kun tekijä

on kuollut, tulevat tekijänoikeudessa sovellettaviksi avio-oikeuteen, perintöön ja testamenttiin liittyvät säännökset. Tekijällä on myös oikeus antaa tekijänoikeuden käyttämisestä koskevia määräyksiä testamentissaan tai valtuuttaa toisen henkilön antamaan tällaisia määräyksiä. (TekijäL 3:41.2.§.)

Tekijänoikeuden kokonaisluovutuksesta puhutaan silloin, kun tekijä menettää kaikki taloudelliset yksinoikeutensa teokseen luovutuksen seurauksena. Kokonaisluovutus voidaan liittää tekijän kaikkiin teoksiin, johonkin tiettyyn teokseen tai joskus jopa myös tekijän tuleviin teoksiin. Silloin kun on kyseessä tekijänoikeuden osittaisluovutus, vaikuttaa sopijapuolten tarkoitus ja alalla vallitseva tapa siihen myönnetäänkö saajalle oikeus eksklusiivisena vai rinnakkaisena. Esimerkiksi kustannussopimuksella kustantaja saa yksinomaisen oikeuden valmistaa kappaleita teoksesta ja saattaa ne yleisön saataviin, kun puolestaan esimerkiksi oikeudenhaltija esittämissopimuksella myöntää teoksen esittämiseen monia rinnakkaisia lupia. (Haarmann 2014, 138-139.)

Tekijänoikeuden sisältämät taloudelliset oikeudet voidaan luovuttaa toiselle. Luovutuksen ulkopuolelle jäävät ainoastaan jälleenmyyntikorvaus ja kohtuullinen vuokrauskorvaus koskien elokuvaa tai äänitteeseen tallennettua teosta. Tekijänoikeuden sisältämien moraalisten oikeuksien luovuttaminen ei taloudellisten oikeuksien tapaan ole täysin tehokkaasti mahdollista. Luovutuksen saajan tulee kunnioittaa tekijän isyys- ja respektioikeutta. (Haarmann 2014, 137.) Moraalisista oikeuksista luopuminen on sallittua ainoastaan silloin, kun on kyse laajuudeltaan ja laadultaan rajoitetusta teoksen käyttämisestä (TekijäL 1:33§).

4.3.4 Tekijänoikeuden merkitys yritystoiminnassa

Yritystoimintaan liittyy yleensä paljon erilaisia aineistoja, jotka saavat tekijänoikeudellisen suojan. Näitä aineistoja voivat esimerkiksi olla kuvat, tuotteet, tuotepakkaukset, nettisivut, tekstit tai logot ja muut visuaaliset aineistot. Jotta oikeudet yrityksiin omiin aineistoihin saadaan varmistettua ja turvattua ja varmistettua etteivät yritys tai sen työntekijät loukkaa tietämättään kolmannen tahon oikeuksia, on erittäin tärkeää tunnistaa yrityksen tekijänoikeudella suojattava aineisto. (Innanen & Jäske 2014, 124.)

Yritys ei koskaan voi olla teoksen alkuperäinen tekijä, koska tekijänoikeus on aina luonnollisella henkilöllä. Tekijänoikeudellinen pääsääntö on voimassa myös työsuhteen aikana, mihin perustu-

en tekijänoikeus tulee siirtää henkilöltä yritykselle aina sopimusteitse perustuen joko lainsäädäntöön tai kyseisellä toimialalla noudatettavaan käytäntöön. On tärkeää, että sovitaan nimenomaan työaikana syntyneiden tekijänoikeudellisten teosten siirtymisestä työntekijältä yritykselle, tämä siirtäminen ei kuitenkaan koske tietokoneohjelmia tai tietokantaa, jotka ovat ainoat poikkeukset, joita tekijänoikeudellinen pääsääntö ei koske. Vaikkei asiasta olisikaan tehty erillistä sopimusta, siirtyvät tekijänoikeudet kuitenkin vakiintuneen oikeuskäytännössä muodostuneen tulkintasäännön perusteella työntekijältä työnantajalle siinä laajuudessa, mitä työnantajayrityksen toimialalla edellytetään. Edellä mainitusta huolimatta kannattaa kuitenkin tehdä oikeuksien siirrosta erillinen sopimus. (Innanen, Jäske 2014, 140-141.)

On todella tärkeää varmistaa, että kaikki tekijänoikeuden sisältämät taloudelliset oikeudet siirtyvät yritykselle. On hyvä painottaa myös sitä, että teoksen muunteluoikeuden siirrosta ja edelleen luovutuksesta sovitaan silloin, kun teosta halutaan jatkokäyttää tai hyödyntää liiketoiminnassa. Tekijänoikeuden siirrosta sovittaessa, kannattaa sopimus tehdä kirjallisena ja sopia erikseen muuntelu- ja edelleenluovutusoikeuden siirrosta. Moraaliset oikeudet voidaan luovuttaa vain rajallisesti. Luovutuksen laajuuteen vaikuttaa se, mikä eri teosten ja toimialojen kohdalla on katsottava hyvän tavan mukaiseksi. (Innanen & Jäske 2014, 141.)

4.4 Patenti

Patentista ja sen myöntämisestä säädetään patenttilaissa. Patenti antaa keksijälle yksinoikeuden keksinnön ammattimaiseen hyödyntämiseen ja sen voi saada mihin tahansa tekniikan alan keksintöön, jota voidaan hyödyntää teollisesti. (Patenttilaki 1:1.1§.) Patentin haltijan yksinoikeus keksintöön tarkoittaa sitä, ettei kenelläkään muulla ole oikeutta käyttää keksintöä ilman patentin haltijan lupaa (PatenttiL 1:3.1§). Teollinen käyttökelpoisuus on käsitteenä hyvin laajasti määriteltävissä. Se ei siis tarkoita ainoastaan teollisuutta sanan varsinaisessa merkityksessä vaan patenttilain mukaiseksi teolliseksi toiminnaksi määritellään myös esimerkiksi kuljetus, rakennustoiminta ja maanviljelys. (Haarmann 2014, 182.) Patentin saaneet keksinnöt ovat julkisia. Keksinnön julkistamisen vastineeksi keksijälle myönnetään alueellisesti ja ajallisesti rajoitettu oikeus keksinnön hyödyntämiseen. Silloin kun patentin antama suoja keksinnölle lakkaa, voivat kaikki hyödyntää sekä keksintöä sekä patenttihakemusta. (Innanen & Jäske 2014, 172.) Patenti on voimassa 20 vuotta patenttihakemuksen tekemisestä ja patentin haltijan tulee suorittaa vahvistettu vuosimaksu jokaiselta alkavalta vuodelta patentin myöntämisen jälkeen (PatenttiL 4:40.1§).

4.4.1 Patentoitava keksintö

Laki ei määrittele tarkasti patentoitavissa olevaa keksintöä, eikä myöskään tarkasti mitä keksinnöllä tarkoitetaan (Haarmann 2014, 172). Patenttilain 2 pykälän mukaan keksintö ei voi olla pelkkä löytö, tieteellinen teoria tai matemaattinen menetelmä eikä taiteellinen luomus. Keksinnöksi ei voida määritellä myöskään pelkästään tietojen etsimistä eikä liiketoimintaa tai peliä varten tehtyä suunnitelmaa, sääntöä tai älyllistä toimintaa. (PatL 1:2§.) Jotta teollisesti käyttökelpoiselle keksinnölle voidaan myöntää patentti, tulee sen olla uusi ja erilainen verrattuna muihin jo ennen patenttihakemuksen tekemispäivää tunnetuksi tulleisiin keksintöihin. Tunnetuksi tullee lasketaan kaikki mikä on tullut julkiseksi esitelmän tai kirjoituksen kautta, hyväksikäyttämällä tai muulla keinolla. (PatL 2:1-2§.) Keksinnön uutuusvaatimus täyttyy silloin, kun keksintöä ei ole julkisesti esitelty, se ei ole tullut julkisesti tietoon tai silloin kun keksintö ei ole yleisesti tunnettu. Uutuusvaatimuksen lisäksi keksinnön on täytettävä myös keksinnöllisyysvaatimus, eli keksinnön tulee erota olennaisesti aiemmin tunnetuksi tulleista keksinnöistä. Täten keksintö ei siis voi olla itsestäänselvyys alan keskimääräiselle ammattilaiselle. (Siivola 2004, 11-12.)

Komiteoiden valmistellessa pohjoismaista patenttilainsäädäntöä yli neljävuosikymmentä sitten määritettiin kolme ominaisuutta, jotka vaaditaan keksinnöltä jota hyödynnetään teollisesti: keksinnöllä on oltava tekninen luonne, sillä on oltava tekninen teho ja lisäksi keksinnön on oltava toistettavissa. Sittemmin näitä kolmea vaatimusta ollaan hyödynnetty tuomioistuinten ja viranomaisten päätöksissä sekä oikeuskirjallisuudessa. (Haarmann 2014, 172-173.) Puhuttaessa keksinnön teknisestä luonteesta tarkoitetaan sitä, että uudella ja käyttökelpoisella tavalla luonnon lakeja hyödyntäen voidaan ratkaista tietty tekninen ongelma. Tämä vaatimus viittaa patenttijärjestelmän teollisen edistymisen tukemisen tavoitteeseen. Keksinnön tekninen teho tarkoittaa sitä, että ongelma voidaan todella ratkaista hyödyntäen kyseistä keksintöä. Patentoitavan keksinnön tulee myös olla toistettavissa. Keksintöä pitää siis pystyä hyödyntämään jatkuvasti siten, että tavoiteltu vaikutus voidaan saavuttaa. (Haarmann 2014, 173-181.)

Patenttilaissa on määritelty myös keksinnöt, jotka eivät ole patentoitavissa vaikka ne täyttäisivät patenttioikeudelliset vaatimukset keksinnölle (Haarmann 2014, 185). Patenttia ei voida patenttilain mukaan myöntää keksinnölle, jonka kaupallisen hyödyntämisen katsotaan olevan hyvien tapojen vastaista ja vastoin yleistä järjestystä. Tällaisia keksintöjä ovat esimerkiksi ihmisen kloonausmenetelmät ja menetelmät, joilla muutetaan ihmisen sukusolujen geneettistä identiteettiä. (Patenttil 1:1b§.)

4.4.2 Kansallisen patentin hakeminen

Haettaessa kansallista patenttia Suomessa hakijan tulee tehdä patentista kirjallinen hakemus patenttiviranomaiselle, joka Suomessa on Patentti- ja rekisterihallitus. Viranomaisen pitää kaikista saapuneista patenttihakemuksista päiväkirjaa. (PatL2:7§.) Patenttia keksinnölle voi hakea keksijä tai henkilö, jolle keksijän oikeudet ovat siirtyneet (PatL1:1.1§). Mahdolliset riita-asiat patentoidun keksinnön keksijästä ratkaistaan tuomioistuimessa. Riitatilanteessa joku voi väittää hänellä olevan paremmat oikeudet keksintöön tai asia voi olla muuten epäselvä, riidan ollessa vireillä voidaan patenttihakemuksen käsittely keskeyttää ennen asian lopullista ratkaisua. (PatL 2:17§.) Jos samalla keksinnöllä on monta keksijää, voivat he saada yhteisen patentin keksintöön. Laissa ei ole säännöksiä siitä, miten patentin haltijoiden keskinäiset suhteet tässä tapauksessa järjestyvät. Silloin, kun useammat henkilöt ovat tehneet keksinnön riippumatta toisistaan, on oikeus patenttiin ensimmäisellä hakijalla. Vain luonnolliset henkilöt voivat toimia keksijöinä, minkä vuoksi esimerkiksi oikeushenkilö voi saada oikeuden keksintöön vain luonnolliselta henkilöltä johdettuna. (Haarmann 2014, 203.) Jos patentin hakijan kotipaikka ei ole Suomessa, tulee hänellä olla Euroopan talousalueella asuva asiamies jolla on oikeus edustaa häntä hakemusta koskevissa asioissa (PatL 2:12.1).

Patenttihakemuksessa tulee aina olla keksijän nimi ja jos hakija on jokin muu kuin keksijä, tulee hänen hakemuksessa selvittää oikeutensa kyseiseen keksintöön. Patenttihakemuksessa on lisäksi oltava selitys keksinnöstä, patenttivaatimus sekä näiden tiivistelmä. Selityksestä tulee käydä ilmi patentoitava keksintö, tarvittaessa piirustuksineen niin tarkasti, että ammattimies osaa sitä hyödyntää. Patenttivaatimus vuorostaan sisältää selkeästi ilmaistuna sen, mitä patentilla halutaan suojata. Patenttivaatimus määrittää myös patentin laajuuden ja selitystä voidaan käyttää apuna patentin laajuuden määrittämisessä. Tiivistelmä selityksestä ja patenttivaatimuksesta on vain tekniikan tietolähde, eikä sillä ole muuta merkitystä. Nämä kaikki tulee kirjoittaa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Hakiessaan patenttia tulee hakijan suorittaa hakemusmaksu, sekä erillinen vahvistettu vuosimaksu jokaiselta maksuvuodelta, joka on alkanut ennen patenttihakemuksen ratkaisemista. (PatL 2:8.1-5§.) Samassa hakemuksessa ei voi hakea patenttia kahteen tai useampaan toisistaan riippumattomiin keksintöihin (PatL 2:10§). Patentti on voimassa 20 vuotta patenttihakemuksen tekemisestä ja patentin haltijan tulee myös suorittaa vahvistettu vuosimaksu jokaiselta alkavalta vuodelta patentin myöntämisen jälkeen (PatL 4:40.1§).

4.4.3 Kansainvälinen patentti ja Eurooppapatentti

Kansainvälinen patenttihakemus on patenttityhteistyön mukaisesti tehty hakemus, joka toimitetaan patenttiviranomaiselle tai kansainväliselle järjestölle. Suomessa vastaanottavana viranomaisena toimii Patentti- ja rekisterihallitus. Suomessa tehdystä kansainvälisestä patenttihakemuksesta tulee hakijan suorittaa hakemusmaksu. Patenttihakemus, jolle on vahvistettu kansainvälinen tekemispäivä vastaanottavan viranomaisen toimesta saa Suomessa saman vaikutuksen kuin samana päivänä tehty suomalainen patenttihakemus. (PatenttiL 3:29§.) Kun hakija on tehnyt selvityksen koskien keksinnön uutuutta ja mahdollisesti patentoitavuuttakin, tulee hakijan tehdä päätös haluaako hän jatkaa Suomen osalta hakemusta. Mikäli hakemusta halutaan jatkaa, tulee hakijan toimittaa selvitys 31 kuukauden kuluessa kansainvälisen hakemuksen tekemispäivästä. Patentti- ja rekisterihallitukselle tulee toimittaa myös käännös tai jäljennös hakemuksesta ja suorittaa tästä patenttiviranomaiselle vahvistettu maksu. (PatenttiL 3:31.)

Eurooppapatenttia haetaan Euroopan patenttivirastolta, hakemuksen voi myös toimittaa Suomen patenttiviranomaiselle, joka toimittaa sen edelleen Euroopan patenttivirastolle. Eurooppapatenttia koskevan hakemuksen voi toimittaa myös Euroopan patenttiviraston Münchenin, Haagin tai Berliinin toimipisteisiin. (Haarmann 2014, 211.) Eurooppapatentti tulee voimaan kun Euroopan patenttivirasto on tehnyt kuulutuksen patentin myöntämisestä. Eurooppapatentti voidaan myöntää Suomea koskevana patenttina. (PatenttiL 9b:70f.1-2§.) Suomea koskeva eurooppapatentti saa saman oikeusvaikutuksen, kun Suomen patenttiviranomaisen myöntämä patentti ja sitä koskevat samat säännökset, kuin Suomessa myönnettyä patenttia (PatenttiL 9b:70g.1§).

Hakijan tulee antaa patenttivaatimuksista käännös suomeksi. Ilman tätä käännöstä eurooppapatentti ei voi saada oikeusvaikutusta Suomessa. Käännös tulee antaa kolmen kuukauden kuluttua siitä päivästä, jolloin Euroopan patenttivirasto on kuuluttanut patentin myöntämisestä. Käännöksen lisäksi hakijan tulee suorittaa vahvistettu käännöksen julkaisumaksu. (PatenttiL 9b: 70h.1-3§.)

Eurooppapatentista tulee lisäksi maksaa aina vuoden alussa vahvistettu vuosimaksu jokaiselta alkavalta vuodelta eurooppapatentin myöntämispäivän jälkeen (PatenttiL 9b:70i.1§).

4.4.4 Keksinnön uutuuden turvaaminen

Patenttilain asettaman absoluuttisen uutusuvaatimuksen mukaan keksinnön julkiseksi tuleminen missä tahansa, milloin tahansa ja millä keinoin tahansa on este patentin myöntämiselle. Keksinnön uutusuvaatimus ei myöskään täyty silloin, kun keksijä itse julkistaa keksinnön. Tuotteen säilyminen uutena on vaarassa myös silloin, kun tuotetta myydään tai toimitetaan ilman salassapitoa. Patentin hakijan tulee pitää keksintönsä salaisena vähintäänkin siihen asti, kunnes patenttihakemus on vireillä. Patentin uutusuvaatimus asettaakin aivan erityisiä vaatimuksia tuotekehityksen salassapidolle. Tuotekehityksen salassapidon tärkeyttä tulee korostaa tuotekehitysprosessiin osallistuville ja heidän kanssaan on hyvä solmia tarvittavat sopimukset salassapidon varmistamiseksi. Silloin, kun tuotekehitysprosessissa on ollut mukana useampi eri yhtiö tai yrityksen ulkopuolinen henkilö, on tärkeää huolehtia riittäväillä salassapitosopimuksilla kaikkien osapuolten sitoutumisesta salassapitoon. (Vapaavuori 2016, 36-37.)

Ettei keksintö tulisi vahingossakaan julkiseksi, kannattaa patentin hakijan nimetä keksintö patenttihakemukseen siten, ettei keksinnön nimitys paljasta vahingossakaan tietoa keksinnön sisällöstä. Patentin hakijalla on hyvä pitää keksintö omalta osaltaan salaisena patenttihakemuksen julkistamispäivään saakka. Tänä aikana keksintöä suojaavat osiltaan sekä vireillä oleva patenttihakemus että yrityssalaisuus. Keksintöä ei kuitenkaan välttämättä voida suojata yrityssalalaisuudella, jos keksintöä koskeva tieto on jo saatettu markkinoille ja tähän valmiiseen tuotteeseen perehtymällä saadaan selville kaikki patenttihakemuksen sisältämät tiedot. Silloin kun patentin hakuprosessin aikana on ilmennyt uusia epävarmuustekijöitä ja hakemuksen julkiseksi tulo lähestyy, on patentin hakijan tehtävä päätös jatkaako hän hakuprosessia vai peruuttako hän sen. (Vapaavuori 2016, 38-39.)

4.4.5 Patentin käyttö lupa ja edelleen luovutus

Suomalaiseen ja Suomessa voimaan tulleeseen eurooppapatenttiin voidaan myöntää käyttö lupa. Käyttöluvut sekä suomalaiseen patenttiin, että eurooppapatenttiin merkitään Patentti- ja rekisterihallituksen patenttirekisteriin. Rekisteröinti suojaa lisenssin haltijaa silloin, kun patenttia luovutetaan edelleen kolmannelle, jolloin lisenssi on luovutustilanteesta huolimatta edelleen voimassa. (Siivola 2004, 78.) Patentin käyttöluvan saanut saa luovuttaa oikeutensa eteenpäin vain, jos siitä on erikseen sovittu (PatL 6:43§). On kuitenkin mahdollista erikseen sopia lisenssin saajan oikeu-

desta luovuttaa lisenssi edelleen ja myöntää siihen myös alilisenssejä. Näistä oikeuksista sopiminen on erityisen tärkeää silloin, kun lisenssin saajalla ei ole itsellä mahdollisuutta valmistaa itse suojattuja tuotteita. Käyttölupia myönnettäessä tulee ottaa huomioon myös se, että immateriaalioikeuden arvo on sitä pienempi, mitä enemmän käyttölupia sille on myönnetty. (Siivola 2004, 78.) Mikäli keksintöä ei käytetä eikä saateta käyttöön Suomessa kohtuullisessa laajuudessa samanaikaisesti kun on kulunut kolme vuotta patentin myöntämisestä ja neljä vuotta patenttihakemuksen tekohetkestä, voidaan keksinnön hyväksikäyttöön halukkaalle taholle myöntää myöntää Suomessa pakkolupa keksintöön (PatL 6:45.1§).

4.4.6 Vaihtoehdot patentoinnille

Patentin hakeminen on usein kallis ja hidas prosessi, sillä patentin myöntämiseen voi mennä useitakin vuosia. Tämän lisäksi patentin haltija joutuu maksamaan vuosimaksuja myönnetyn patentin tai vireillä olevan patenttihakemuksen voimassa pitämiseksi. Jos keksintöä ei haluta patentoida, voidaan keksintö yrittää säilyttää liikesalaisuutena. Uudelle konseptille voi myös hakea suojaa myös esimerkiksi tavaramerkillä tai mallisuojoilla. Kun keksintöä ei patentoida on huomiotava riski siitä, että joku toinen voi käyttää keksintöä tai sen osaa hyväkseen. Lisäksi myös keksinnön taloudellinen hyödyntäminen, esimerkiksi lisenssien myyminen voi olla hankalampaa, kun keksintöä ei ole patentoitu. (Innanen & Jäske 2014, 172.)

Yrityssalaisuutta, patentin luonteen vuoksi etenkin teknistä yrityssalaisuutta, voidaan tilanteen mukaan käyttää joko patentin sijasta tai sen täydentäjänä. Valittaessa suojamuotoa yrityssalaisuuden ja patentin väliltä, tulee tehdä pienimuotoinen selvitys patenttiin liittyvistä peruskysymyksistä, kuten patentoitavuudesta, patentin julkistamisesta sekä erilaisista rajoituksista koskien myönnettyä patenttia. Innovaation säilyttämistä teknisenä yrityssalaisuutena tulisikin harkita patentin hakemisen vaihtoehtona. (Vapaavuori 2016, 31.) On myös teknisesti haastavaa hakea patenttia, sillä patentin antaman suojan määrittää pitkälti hakemuksen muotoilu ja myönnetyn patentin sisältö. Yrityssalaisuudella voidaan suojata myös tietyt keksinnöt, joille ei voida ollenkaan myöntää patenttia tai ne ovat vain rajoitetusti patentoitavissa. Esimerkkeinä tällaisista rajoitetusti patentoitavissa olevista keksinnöistä ovat tietokoneohjelmistot ja liiketoimintamenetelmät. Myös voimassaolo voidaan yrityssalaisuuden avulla ulottaa huomattavasti patentin antamaa suoja-aikaa pidemmälle. Yrityssalaisuutta voidaan pitää voimassa rajoittamattoman ajan, edellyttäen kuitenkin tiedon säilymistä salaisena ja myös yrityssalaisuuden aseman säilyvän ennallaan. Yri-

tyssalaisuutta voidaan usein pitää voimassa kaikissa maissa, toki huomioiden erikseen kunkin maan lainsäädäntö ja salassapitosopimusten lainvalintalausekkeet. (Vapaavuori 2016, 33-34.)

Joskus on mahdollisuus säilyttää keksintö tai sen osa tietyn ajan sekä yrityssalaisuutena hakien sille samanaikaisesti patenttia. Erityisesti jos ollaan epävarmoja siitä, voiko keksinnölle ylipäätään hakea patenttia, on syytä viimeistään ennen patenttihakemuksen julkistamista harkita pitäisikö patentin hakuprosessi keskeyttää ja tehdä päätös keksinnön säilyttämisestä yrityssalaisuutena. (Vapaavuori 2016, 32.)

4.5 Hyödyllisyysmalli

Hyödyllisyysmalli eli niin sanottu pikkupatentti on patenttia muistuttava kielto-oikeus ja siitä on säädetty lainsäädännössä hyödyllisyysmallilaissa (Laki Hyödyllisyysmallioikeudesta 10.05.1991/800 jäljempänä HyödML) ja laissa (HyödML 1:1§) on määritelty seuraavasti: "Se, joka on tehnyt keksinnön, tai se, jolle keksijän oikeus on siirtynyt, voi hakemuksesta saada hyödyllisyysmallioikeuden keksintöön ja siten yksinoikeuden sen ammattimaiseen hyväksikäyttöön". Hyödyllisyysmalli soveltuu etenkin sellaisten keksintöjen suojaamiseen, jotka myyvät nopeasti tai tuotteisiin joihin on hankalaa saada patenttia. Hyödyllisyysmalli voi tulla kyseeseen myös silloin kun keksinnölle tarvitaan suojaa nopeasti. (Innanen & Jäske 2014, 183.)

Keksinnöllä tarkoitetaan HyödML:n mukaan teknistä ratkaisua, joka on teollisesti käytettävissä. Sen tulee myös poiketa aiemmin julkiseksi tulleista keksinnöistä ja olla uusi. Hyödyllisyysmalli on tosin edelleen rekisteröitävissä, vaikka keksintö olisi tullut julkiseksi kuusi kuukautta ennen hakemuksen jättämistä. Hyödyllisyysmallin haltijalla on rekisteröinnin myötä yksinoikeus käyttää keksintöä hyväksi ammattimaisessa käytössä hyväksi esimerkiksi tuotteen valmistuksessa, myynnissä, käytössä sekä maahantuonnissa. (HyödML 1:1§-1:3§.) Hyödyllisyysmallilla ei voi suojata esimerkiksi uusia menetelmiä tai jonkin tuotteen tai laitteen uutta käyttötapaa (Patentti- ja rekisterihallitus 2012, 4).

4.5.1 Hakeminen ja rekisteröinti

Hyödyllisyysmallihakemuksia koskevissa rekisteröinneissä viranomaisena toimii Patentti- ja rekisterihallitus. Hakemuksessa tulee olla keksijän nimi ja jollei hakija itse ole keksijä. Hakemuksessa tulee lisäksi olla keksinnön selitys tarvittavine kuvineen sekä tarkka selvitys siitä mitä nimenomaan halutaan suojata. Hyödyllisyysmallia sekä patenttia voidaan hakea samanaikaisesti. (HyödML 2:6,8§.) Patentti- ja rekisterihallitus ei kuitenkaan tutki hakemuksen kohteena olevan keksinnön uutuutta, mikä voi altistaa saadun hyödyllisyysmallin myöhemmin mitättömyyskanteille (Innanen & Jäske 2014, 182). Keksinnön uutuus voidaan kuitenkin tutkia erillisestä pyynnöstä. Tämän vuoksi on hakijan on hyvä varmistua keksinnön uutuudesta selvittämällä esimerkiksi kansallisista sekä kansainvälisistä patenttitietokannoista, onko vastaavanlainen keksintö jo olemassa. Hyödyllisyysmallin hakeminen on myös halvempaa sekä nopeampaa verrattuna patentin hakemiseen. (Patentti- ja rekisterihallitus 2012, 4,8.)

4.5.2 Laajuus ja voimassaoloaika

Hyödyllisyysmalli on alueellisesti rajallinen oikeus ja se on voimassa ainoastaan siellä, missä rekisteröinti on saatu. On hyvä huomioida, ettei hyödyllisyysmallia tunnusteta kaikissa eri maissa minkä vuoksi patentti on hyödyllisyysmallia parempi vaihtoehto niissä tapauksissa, joissa kansainvälistä suojaa on tarpeellinen. (Innanen & Jäske 2014, 183.) Hyödyllisyysmalli on voimassa neljä vuotta hakemuksen tekemisestä ja se voidaan uudistaa enintään kaksi kertaa, ensin neljäksi ja sitten kahdeksi vuodeksi. Hyödyllisyysmallin voimassaoloaika on maksimissaan siis kymmenen vuotta. (HyödML 5:25§.)

4.6 Mallioikeus

Mallioikeudesta ja sen saannista säädetään mallioikeuslaissa. Mallioikeuslain mukaan yksinoikeuden malliin voi saada se, joka on luonut mallin tai se, jolle hänen oikeutensa ovat siirtyneet. (Mallioikeuslaki 1:1§.) Mallioikeuden antama suoja takaa, ettei kukaan muu kuin mallin haltija saa luvatta hyväksikäyttää mallioikeuden suojaamaa tuotetta esimerkiksi valmistamalla, tarjoamalla, viemällä markkinoille, käyttämällä, maahan tuomalla tai viemällä maasta tuotetta, joka on suojattu mallioikeudella. (MOL 1:5a§.) Mallioikeus ei kuitenkaan käsitä mallin yksityistä käyttöä, joka ei tähtää kaupalliseen tarkoitukseen eikä mallin käyttöä kokeisiin. Mallioikeus ei suojaa myöskään

toimia , joiden tarkoituksena on toisintaa malli lainausten ottamista varten tai opetustarkoituksiin edellyttäen, että toimet ovat hyvän kauppatavan mukaisia ja ettei niistä ole haittaa mallin tavanomaiselle käytölle ja että lähde mainitaan näissä yhteyksissä. (MOL 1:5b.1-3§.)

4.6.1 Mallioikeuden myöntäminen

Malli voi olla tuote tai sen osan ulkomuoto, joka käy ilmi tuotteesta tai sen koristelun yksityiskohdista, kuten linjoista, ääriviivoista, väreistä, muodosta, pintarakenteesta tai materiaalista. Tuote voi mallioikeuslain mukaan olla myös tavara, joka on valmistettu joko teollisesti tai käsityönä, ja myös erilliset osat, joista kootaan moniosainen tuote voi saada mallioikeuden. Mallioikeuslaki tarkentaa moniosaisen tuotteen olevan tuote, joka koostuu monista osista jotka voidaan korvata niin, että tuote voidaan purkaa ja tämän jälkeen koota uudelleen. Lisäksi tuotteeksi määritellään pakkaus, pakkauksen ulkoasu sekä graafiset symbolit ja kirjasintyypit. (MOL 1:1a§.)

Mallioikeuden voi saada vain uuteen ja yksilölliseen tuotteeseen. Malli katsotaan uudeksi, jos mikään muu samanlainen malli ei ennen hakemuksen tekopäivää tai päivää, jolloin mallille on haettu etuoikeutta ole tullut julkiseksi. Lain mukaan mallit katsotaan samanlaisiksi, jos niiden piirteet eivät muuten kuin vähemmän merkityksillisiltä piirteiltään eroa toisistaan. Jotta mallioikeus voidaan myöntää, tulee mallia pitää uutuuden lisäksi yksilöllisenä. Malli katsotaan yksilölliseksi, jos asiaan perehtynyt henkilö saa siitä aiemmasta poikkeavan kokonaisvaikutelman ennen hakemuksen tekemispäivää. Moniosaista tuotetta pidetään yksilöllisenä silloin, kun osa käytön aikana pysyvästi näkyvissä ja näkyvät piirteet osassa itsessään täyttävät mallille asetetut vaatimukset yksilöllisyydestä ja uutuudesta. (MOL 1:2.1-4§.) Mallin katsotaan olevan julkinen, jos se on jo julkaistu rekisteröintimenettelyssä tai muulla tavalla ja silloin, kun malli on asetettu näytteille, sitä on hyödynnetty liiketoimintaan tai se on tullut tunnetuksi jollain muulla tavalla (MOL 1:3.1-2§).

Mallioikeuslain mukaan mallioikeutta tuotteelle ei voida myöntää silloin, jos sen katsotaan olevan vastoin yleistä järjestystä ja hyviä tapoja. Tuotteelle ei voida antaa mallioikeutta myöskään silloin, kun se on samanlainen kuin aikaisempi malli joka rekisterihakemuksen tekopäivän jälkeen on tullut julkiseksi ja on lisäksi suojattu rekisterihakemuksen tekemispäivän edellisestä päivästä lähtien Suomea koskevana rekisteröitynä mallina tai tätä mallia koskevana hakemuksena. (MOL 1:2.1-12§.) Mallioikeutta ei voida myöskään myöntää sellaisille tuotteen piirteille, jotka ovat pelkästään määriteltävissä tuotteen teknisen käyttötarkoituksen mukaan tai jotka voidaan toisintaa

täsmälleen saman muotoisina ja kokoisina, jotta tuote voidaan liittää tai asentaa toiseen tuotteeseen, sitä vasten tai sen ympäri, niin että kumpikin tuote toimii tarkoituksenmukaisesti (MOL 4b:1-2§).

4.6.2 Mallioikeuden hakeminen

Suomessa mallioikeutta haetaan Patentti- ja rekisterihallitukselta (Mallioikeusasetus 1§). Rekisterihakemuksessa eli hakemuskirjassa liitteineen on oltava hakijan tai hänen asiamiehensä allekirjoitus. Hakemuskirjan tulee pitää sisällään hakijan tai hänen asiamiehensä nimi, kotipaikka ja osoite ja mallin luojan nimi ja osoite. Silloin kun mallin on luonut joku muu kuin hakija, tulee hakijan antaa vahvistus mallioikeuden siirtymisestä hänelle. Hakemuskirjassa tulee myös ilmoittaa ne tuotteet, joille mallin rekisteröintiä haetaan ja ilmoitus siitä, hakeeko hakija myös mallioikeuslain 221/1971 8 §:n mukaista etuoikeutta mallille. Myös ilmoitus siitä, pyytäkö hakija mallioikeuslain 18§:n mukaisesti kuulutuksen lykkäämistä tulee kirjata hakemukseen. Hakemuskirjassa tulee olla myös ilmoitus liitteistä ja siihen tulee lisätä liitteinä mallin kuva-aineisto ja asiamiehen valtakirja, mikäli hakija käyttää asiamiestä. (MalliA 1:2§.) Rekisteröintihakemus katsotaan virallisesti tehdyksi sitten, kun rekisteriviranomaiselle on toimitettu kuva-aineisto mallista tai mallikappale ja näiden lisäksi hakija on maksanut hakemusmaksun (MOL 2:10a§).

Hakemus liitteineen on laadittava Suomeksi ja Ruotsiksi. Mikäli hakija on ulkomaalainen, tulee hänen tehdä hakemus Suomeksi. (MalliA 1:3§.) Samalla hakemuksella voi hakea mallioikeutta usealle mallille, jos kaikki tuotteet, joille mallioikeutta haetaan ovat samassa luokassa teollismallien kansainvälisen luokituksen perustamista koskevan Locarnon sopimuksen SopS 22/1972 mukaan (MOL 2:11§). Hakija, jolla ei ole kotipaikkaa Suomessa tulee olla Euroopan talousalueella asuva asiamies joka edustaa häntä hakemusta koskevissa asioissa (MOL 2:12§).

Mallin rekisteröinti on voimassa viisi vuotta rekisteröintihakemuksen tekopäivästä, ja oikeuden voi uusua neljä kertaa aina viideksi vuodeksi kerrallaan. Silloin kun mallioikeutta haetaan moniosaisen tuotteen osalle, joka on tarkoitettu tuotteen korjaamiseen alkuperäisen kaltaiseksi, voi malli saada kuitenkin enintään 15 vuoden suojausajan. (MOL 3:24§.) Rekisteröinnin uusiminen voidaan tehdä aikaisintaan vuotta ennen rekisteröinnin päättymistä, mutta viimeistään kuuden kuukauden kuluttua rekisteröinnin päättymisestä. Rekisteröinnin uusimista on haettava kirjallisesti rekisteriviranomaiselta ja mallioikeuden hakemisesta uudelleen tulee kuuluttaa. (MOL 3:25§.)

4.6.3 Mallioikeuden luovutus ja pakkolupa

Mallioikeus on luovutettavissa toiselle. Luovutuksen kautta malliin voi saada käyttöluvan, eli oikeuden käyttää mallia ammattimaisesti. Käyttöluvan saanut henkilö saa luovuttaa oikeutensa eteenpäin vain kun asiasta on erikseen sovittu. Silloin kun käyttölupa on osana liikettä sen voi luovuttaa liikkeen mukana, ellei asiasta ole muuta sovittu. Luovuttajan vastuulla on kuitenkin edelleen se, että käyttölupaa käytetään ehtojen mukaisesti. (MOL 4:26§.) Riita- ja muissa asioissa mallioikeuden haltijaksi katsotaan oikeuden haltijaksi viimeksi rekisteriin merkitty henkilö (MOL 4:27.4§).

Mallioikeuslain mukaan mallin käyttöön voi saada myös pakkoluvan silloin kun siihen on erityisiä syitä ja hakemus johtaa rekisteröintiin. Pakkolupa voidaan myöntää sille, joka on tässä maassa ammattimaisesti hyödyntänyt mallia samaan aikaan kun hakemusasiakirjat ovat tulleet julkisiksi eikä ole ollut tietoinen mallin rekisteröintihakemuksesta tai ole voinut hankkia siitä tietoa kohtuullisin edellytyksin. Vastaavilla edellytyksillä voidaan pakkolupa malliin myöntää myös sille, joka on tässä maassa ryhtynyt olennaisiin toimenpiteisiin käyttääkseen mallia ammattimaisesti. Pakkolupa voi koskea myös aikaa ennen rekisteröintiä. (MOL 4:28§.) Pakkolupa ei rajoita itse mallin haltijan oikeuksia käyttää mallia tai luovuttamasta mallin käyttölupaa toiselle henkilölle. Pakkolupa voi siirtyä toiselle henkilölle ainoastaan sen liikkeen mukana, jossa mallia käytetään tai oli tarkoitus käyttää. (MOL 4:29§.)

4.6.4 Mallin kansainvälinen rekisteröinti

Patentti ja Rekisterihallitus huolehtii Suomessa kansainvälistä rekisteröintiä koskevista hakemuksista ja asiakirjoista sekä pitää luetteloa Suomessa tehdyistä kansainvälisistä rekisteröinneistä. Mallin kansainvälisen rekisteröinnin suorittaa Maailman henkisen omaisuuden kansainvälinen toimisto noudattaen teollismallien kansainvälistä rekisteröintiä koskevaa Geneven asiakirjaa, joka on osa Haagin sopimusta. (MOL 8a:44a§.) Kansainvälinen hakemus tulee tehdä kirjallisesti ja hakemuksessa tulee olla maininta niistä valtioista ja valtioiden välisistä järjestöistä joihin kansainvälistä suojaa haetaan. Hakemuksen tekemisestä tulee toimittaa kansainväliselle toimistolle Geneven sopimuksen mukaiset maksut. (MOL 8a:44c§.) Suomea koskeva kansainvälinen rekiste-

röinti saa Suomessa saman suojan kuin kansallinen patentti. Kansainvälisen rekisteröinnin uusimista haetaan toimittamalla hakemus kansainväliselle toimistolle. Soveltuvien osin kansainvälistä rekisteröinnistä sovelletaan samoja säännöksiä kuin mallioikeuslaissa. (MOL 8a:44d§.) Henkilö, jolla ei kansainvälisen rekisteröinnin haltijana ole kotipaikkaa Suomessa, tulee käyttää Euroopan talousalueella asuvaa asiamiestä mikäli haluaa antaa rekisteriviranomaiselle lausunnon (MOL 8a:44h§).

5 OIKEUKSIEN SUOJAAMINEN SOPIMUKSIN

Tässä kappaleessa käymme läpi sopimusten yleisiä piirteitä ja lainsäädäntöä, jotta Avanto Accelerator-ideakiihdyttämöön osallistuvat tiimit saisivat pohjatietoa sopimukseen liittyvästä lainsäädännöstä. Ennen opinnäytetyömme kirjoittamisen aloittamista tulimme toimeksiantajan kanssa tulokseen, että myös työ- ja alihankkijasopimukset sekä sijoittajien kanssa tehtävät sopimukset olisi hyödyllistä käydä läpi. Koska kiihdyttämö halutaan pitää avoimena työtilana, ei sen aikana tehdä salassapitosopimuksia minkä vuoksi jätimme salassapitosopimusten osuuden mahdollisimman suppeaksi. Käsittelemme myös osakeyhtiön osakkaiden kesken tehtäviä sopimuksia sen vuoksi, että suuri osa Avanto Accelerator-ideakiihdyttämöön osallistuneista tiimeistä on valinnut yhtiömuodokseen osakeyhtiön jos he ovat kiihdyttämön aikana tai sen jälkeen päättäneet perustaa yrityksen (Sorvari, haastattelu 26.4.2016).

Yhteistyön myötä projekteissa syntyy aina jotain uutta, kuten tietoa, tuotenimiä tai keksintöjä. Siksi onkin tärkeää muistaa, että sovitaan kenelle nämä ideat kuuluvat ja kuka niitä saa käyttää. On tärkeää myös sopia niistä keksinnöistä, jotka eivät ole mukana tuotannossa. Projektin osapuolien tuleekin siis sopia siitä, kenelle keskeneräiset ideat kuuluvat ja kenellä on oikeus niiden edelleen kehittämiseen. Keskeneräisten ideoiden varastaminen ei ole projekteissa kovinkaan yleistä, mutta usein epäselväksi jää juuri käyttövapaus projektin tuloksiin. Yhteistyön ollessa tärkeässä roolissa yritykselle, on hyvä tehdä siitä myös tehdä erillinen sopimus. (Hynynen 2012, 35-36.)

Etukäteen laaditulla sopimuksella pyritään välttämään epäselvät ja riitaiset tilanteet projektin edessä. Sopimuksessa sovitaan asioista, jotka osapuolet katsovat projektinsa kannalta tärkeiksi. Näistä asioista on hyvä käydä neuvottelut ennen varsinaisen sopimuksen tekemistä. Muuttuva ympäristö voi tuoda omat haasteensa sopimussuhteeseen. Tämän vuoksi sopimuksessa onkin hyvä myös sopia keinoista, joilla sopimusta voi myöhemmin muokata uuteen tilanteeseen sopivaksi. (Lehtinen 2001, 1-2.)

Sopimuksen tekoon liittyvä lainsäädäntö on pääasiassa tahdonvaltaista oikeutta, eli ristiriitatilanne pyritään ratkaisemaan ensisijaisesti osapuolten välisen sopimuksen perusteella jonka jälkeen turvaudutaan lainsäädäntöön. Sopimuksessa sovituille ehdoille ei voi kuitenkaan syrjäyttää pakottavaa lainsäädäntöä. Tällaista pakottavaa lainsäädäntöä on esimerkiksi kilpailuoikeus ja kulutta-

jansuojalaki. (Lehtinen 2001, 5.) Sopimuksen normeja sovelletaan seuraavassa järjestyksessä: 1. pakottava lainsäädäntö, 2. sopimusehdot, 3. osapuolten vakiintunut käytäntö, 4. alalla vallitseva kauppatala, 5. tahdonvaltainen lainsäädäntö (Hemmo & Hoppu 2013, luku 3).

5.1 Yleistä sopimuksista

Kaksipuolinen oikeustoimi eli sopimus on syntynyt, kun kaksi henkilöä on tehnyt yhtäpitävän tahdonilmaisun. Sopimuksen oikeusvaikutus taas syntyy, kun kummatkin henkilöt ovat yhteisymmärryksessä oikeustilan muutoksesta. (Hemmo & Hoppu 2013, luku 6.)

Suomessa vallitsee sopimusvapaus johon kuuluu olennaisena osana päättämisvapaus eli pääsääntöisesti vapaus päättää siitä, solmiiko sopimusta vai ei. Tiettyjä poikkeustilanteita lukuun ottamatta osapuolet saavat vapaasti valita sopimuskumppaninsa, eikä ketään voi pakottaa sopimuksen tekoon. (Hemmo & Hoppu 2013, luku 4.) Sopimus astuu voimaan tavallisesti siitä hetkestä, kun kaikki osapuolet ovat sen allekirjoittaneet. On mahdollista tehdä myös sopimus siitä, että sopimuksen vaikutus on takautuva lähtien tietyistä päivämäärästä tai tapahtumasta lähtien. (Lehtinen 2001, 8.)

5.1.1 Aie- ja esisopimus

Ennen varsinaisen sopimuksen solmimista on mahdollista solmia aie- tai esisopimus. Aiesopimus koostuu jo nimestään päätellen pelkästä aiheesta muodostaa sopimus. Se voi pitää sisällään esimerkiksi mielipiteitä ja toiveita, joita ollaan esitetty vielä kesken olevissa neuvotteluissa. Esisopimus puolestaan sitoo osapuolet siihen, että he tulevat solmimaan työstään myöhemmin varsinaisen sopimuksen. Esisopimus tehdään yleensä silloin, kun osapuolet halutaan jo sitouttaa hankkeeseen, mutta kaikista yhteistyön yksityiskohdista ei ole mahdollista vielä tässä vaiheessa sopia. Aie- tai esisopimusta laatiessa tulee aina kiinnittää huomiota asiakirjan sisältöön ja sanamuotoon. Sopimusasiakirjaa laadittaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, kuinka hyvin asiakirjan otsikko ja sen sisältö vastaavat toisiaan. (Lehtinen 2001, 2-3.)

5.1.2 Sopimustyyppin määrittäminen ja sopimuksen muoto

Kun sopimuksen tekeminen aloitetaan, on tärkeää määritellä sopimustyyppi. Sopimustyyppin perusteella määrytyy, mitä lainsäädäntöä sopimukseen tulee soveltaa. Sopimustyyppinä ovat esimerkiksi kauppaa-, palvelu-, vuokra-, kuluttaja-, ja osamaksusopimukset. Sopimus voi olla myös niin sanottu sekatyypinen sopimus, johon voidaan soveltaa usean eri sopimustyyppin normeja. Sopimuksen solmiminen on lähtökohtaisesti Suomessa muotovapaata, jonka perusteella sopijaosapuolet voivat itse päättää siitä, missä muodossa he sopimuksen tekevät. Muotovapauden perusteella suullista sopimusta voidaan pitää yhtä pätevänä kuin kirjallisesti tehtyäkin. Mikäli halutaan sopia, että sopimus on syntynyt vasta kirjallisen asiakirjan allekirjoittamisen jälkeen, tulee siitä sopia erikseen jo sopimusneuvottelujen aikaan. (Hemmo & Hoppu 2013, luku 6-7.) Huolimatta sopimuksen muotovapaudesta on sopimus silti suositeltavaa tehdä kirjallisena. Näin valmistetaan, että kaikista tärkeistä asioista ollaan sovittu ja ne on kirjattu yhteisymmärryksessä noudattaen osapuolten aikomuksia. Mikäli sopimukseen tehdään muutoksia, on myös ne hyvä tehdä kirjallisessa muodossa. Suullisesti tehdyistä muutoksista voi nimittäin aina syntyä riitaa, ja mikäli toimiin on ryhdytty pelkästään suullisen sopimuksen perusteella on se myös vastaan alkuperäistä kirjallista sopimusta. Sopimuksessa määritellään erikseen, kenellä on oikeus tehdä siihen muutoksia ja tapa, jolla muutokset tehdään. (Lehtinen 2001, 3, 17.)

Sopimus voidaan solmia joko määräajaksi tai toistaiseksi voimassaolevaksi. Toistaiseksi voimassaolevaan sopimukseen on tärkeää liittää ehdot siitä, millä perusteella sopimuksen purkamisen tai irtisanomisen on mahdollista. Myös määräaikaisiin sopimuksiin on hyvä liittää sopimuksen purkua koskevat säännökset sopimusrikkomusten varalta. Sopimuksessa on hyvä eritellä sopimuksen säännöksistä ne, jotka ovat voimassaolevia vielä sopimuksen päättymisen jälkeenkin, tällaisia säännöksiä voivat esimerkiksi olla salassapitoa, vahingonkorvausta sekä omistus- ja käyttöoikeuksia koskevat ehdot. (Lehtinen 2001, 8.)

Apuna sopimusten laatimisessa voidaan käyttää erilaisia vakioehtoja ja mallisopimuksia sekä muistilistoja (Lehtinen 2001, 5). Vakioehdot ovat sopimusehtoja, jotka soveltuvat käytettäväksi useisiin yksittäisiin eri sopijapuolten välisiin sopimuksiin. Vakiosopimuksella tarkoitetaan sopimusta, jossa vakioehtoja käytetään. (Hemmo & Hoppu 2013, luku 7.) Mallisopimuksella puolestaan tarkoitetaan jonkin tahon laatimaa esimerkkisopimusta jota voi käyttää apuna sopimuksissa, pohjamallina tai lähtökohtana sopimusneuvotteluissa. Mallisopimuksia voi etsiä esimerkiksi erilaisista

asiakirjamallikokoelmista, etujärjestöiltä tai neuvontaorganisaatioilta. On hyvä muistaa, ettei mallisopimusta koskaan voi allekirjoittaa sellaisenaan, sillä ne voivat sisältää ehtoja joita ei voida soveltaa läheskään kaikissa yhteyksissä. Mallisopimukset ja muistilistat ovat siis enemmänkin tarkoitettu apuvälineeksi silloin, kun suunnitellaan sopimukseen liittyviä asioita. Yrityksen on suositeltavaa käyttää asiantuntijaa apuna sopimusten laatimisessa etenkin silloin kun on kyse yrityksen kannalta merkityksellisestä hankkeesta. Asiantuntija voi esimerkiksi olla asianajaja, myös erilaisista neuvontaorganisaatioista voi saada apua sopimusten laatimiseen. Yrityksen kannattaa valita asiantuntija, jolla on kokemusta erityisesti teknologiahankkeisiin liittyvistä sopimuksista. (Lehtinen 2001, 5.)

5.1.3 Sopimuksen keskeinen sisältö

Sopimuksen sisältöön vaikuttaa sopimusehtojen lisäksi muun muassa tahdonvaltainen ja pakottava lainsäädäntö, lisäksi myös sopimustyyppi vaikuttaa sisältöön. Sopimuksessa määritellään sopimusehtojen avulla osapuolten välisen oikeussuhteen sisältö; Sopimusehtojen avulla määritellään osapuolten oikeudet ja velvollisuudet sekä jaetaan osapuolten välistä sopimusriskiä. Sopimusveloitteet voivat olla joko positiivisia tai negatiivisia. Positiivisen sopimusveloitteen perusteella osapuolelta odotetaan tiettyä menettelyä, negatiivinen sopimusveloite puolestaan edellyttää osapuolen pidättäytymistä tietyistä menettelyistä. Sopimuksesta kannattaa tehdä mahdollisimman selkeä, sillä epäselvä sopimus lisää aina sopimusriidan riskiä. Sopimus tulee laatia niin, että ulkopuolinen, sopimukseen täysin perehtymätön henkilö, ymmärtää, mitä osapuolet ovat sopineet. Sopimus otsikoidaan yleensä sopimustyyppin perusteella ja sopimuksen oletetaan olevan sisällöltään otsikon kaltainen silloin, kun arvioidaan sopimusta ja siihen soveltuva lainsäädäntöä. Siinä tapauksessa, kun sopimuksen sisältö eroaa sen otsikoinnista, tulevat kuitenkin sovellettavaksi sen sopimustyyppin normit, mitä sopimus todellisuudessa sisältönsä perusteella edustaa. (Hemmo & Hoppu 2013, luku 7.)

Sopimuksessa tulee määritellä, ketkä ovat sopijakumppaneita sopimuksessa. Yrityksen ollessa kyseessä, kannattaa mainita osapuolten yritystunnukset ja yksityisiltä henkilöiltä henkilötunnukset. Oikeushenkilöt tulee yksilöidä tarpeeksi selvästi, siten, että sopimuksesta selviää, mikä tai mitkä oikeushenkilöt ovat nimenomaisesti sopimukseen sitoutuneet. (Hemmo & Hoppu 2013, luku 7.) Sopimus solmitaan siis vain sopimuksessa olevien osapuolten välillä. Mikäli sopimukseen kuitenkin myöhemmin otetaan uusia osapuolia, tulee sopimukseen tehdä tarvittavat muutokset.

Sopimukseen onkin siis suositeltavaa liittää säännökset koskien tilanteita, joissa uusia osapuolia tulee mukaan sopimuksen alkuvaiheen jälkeen. Tärkeää on myös huomioida se, että uudet osapuolet voivat tuoda muutoksia sopimuksen rakenteeseen, tasapainoon tai osapuolten vastuualueisiin. (Lehtinen 2001, 7.)

Osapuolten määrittelyn jälkeen voidaan sopimuksessa lyhyesti kuvata sopimuksen tausta ja tarkoitus. Sopimuksen tarkoitus määritellään kuvaamalla yleisesti sopimuksen tavoitteet ja sisältö. Samalla varmistetaan, että kaikki sopimuksen osapuolet ovat yhteisymmärryksessä yhteistyön tarkoituksesta. Lisäksi tarkoituksen määrittely helpottaa myös sopimuksen tulkintaa ristiriitatilanteissa. (Lehtinen 2001, 7.) Sopimuksen alussa voidaan määritellä myös sopimuksen kannalta keskeiset termit, minkä avulla ehkäistään tulkintaongelmia siihen liittyen mitä kukin termi sopimuksessa tarkoittaa. Huomiota on tärkeä kiinnittää myös siihen, että sopimuksen terminologiaa käytetään yhdenmukaisesti niin sopimuksessa kuin muussakin sopimukseen liittyvässä materiaalissa, etenkin, sopimuksen liitteissä. (Hemmo & Hoppu 2013, luku 7.)

Sopimus sitoo kaikkia sen osapuolia. Osapuolet voidaan siis sopimuksen perusteella velvoittaa sopimuksen noudattamiseen sekä toteuttamaan sopimukseen liittyvät velvoitteet. Sopimuksen sitovuutta vahvistetaan usein erinäisillä sanktiosäännöksillä, eli niillä seuraamuksilla, joita osapuolille voi seurata sopimuksen rikkomisesta. Sanktioita voivat olla esimerkiksi sopimussakko ja vahingonkorvaukset. (Lehtinen 2001, 3.) Sopimusrikkomuksen seuraamus voi ilmetä myös lainsäädännöstä, kuitenkin usein lainsäädännön perusteella ei määräydy ollenkaan korvauksia toiselle osapuolelle. Tämän vuoksi onkin tärkeää määritellä sopimuksessa sopimusrikkomuksen seuraamukset, jottei loukattu osapuoli jäisi täysin vaille korvauksia. (Hemmo & Hoppu 2013, luku 7.)

Sopimuksessa on suositeltavaa määritellä projektin sisältö mahdollisimman tarkasti, jolloin on helpompaa tehdä epäselvissä tilanteissa arvio onko projektissa eteneminen ollut sopimuksen mukaista. Projektisuunnitelmat ovat kuitenkin useimmissa tapauksissa sisällöltään sen verran laajoja, että ne kannattaa ottaa sopimukseen mukaan erillisenä liitteenä eikä määritellä sitä varsinaisessa sopimuksessa. Lisäksi myös projektin aikataulu voidaan liittää sopimukseen erillisenä liitteenä tai toinen vaihtoehto on sisällyttää se projektisuunnitelmaan. Projektin aikataulu on hyvä määritellä mahdollisimman tarkasti, jotta projektin hallinnoiminen ja edistymisen seuraaminen olisi helpompaa. (Lehtinen 2001, 8.)

5.2 Rahoitussopimukset

On tärkeää sopia etukäteen siitä, miten kukin sopimuksen osapuoli osallistuu projektin rahoitukseen. Vastaavasti voidaan myös sopia niin, että kaikki osapuolet vastaavat kustannuksistaan itse eikä siten yhteisiä hankintoja ole. Projektin kustannuksista kannattaa kuitenkin tehdä perusteellinen arvio ja niistä kannattaa tehdä tarkka sopimus. Osapuolten rahoitusosuudet ja kustannusarvio onkin hyvä liittää sopimukseen erillisenä liitteenä, josta ne voi tarpeen tullen tarkastaa. Mikäli projektissa käytetään ulkopuolista rahoitusta, kannattaa sopia kuka on rahoituksen hakija ja kuka nimetään yhteyshenkilöksi rahoitusta antavaan organisaatioon. Yhteydenpito kannattaa järjestää keskitetysti, jotta vältettäisiin tiedon ristiriitainen kulkeutuminen ja jopa eri osapuolten "kotiinpäinveto". (Lehtinen 2001, 14.)

Yksi tapa saada yritykselle ulkopuolista rahoitusta on lainan hakeminen. Lainarahoitukselle ominaisia piirteitä ovat korollisuus ja sopimukseen perustuva takaisinmaksu. Pankkilainat maksetaan yleensä takaisin tietyn lyhennyssuunnitelman mukaisesti tai kertalyhenteisenä eli niin sanottuna bullet-lainana. Pankkilainat ovat yleensä vakuudellisia lainoja. Pankilla on usein mahdollista irtisanoa laina esimerkiksi asiakkaan maksuhäiriöiden tai taloudellisen aseman heikkenemisen vuoksi. Pankkilaina on jälkimarkkinakelvoton laina, eli sitä ei voi vapaasti siirtää kolmannelle osapuolelle. (Leppiniemi & Lounasmeri 2013, luku 8.)

Yksi pankkilainojen tyyppi, velkakirjalainat ovat joko lyhyt- tai pitkäkestoisia lainoja. Niiden korko on yleensä perus- tai viitekorkosidonnainen. Lisäksi velkakirjalainojen yhteydessä peritään yleensä vakuus, jolla voi olla vaikutusta lainan korkoon. Kun yritys ottaa velkakirjalainaa, tekee se otetusta velasta yleensä lyhennyssuunnitelman tai sitoumuksen. Mikäli tästä suunnitelmasta kuitenkin myöhemmin poiketaan, ovat uudelleen neuvottelut tarpeen ja mahdollisesti ajankohtaiseksi tulee myös provisioiden maksaminen tai sopiminen uusista luottoehdoista. Laina voidaan maksaa joko kerralla takaisin, eli se voi olla niin sanottu bullet-laina. Laina voi olla myös tasaerälaina tai tasalyhennyslaina. Edellä mainittujen lisäksi laina voi myös olla annuiteetti-laina, jonka maksuerät ovat saman suuruisia koko lainan ajan. Siten koron osuus maksuerästä on suurempi lainan alkuvaiheessa. Tasaerälainassa puolestaan maksettava määrä on aina sama riippumatta korkomuutoksista. (Leppiniemi & Lounasmeri 2013, luku 8.)

Joukkovelkakirjalainat ovat liikkeeseen yleensä pankin tai pankkiiriliikkeen kautta laskettavia lainoja. Välittäjänä toiminut pankki tai muu yhteisö huolehtii yleensä lainaan liittyvien mahdollisten

korko- ja lyhennyskuponkien lunastamisista lainaehtojen mukaisesti vuosittain tai esimerkiksi laina-ajan lopussa. Joukkovelkakirjalaina on kuitenkin yrityksen rahoitusmuotona vielä melko harvinainen. (Leppiniemi & Lounasmeri 2013, luku 8.)

5.2.1 Sijoittajat ja business- enkelit

Yritys voi ottaa lainan suoraan myös sijoittajalta. Nämä ovat yleensä yrityksen ja yrityksen pääomistajien välisiä lainoja, joita voidaan ottaa joukkovelkakirjalainana tai tavanomaisena velkakirjalainana. Yrityksen omistajien antamiin lainoihin ei usein sisälly vakuuksia tai korkoja. Velkakirjaa koskevat säännökset löytyvät velkakirjalaista 31.7.1947/622. Velkakirjassa tai sen liitteessä tehdään useimmiten sopimus velan maksuajasta ja paikasta. Mikäli erääntymispäivää ei olla erikseen sovittu, on velallinen velvollinen maksamaan velkansa silloin, kun velkoja sitä vaatii, ja vastaavasti myös velallisella on oikeus maksaa velka halutessaan tässä tilanteessa. Mikäli maksupaikasta ei ole tehty erillistä sopimusta, on maksupaikka velkojan luona. Velkakirjassa tehdään sopimus myös velan korosta. Mikäli korosta ei kuitenkaan sovita erikseen, on velka koroton, ellei kauppatavasta muuta johdu. (Leppiniemi & Lounasmeri 2013, luku 8.)

Yritys voi hakea toimintaansa rahoitusta myös businessenkeliltä, eli yksityishenkilöltä joka toimii sijoittajana aloittavassa yrityksessä ja on samalla muutenkin osallisena yrityksen toiminnassa esimerkiksi auttamalla yritystä liikesuhteiden hankkimisessa tai antamalla neuvoja. Businessenkelin yritykseen sijoittama summa on yleensä 10 000- 150 000 euroa, ja sijoitus kestää yleensä 2-4 vuotta. (Leppiniemi & Lounasmeri 2013, luku 3.)

Sijoittaja ilmaisee mielenkiintonsa ryhtyä vakaviin neuvotteluihin pääoman sijoituksesta aiesopimuksella. Ensimmäisten neuvottelujen jälkeen osapuolten välillä tehdään yleensä alustava sopimus, jossa määritellään esimerkiksi sijoituksen suuruus, sijoittajan osuus yrityksestä sekä sijoituksen muoto. Tämän lisäksi on hyvä sopia myös sijoituksen valvonnasta, sijoittajan oikeuksista tiedonsaantiin sekä sijoittajan päätösvallasta. Myös voitonjaosta, sijoituksen kestosta sekä irtisanomisoikeuksista on hyvä sopia jo alustavassa sopimuksessa. Kun sijoittaja on tehnyt lopullisen päätöksen sijoittamisesta, siirtyään tämän jälkeen osakassopimuksen tekoon. (Mc Kinsey & Company 2000, 189-191.)

5.2.2 Julkisrahoitus

Yrityksen rahoitusratkaisuihin voivat joko välillisesti tai välittömästi vaikuttaa myös julkisyhteisöiltä saatavat rahoitukset. Esimerkiksi ELY-keskukset, eli elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskukset edistävät yrittäjyyttä ja myöntävät työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluvia yritystukia. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita ELY-keskuksen myöntämä kehittämisavustus, joka on tarkoitettu erityisesti pienten- ja keskusuurten yritysten merkittäviin kehittämis- ja investointihankkeisiin, joilla pyritään uudistamaan, kasvattamaan ja kansainvälistämään yritystä. Kehittämisrahoitusta voi hakea ELY-keskusten yritystukien sähköisessä asiointipalvelussa, ja tuen hakeminen tulee tehdä ennen hankkeen alkamista. (Leppiniemi & Lounasmeri 2013, luku 16.)

Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus Tekes myöntää rahoitusta yritysten kehitysprojekteihin, joilla tähdätään yrityksen kasvuun ja liiketoiminnan uudistamiseen, rahoitusta myönnetään pääasiassa kansainväliseen kasvuun tähtääville pk-yrityksille. Tekes myöntää rahoituksen joko lainana tai avustuksena ja rahoitus riippuu siitä, mitä yritys projektissaan tekee. Rahoitushakemuksen voi tehdä verkossa Tekesin asiointipalvelussa sen jälkeen, kun rahoituksesta ollaan tehty tarvittavat keskustelut Tekesin asiantuntijan kanssa. Valtion omistama erityisrahoittaja Finnvera myöntää rahoitusta yritystoiminnan alkuun, kasvuun, ja kansainvälistymiseen. Finnveran tavoitteena on suomalaisten yritysten toimintaedellytyksien ja kilpailukyvyn vahvistaminen. Finnvera myöntää lainoja, takauksia, pääomasijoituksia sekä vientitakuita. Finnveran asiakkaiksi soveltuvat muutostilanteissa olevat yritykset, joilla on potentiaalia menestyä. (Leppiniemi & Lounasmeri 2013, luku 16.)

5.3 Osakassopimukset

Osakassopimus on osakeyhtiön osakkeenomistajien välinen sopimus, jossa sovitaan esimerkiksi asioista liittyen yhtiön hallintoon, voitonjakoon ja suhteista kolmansiin osapuoliin sekä sovitaan osakkeiden luovuttamisesta. Osakassopimuksen tekeminen ei ole pakollista, mutta se tehdään yleensä silloin kun osakkeenomistajan oikeuksia halutaan joko laajentaa tai rajoittaa siihen nähden mitä ne olisivat osakeyhtiölain nojalla. Osakassopimuksen sisältö sekä käyttötarkoitus riippuu tosin hyvin paljon yrityksen ja sen osakkeenomistajien tarpeista, minkä vuoksi sopimukset ovat yleensä tapauskohtaisia. Osakassopimuksessa voidaan esimerkiksi sopia osakkeenomistajien keskinäisistä suhteista, yhtiön päätöksenteosta ja aloittavan yrityksen tulevasta toimintastrategi-

asta. Jos yrityksellä on ulkopuolinen rahoittaja, voidaan osakassopimuksessa myös sopia hänen asemastaan yrityksessä. (Alho, Mattila, Rönkkö & Ståhlberg 2009, 15, 17-18.)

Osakassopimus on suositeltavaa tehdä kirjallisesti siitä huolimatta, ettei osakassopimuksen muodosta ja sisällöstä ole olemassa säännöksiä lainsäädännössä. Kirjallinen sopimus auttaa niissä tilanteissa, joissa sopimusta on tarvetta tulkita. Sopimuksen osapuolina voivat olla joko kaikki tai vain osa osakkeenomistajista sekä sopimuksissa voi olla myös yhtiön ulkopuolinen taho, kuten esimerkiksi yhtiön velkoja. Osakassopimuksia voidaan myös tarvittaessa laatia erikseen enemistö- ja vähemmistöosakkaille. Yleisimmin osakassopimus on toistaiseksi voimassaoleva. Osakassopimusta laadittaessa on hyvä pohtia kuinka menetellä silloin, kun sopimusta on tarvetta muokata tulevaisuudessa esimerkiksi liiketoiminnan kasvaessa tai osakkaiden vaihtuessa. Vaikka joistakin asioista voidaan osakassopimuksen sijaan sopia osakeyhtiön yhtiöjärjestyksessä, osakassopimuksen luottamuksellisuus on parempi vaihtoehto niissä tilanteissa joissa sovittujen asioiden ei haluta olla esillä julkisessa yhtiöjärjestyksessä. (Alho ym. 2009, 15-19.)

Osakassopimuksessa voidaan sopia esimerkiksi myös immateriaalioikeuksista, jossa osakkaat voivat sopia yrityksen hallussa olevien oikeuksien rekisteröinnistä sekä oikeuksien käytöstä. Sijoittajat voivat esimerkiksi edellyttää immateriaalioikeuksien suojaamisen lisäksi sitä, että oikeudet ovat yhtiön eivätkä sen osakkaan nimiin rekisteröityjä. (Alho ym. 2009, 145.) Laadittaessa osakassopimusta, on hyvä miettiä mihin osakassopimus velvoittaa ja tulisiko sopimus rajoittamaan jollain tapaa esimerkiksi osakkeenomistajan hallinnoimis- tai varallisuus oikeuksia. Myös sanktiot sopimuksen rikkomisesta on hyvä pohtia etukäteen. Osakassopimuksia koskee sopimusvapaus ja niitä sääntelevät yleiset sopimusoikeudelliset periaatteet kuten esimerkiksi sopimuksen sitovuuden periaate. Sopimusvapautta rajoittavat kuitenkin osakeyhtiölain säännökset. Osakassopimus voidaan tehdä niin määräaikaiseksi kuin toistaiseksi voimassa olevaksi. Tavallisesti osakassopimus tehdään toistaiseksi voimassa olevaksi sillä ehdolla, että sopimus on voimassa niin kauan kuin osapuolia on kaksi eikä sopimusta voi irtisanoa millään irtisanomisperusteella. Osakassopimuksessa sovittuja oikeuksia ja velvoitteita ei saa siirtää edelleen ilman muiden osapuolten suostumusta ellei itse sopimuksessa ole toisin sovittu. (Alho ym. 2009, 21-22, 25, 151-153.)

5.4 Salassapitosopimukset

Salassapitosopimuksien avulla yritykset voivat turvata esimerkiksi ideoiden, liikesalaisuuksien ja luottamuksellisen tiedon sekä materiaalin salaisena säilymisen (Päällysaho & Kuusisto 2006, 11). Mikäli projektissa syntyy immateriaalioikeuksilla suojattavia keksintöjä, on oleellista sopia siitä kuinka tulisi menetellään säilyttäen samalla keksintöjen uutuus. Tällöin tulee tehdä päätös tiedon salassapidosta. (Siivola 2004, 93.) Salassapitosopimuksilla voidaan myös täsmentää ja laajentaa työntekijän lakimääräistä salassapitovelvoitetta, koskien myös erityisesti työsuhteen päättymisen jälkeistä aikaa (Vapaavuori 2016, 209). Salassapitosopimuksen tekeminen työntekijän kanssa on erityisen suositeltavaa silloin, kun työntekijällä on pääsy yrityssalaisuuksiin (Päällysaho & Kuusisto 2006, 12).

Salassapitosopimus muotoutuu usein ensimmäiseksi varsinaiseksi sopimukseksi osapuolten välille ennen yhteistyön aloittamista (Vapaavuori 2014, 241). Salassapitosopimuksista ei ole Suomessa erikseen säädetty lailla, joten salassapitosopimusten solmimisessa osapuolet noudattavat normaaleja sopimusoikeudellisia periaatteita. Osapuolet voivat siis vapaasti sopia sopimuksen sisällöstä ja sopimusehdoista. Sopimusvapautta rajoittaa kuitenkin pakottava lainsäädäntö, joka voi asettaa rajoituksia salassapitosopimusten kilpailuoikeudellisiin vaikutuksiin ja työsuhteisiin liittyviin kysymyksiin. Lisäksi sopimuksen tekemistä saattaa rajoittaa heikompa osapuolta suojaava lainsäädäntö, kuten sovittelu. (Vapaavuori 2016, 211.)

Erillisten salassapitosopimusten lisäksi yhä yleisimpiä ovat myös yksittäiset salassapitoehdot eli salassapitolausekkeet osana muuta sopimuskokonaisuutta. Näillä yksittäisillä ehdoilla suojataan luottamuksellista tietoa pääsopimuksen voimassaolon ajan. Esimerkkeinä tällaisista sopimuksista mainittakoon alihankinta-, franchising- ja jälleenmyyntisopimukset. Yksittäistä salassapitoehto voidaan käyttää myös ennen pääsopimusta solmittavissa aiesopimuksissa, joissa tehdään sopimus salassapidosta koskien neuvotteluaikaa. (Vapaavuori 2016, 222.) Salassapitosopimuksia tehdessä tulee sopijaosapuolten painottaa etenkin sitä, että sovitaan merkittävien tutkimustulosten, projektin lopputulosten ja muiden projektin aikana syntyneiden tietojen salassapidosta riippumatta siitä kenelle niiden omistusoikeus kuuluu. Sopimuksen osapuolet voivat itse päättää mitä tietoa salassapitosopimuksella suojataan, salassapitosopimus voikin koskea kaikkea merkityksellistä tietoa tai kaikkea tietoa yhteistyön kohteesta. (Siivola 2004, 92-93.)

Itse Avanto Accelerator-ideakiihdyttämön aikana ei tehdä salassapitosopimuksia ohjaajien ja tiimien kesken, sillä ohjelma halutaan pitää avoimena yhteistyötilana. Sorvari kertoo myös, että salassapitosopimusten tekeminen kiihdyttämön aikana olisi relevanttia ainoastaan hyvin harvoille kiihdyttämöön osallistuville tiimeille. (Sorvari, haastattelu 26.4.2016.)

5.5 Työsopimukset

Työsopimusten solmimisesta säädetään työsopimuslaissa. Työsopimuksen perusteella työntekijä sitoutuu henkilökohtaisesti työntekoon työnantajan lukuun, työnantajan johdon ja valvonnan alaisena saaden vastineeksi palkkaa tai muuta vastiketta. (Työsopimuslaki 1:1.1§.) Työsopimus voidaan tehdä joko kirjallisena, suullisena tai sähköisenä. Työsopimus on toistaiseksi voimassaoleva silloin, jollei ole perusteltua määräaikaista työsuhdetta. Työnantajan aloitteesta ilman perustelua tehty määräaikainen työsopimus tulee luokitella toistaiseksi voimassa olevaksi. Toistuvien määräaikaisten työsopimusten solmiminen ei ole sallittua silloin, kun määräaikaisten sopimusten lukumäärästä, yhteenlasketusta kestosta taikka niistä muodostuvasta kokonaisuudesta ilmenee, että työnantajan työvoiman tarve on pysyvä. (Työsopimuslaki 1:3§.)

Työsopimuslakiin sisältyvän yleisveloitteen mukaisesti työnantaja on velvollinen edistämään kaikin tavoin suhteitaan työntekijöihin sekä myös heidän keskinäisiä suhteitaan. Työnantajan tulee myös varmistaa, että työntekijä on kykeneväinen suoriutumaan työstään myös silloin kun tapahtuu muutoksia tai kehitystä, joka vaikuttaa yrityksen toimintaan, tehtävään työhön tai työmenetelmiin. Yleisveloitteeseen sisältyy myös se, työnantajan tulee pyrkiä edistämään työntekijän kykyjen mukaisia mahdollisuuksia kehittyä työurallaan. (Työsopimuslaki2:1§.)

5.6 Alihankintasopimukset

Alihankinnan käyttämisestä projektissa on kannattavaa sopia erillisellä alihankintasopimuksella, jossa sovitaan alihankintaan sisältyvistä yksityiskohdista suhteessa projektin pääsopimukseen. Alihankkijalle maksetaan tehdystä työstä täydet korvaukset ja alihankinnan tilaajalle siirtyvät oikeudet alihankinnan tuloksiin. (Lehtinen 2001, 16.) Alihankintasopimuksella tarkoitetaan sopimusta, jonka perusteella myyjä toimittaa ostajalle liitettävän osan hänen omaan, edelleen toimitettavaan tuotteeseensa. Alihankintasopimuksista on olemassa useita eri tyyppisiä aina komponenttien sarjatoimituksista kertaluonteisiin projektisopimuksiin ja niille tyypillistä on usein projektin

tietty ajallinen kesto, ja se että tuote on räätälöity ostajan tarpeita vastaavaksi. Alihankintasopimuksen sisältö voi vaihdella tilanteesta riippuen, minkä vuoksi onkin hankalaa luoda vakiosopimusta tai sopimusmallia, joka sopisi kaikkiin tilanteisiin. (Bergström, Kolrud, Kortekangas, Kriström & Schultz 2005, 3.) Joissakin tapauksissa alihankkijoiden käyttö ei sallita ollenkaan salassapitoon, vastuun jakautumiseen tai kilpailutilanteeseen liittyvien seikkojen vuoksi. Alihankkijoiden käyttäminen projektissa voi olla myös kokonaan sallittua, tai mikäli mitään ei olla erikseen sovittu, on pääsääntönä se, että alihankkijoiden käyttö on sallittua. (Lehtinen 2001, 16.)

5.6.1 Alihankintasopimuksen sisältö

Alihankintasuhteen aikana vaihdetaan läheisen yhteistyön tuloksena osapuolten välillä usein yrityskohtaista ja luottamuksellista taitotietoa, siksi onkin aiheellista sopia salassapitoon liittyvistä seikoista. Salassapidolla voidaan suojata paitsi teknistä taitotietoa, myös markkinointiin, tuotteiden markkinoille toimittamiseen ja muihin samantyyppisiin asioihin liittyvää kaupallista osaamista. Alihankintasopimuksessa on myös hyvin oleellista sopia oikeuksista ja vastuista liittyen tuotteeseen ja tuotesuunnitteluun. Sopimusosapuolten ratkaistavana on esimerkiksi se, millainen oikeus osapuolella on toisen osapuolen aineettomiin oikeuksiin ja taitotietoon, jota ei voida suojata eikä onko mahdollisesti myönnettävä lisenssi yksinoikeuden vaiko käyttölisenssin muodossa. Myös se, minkälainen oikeus osapuolella joka tuotteen on suunnitellut, on osapuolen tuotteeseen ja sekä tuotteen valmistusprosessin parannuksiin on ratkaistava. Tärkeää on sopia vastuun jakautumisesta myös silloin jos valmistettava tuote loukkaa kolmannen oikeuksia. Samassa yhteydessä voidaan sopia myös menettelytavoista ulkopuolisten oikeudenloukkausten kanssa. Alihankintasopimuksessa määritellään myös virhevastuun jakautuminen, johon vaikuttaa suuresti se, missä määrin osapuoli on osallistunut tuotteen rakennesuunnitteluun. Edellä mainituista asioista sopiminen vaikeutuu silloin, kun osapuolet ovat yhdessä osallistuneet tuotteen suunnitteluun. Tällöin on syytä kiinnittää erityistä huomiota siihen, että nämä asiat tulevat ratkaistuksi ennen varsinaisen alihankintaprojektin alkamista. (Bergström ym. 2005, 17.)

5.6.2 Oikeuksien jakautuminen ja vastuu

Mikäli projektissa käytetään alihankkijoita, on hyvä myös huomioida se, että osapuoli joka käyttää projektissa alihankkijoita, on vastuussa myös alihankkijoiden tekemistä virheistä, laiminlyönneistä sekä viivästyksistä. Tämä seikka kannattaa siis kirjata sekä alihankkijoita, että vastuuta koske-

vaan sopimuskohtaan, lisäksi sopimuksessa tulee sopia myös vastuusta alihankintasopimuksessa. (Lehtinen 2001, 11.) Myöskin siinä tapauksessa, jossa ostaja tahtoo kieltää alihankkijoiden käyttämisen, tulee siitä ottaa ehto sopimukseen. Jos ostaja tahtoo osaltaan vaikuttaa siihen keitä myyjä käyttää alihankkijoina, tulee sopimukseen ottaa ehto, jonka mukaan alihankkijat tulee hyväksyttää ostajalla. (Hemmo & Hoppu 2013, luku 7.) Yleensä alihankkijalle ei anneta ollenkaan oikeuksia projektin tausta-aineistoon tai tuloksiin, mikäli näin halutaan kuitenkin tehdä, tulee siitä sopia erikseen projektiosapuolen kanssa (Lehtinen 2001,11).

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme keskeisin tehtävä oli selvittää, mitkä oikeudelliset asiat ovat olennaisia nimenomaan Avanto Accelerator-ideakiihdyttämöön osallistuville liikeideaansa kehittäville tiimeille. Päädyimme painottamaan opinnäytetyössämme nimenomaan ideoiden ja innovaatioiden suojaamiseen liittyviä asioita. Päätökseemme vaikutti nimenomaan se, että ideakiihdyttämön aikana kehitetään liikeidea sekä mahdollisia uusia keksintöjä eteenpäin kolmen kuukauden ajan. Koska kiihdyttämöön voi osallistua millä liikeidealla tahansa, käsitelimme oikeuksien suojaamista mahdollisimman laajalla skaalalla.

Saimme opinnäytetyössämme selville, että immateriaalioikeuksia sekä sopimusoikeudellisia asioita on erittäin tärkeää pohtia jo ennen liiketoiminnan vakiintumista sekä jo idean kehittelyvaiheessa. Yrityksen aineettoman omaisuuden suojaaminen ja niiden huomioiminen jo liikeidean kehittämisvaiheessa on tärkeää jo senkin kannalta, ettei yritys loukkaa muiden oikeuksia liikeidea kehittäessään. Myös esimerkiksi uuden keksinnön suojaaminen on luonnollisesti tärkeää, jottei liikeidean kehittämiseen käytetyt resurssit valu hukkaan jonkun muun kopioidessa keksinnön. Saimme selville myös, että ideoita sekä innovaatioita voidaan suojata perinteisten rekisteröitävien suojaamiskeinojen lisäksi myös sopimusten avulla. Sopimusten avulla voidaan myös laajentaa tai täydentää rekisteröityjä yksinoikeuksia tai korvata ne joissain tapauksissa kokonaan. Saimme selville myös, että immateriaalisten oikeuksien siirtämisestä sopiminen on olennaisen tärkeää, jotta oikeudet saadaan siirrettyä tarpeen mukaan esimerkiksi yrityksen työntekijältä itse yrityksen käyttöön.

Immateriaalioikeuksien tiedostaminen varhaisessa vaiheessa auttaa myös liikeidea kehittävää tiimiä suojaamaan omat oikeutensa väärinkäytöksiä vastaan sekä ottamaan muiden toimijoiden oikeudet huomioon toiminnassaan. Edellä mainittujen asioiden tietäminen on tärkeää myös taloudellisesta näkökulmasta, sillä esimerkiksi muiden toimijoiden oikeuksien loukkaukset voivat tulla pahimmillaan erittäin kalliiksi.

Sopimusoikeudelliset asiat tulevat esille yritystoiminnassa ja liikeidean kehittämisessä jo varhaisessa vaiheessa niin sidosryhmien kuten rahoittajien sekä alihankkijoiden kanssa kuin myös yrityksen sisällä esimerkiksi osakassopimuksen muodossa. Sopimusoikeudellisissa asioissa keskityimme tarkastelemaan tässä opinnäytetyössä rahoitussopimuksia, osakassopimuksia, salassapitosopi-

muksia, työsopimuksia sekä alihankintasopimuksia. Myös immateriaalioikeuksiin liittyvässä kapaleessa käsitelimme yrityssalaisuutta, joka onkin yksi merkittävimmistä keinosta täydentämään patentin tai tekijänoikeuden tuomaa suojaa. Sopimukseen liittyvistä asioista tietäminen voi säästää parhaillaan myös aloittavan yrityksen taloudellisia resursseja, sillä joitain suojauksia voidaan täydentää tai jopa kokonaan korvata sopimuksin. Esimerkiksi patentin voi korvata joissain tapauksissa yrityssalaisuudella, jonka avulla voidaan säästää huomattavasti rahaa verrattuna siihen, että yritys hakisi keksinnölle patenttia Patentti- ja rekisterihallitukselta.

Tiivistettynä liikeidean kehittämisessä onkin siis tärkeää olla selvillä immateriaalioikeuksiin, eli yrityksen aineettomaan omaisuuteen liittyvistä asioista. Tämän lisäksi liikeidea kehittävä on myös hyvä tietää, kuinka oikeuksien suojaaminen onnistuu myös sopimuksin. Myös tavanomaisen sopimusoikeudellisten asioiden tiedostaminen on tärkeää, jotta yritys tietää mitä sopimuksen tulee sisältää ja tiedostavat oikeutensa ja velvollisuutensa sopimuksia tehtäessä.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää mitä oikeudellisia asioita Avanto Accelerator-ideakiihdyttämöön osallistuvilla tiimeillä olisi hyvä tietää jo kiihdyttämöön osallistuessaan ja luoda tältä pohjalta toimiva opas Avanto Accelerator-ideakiihdyttämön käyttöön. Opinnäytetyö on lainopillinen ja laadullinen tutkimus, jota täydensimme haastattelulla. Lähdimme liikkeelle työskentelyssämme keskustelemalla toimeksiantajan kanssa työn mahdollisesta sisällöstä, jonka avulla lähdimme pohtimaan työn rakennetta ja sisältöä tarkemmin. Tietoa opinnäytetyötämme varten hankimme lainsäädännöstä, oikeuskirjallisuudesta sekä eri viranomaislähteistä. Täydensimme tietoperustaamme vielä teemahaastattelulla.

Koimme aiheen mielenkiintoiseksi, mutta haasteena oli rajata raportissa käsiteltävät asiat sekä pitää aiheiden käsittely mahdollisimman tiiviinä, sillä aihealueesta itsessään saisi kirjoitettua erittäin laajasti. Päädyimme painottamaan opinnäytetyössämme erityisesti ideoiden ja innovaatioiden suojaamiseen liittyviä asioita sen vuoksi, että Business Kitchenin Avanto Accelerator-ideakiihdyttämössä nimenomaan keskitytään ideoiden kehittämiseen. Koimme ideoiden suojaamisen sekä sopimusoikeudellisten asioiden käsittelyn erityisen relevantiksi ideakiihdyttämöön osallistuville. Näiden asioiden käsittely oli mielestämme tärkeää erityisesti sen vuoksi, että Avanto Accelerator-ideakiihdyttämössä liikeideaansa kehittelevät tiimit tiedostavat aineettoman omaisuuden kuten tavaramerkin rekisteröinnin tärkeyden ja samalla tiedostavat muiden toimijoiden oikeudet. On myös tärkeää tiedostaa, että immateriaalisella omaisuudella voi olla paljonkin rahallista arvoa ja kuinka rekisteröityjä oikeuksia voidaan käyttää hyödyksi myös taloudellisesti esimerkiksi lisensoimalla oikeuksia muiden toimijoiden käyttöön. Sopimusoikeudellisten asioiden tietämys jo liikeidean kehittämisvaiheessa taas auttaa mielestämme tiedostamaan, mitä eri sopimuksia aloitavalla yrityksellä olisi hyvä tehdä esimerkiksi osakkaiden kesken ja myös sen tiedostaminen, että sopimuksin on myös mahdollista korvata joitakin rekisteröitävissä olevia suojakeinoja kokonaan voi säästää aloittavalta yritykseltä huomattavasti taloudellisia resursseja.

Kirjoittamisprosessin aikana panimme merkille, että huomioitavien oikeudellisten asioiden kirjo oli erittäin laaja jo liikeidean kehittämisvaiheessa. Tämän vuoksi pyrimme käsittelemään raportissamme asioita mahdollisimman monipuolisesti pitäen mielessä, että ideakiihdyttämöön voi osallistua millä liikeidealla tahansa.

Aikataulussa pysyminen onnistui mielestämme hyvin, sillä olimme jäljessä alkuperäisestä suunnitelmasta vain parilla viikolla. Muutoin työskentely opinnäytetyön parissa on jatkunut koko prosessin ajan kummaltakin meistä tasaisesti, eikä merkittäviä taukoja tai motivaatiopuutteita ole ilmennyt. Opimme molemmat kirjoittamisprosessin aikana erityisen paljon yrityksen immateriaali- sekä sopimusoikeudesta ja mitä jo ideaa kehittäessä tulee ottaa huomioon. Yhteistyö toimeksiantajan kanssa on sujunut mutkattomasti ja yhteydenpito on onnistunut niin toimeksiantajan yhteyshenkilöön kuin Avanto Accelerator-ideakiihdyttämön ohjaajien kanssa joutuisasti koko kirjoittamisprosessin ajan, mikä edesauttoi opinnäytetyön tasaista etenemistä.

Oppaamme pääsee käyttöön kuitenkin vasta kun ideakiihdyttämö järjestetään seuraavan kerran syksyllä 2016, joten palautetta oppaan toimivuudesta sen käyttötarkoituksessa emme ole voineet vielä saada. Oppaassa lähteinä käytettyjen lakien seuraaminen auttaa pitämään oppaan ajan tasalla. Esimerkiksi yhteisön tavaramerkkiin on tulossa muutoksia jo mahdollisesti vuoden 2016 loppuun mennessä, jolloin yhteisön tavaramerkki tullaan tuntemaan nimellä EU-tavaramerkki. Muutos on seurausta Euroopan parlamentin ja neuvoston vuonna 2015 hyväksymästä tavaramerkkidirektiivistä 2015/2436. Jatkotutkimusaiheena voisi olla hyödyllistä esimerkiksi oppaan laajentaminen kilpailuoikeudellisten sekä informaatio-oikeudellisten asioiden käsittelyyn. Tässä voitaisiin pohtia, mitä asioita yrityksellä tulee ottaa oikeudellisesta näkökulmasta huomioon esimerkiksi markkinoinnissaan sekä käsitellessään esimerkiksi asiakkaidensa tietoja.

LÄHTEET

Alho J-P., Mattila K., Rönkkö H. & Ståhlberg M. 2009. Osakassopimukset: Käsikirja osakassopimuksen laadintaan. Helsinki: Edita

Bergström M., Kolrud H., Kortekangas M & Schultz H. 2005. Alihankintasopimukset- opas teknologiateollisuuden yrityksille. Jyväskylä: Teknologiainfo Teknova Oy

Fernandez O., Ng G. & Owens T. 2014. Lean Enterprise : How Corporations Can Innovate Like Startups. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Haarmann, P. 2014. Immateriaalioikeus. Helsinki: Talentum

Haarmann P. & Mansala M. 2012. Immateriaalioikeuden perusteet. Helsinki: Talentum

Hemmo M. & Hoppu K. 2013. Sopimusoikeus. Viitattu 10.5.2016,
<http://fokus.talentum.fi.ezp.oamk.fi:2048/teos/IACBXXBTAFJB#kohta:SOPIMUSOIKEUS%28%2820%29>

Innanen A. & Jäske J. 2014. Brändin suoja. Helsinki: Edita Publishing

Laki hyödyllisyysmallioikeudesta 10.5.1991/800

Laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin 19.5.2006/369

Laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin 29.12.1967/656

Lehtinen M. 2001. Sopimusopas Pk-yritysten yhteishankkeisiin. Helsinki: Tekes

Leppiniemi J. & Lounasmeri S. 2013. Yritysrahoitus. Viitattu 3.5.2016,
<http://fokus.talentum.fi.ezp.oamk.fi:2048/teos/EADBGXGTBF#kohta:YRITYSRAHOITUS%28%2820%29>

Locarnon sopimus SopS 22/1972

Mallioikeuslaki 12.3.1971/221

Mallioikeusasetus 2.4.1971/252

Mc Kinsey & Company 2000. Ideasta kasvuyritykseksi : käsikirja liiketoimintasuunnitelman laatimiseen. Suom. M. Tillman. Helsinki: WSOY

Patentti- ja rekisterihallitus 2016. Tavaroiden ja palveluiden luokitus. Viitattu 10.2.2016, <https://www.prh.fi/fi/tavaramerkit/tavaramerkinhakijalle/tavaroidenjapalveluidenluokitus.html>

Patentti- ja rekisterihallitus 2012. Hyödyllisyysmalliopas. Helsinki: PRH

Patenttilaki 15.12.1967/550

Paloranta P. 2008. Markkinointioikeus käytännössä. Helsinki: Talentum

Päällysaho S., Kuusisto J. 2006. Osaamisen suojaaminen palveluja kehittävässä yrityksissä. Helsinki: Tekes

Rikoslaki 19.12.1889/39

Siivola J. 2004. Immateriaalioikeudet yritysten sopimuksissa. Helsinki: Teknologiateollisuus ry

Sorvari A, 2016. Avanto Accelerator-ideakiihdyttäjän vetäjä, Business Kitchen & Oulun Yliopisto. Haastattelu 26.4.2016. Tekijän hallussa.

Tavaramerkkilaki 10.1.1964/7

Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404

Tietoyhteiskuntakaari 7.11.2014/917

Toiminimilaki 2. 26.1.2001/55

Työsopimuslaki 2.1979/128

Valtiosopimukset 12/1996

Vapaavuori T. 2016. Yrityssalaisuudet, liikesalaisuudet ja salassapitosopimukset. Helsinki: Talentum

Velkakirjalaki 31.7.1947/622

LIITTEET

Teemahaastattelu ideakiihdyttämön johtavalle ohjaajalle

Oikeudellinen opas liikeidea kehittäville

TAUSTA

1. Voisitko kertoa yleisiä seikkoja Avanto Accelerator-kiihdyttämöstä kuten mikä ohjelman tarkoitus on ja missä vaiheessa olevia tiimejä siihen osallistuu?

LIIKEIDEOIDEN KEHITTÄMINEN IDEAKIIHDYTTÄMÖSSÄ

2. Miten lähdette ohjelmassa liikkeelle liiketoiminnan kehittämisessä? Onko teillä jokin tietty metodi käytössä? Jos on, mikä?

3. Onko ohjelman aikana korostunut selvästi jotkin tietyn tyyppiset taikka tietyn alan ideat?

OIKEUDELLISTEN ASIOIDEN KÄSITTELY TÄLLÄ HETKELLÄ IDEAKIIHDYTTÄMÖSSÄ

4. Tuleeko ohjelmassa itsessään tällä hetkellä esille oikeudellisia seikkoja, joita tulisi ottaa huomioon esimerkiksi oikeudelliset suojakeinot?

5. Onko tiimeiltä tullut kysymyksiä tai ongelmia oikeudellisiin asioihin liittyen ohjelman aikana?

6. Koetko, että olisi olemassa jotakin tiettyjä oikeudellisia seikkoja joita olisi hyvä käydä ohjelman aikana läpi tiimien tulevaisuutta ajatellen?

LOPUKSI

7. Jos kiihdyttämöön osallistuneet tiimit ovat perustaneet yrityksen kiihdyttämön jälkeen tai sen aikana, onko jokin tietty yhtiömuoto selkeästi yleisin?

OIKEUDELLINEN OPAS LIIKEIDEEAA KEHITTÄVILLE

Sisälllys	
JOHDANTO	2
LIIKEIDEAN KEHITTÄMINEN JA ESITTELY	2
ALOITTAVAN YRITYKSEN IPR-STRATEGIA	3
YKSINOIKEUKSIEN HYÖDYNTÄMINEN JA HALLINNOINTI	4
Lisensointi.....	5
Työsuhdeleksinnöt.....	5
Työsuhteessa luodut teokset.....	6
Korkeakoululeksinnöt.....	7
TÄRKEIIMMÄT SUOJAMUODOT JA NIIDEN REKISTERÖIMINEN	8
Nimisuunnittelu.....	8
Tavaramerkki.....	8
INNOVAATIOIDEN SUOJAAMINEN.....	11
Yrityssalaisuus.....	11
TEKIJÄNOIKEUS.....	12
PATENTTI.....	14
Hyödyllisyysmalli.....	16
Mallioikeus.....	17
SOPIMUSTEN KÄYTTÖ SUOJAAMISESSA	18
Aie- ja esisopimus.....	18
Sopimustyyppi ja -muoto.....	18
Sopimuksen keskeinen sisältö.....	19
Osakassopimukset.....	20
Rahoitussopimukset.....	21
Pankkilaina.....	21
Yrityksen osakkailta saadut lainat.....	21
Businessengelit.....	21
Alihankintasopimukset.....	22
Oikeuksien jakaminen ja vastuu.....	22
Salassapitosopimukset.....	22

JOHDANTO

Tämä opas on tehty Business Kitchenin Avanto Accelerator-ideakiihdyttämöä varten antamaan kiihdyttämöön osallistuville tiimeille tietoa siitä, mitä oikeudellisia seikkoja heidän olisi hyvä tietää jo ideakiihdyttämön aikana kun ideaa ollaan vasta kehittämässä yritystoiminnaksi. Käymme oppaassa läpi kuinka yritys voi suojata ideoitansa esimerkiksi palveluita tai keksintöjä ja mitkä suojauskeinot soveltuvat eri tilanteisiin. Kerromme myös perusteet sopimusoikeudesta sekä kuinka sopimuksia voidaan käyttää myös ideoiden suojaamisessa.

Oppaassamme käymme läpi aluksi immateriaalioikeuksien hyödyt ja niiden hallinnointiin sekä siirtymiseen liittyvät asiat. Tämän jälkeen selostamme viralliset immateriaalioikeudelliset suojausmenetelmät. Kerromme myös oleelliset sopimusoikeudelliset asiat aloittavan yrityksen näkökulmasta kuten sopimukset yhtiökumppanien, rahoittajien sekä alihankkijoiden kanssa.

1 LIIKEIDEAN KEHITTÄMINEN JA ESITTELY

Idean kehittäminen liiketoiminnaksi voi viedä runsaasti aikaa. Idean uskottavuutta ja etenkin idealla ratkaistavan ongelman tärkeyttä tulee puntaroida tarkoin.

Käsitys idean mahdollisuuksista markkinoilla sekä idean uutuusarvosta ovat tärkeässä roolissa liikeidean kehittämisessä auttavat puntaroimaan, onko liikeideasta mahdollista tehdä taloudellisesti tuottavaa. Liikeidea tai osa siitä tulee enemmän kuin todennäköisesti muuttumaan idean kehittämis- ja testausprosessin aikana.

Kehittämisprosessin aikana on erityisen tärkeää saada palautetta mahdollisimman monipuoliselta yleisöltä, jotta liikeidea tai ratkaistava ongelma ja ongelman todellisuutta voidaan pohtia mahdollisimman monesta eri näkökulmasta ja täten kasvattaa liikeidean menestymisen mahdollisuuksia markkinoilla.

Liikeidean esittely eli pitchaaminen mahdollisimman monipuoliselle yleisölle auttaa ideaa kehittävää tiimiä myös ilmaisemaan ideansa hyödyt entistä selkeämmin, mistä on hyötyä etenkin ulkopuolisen rahoituksen hankkimisessa sijoittajilta. Pitchaamiseen liittyy kuitenkin oikeudellisia riskejä joita on hyvä pohtia jo ennen idean julkista esittelyä. Startupin onkin hyvä miettiä mitä asioita liikeideasta kannattaa julkisesti esitellä jottei idea menettäisi uutuuttaan tai ettei idea olisi kopioitavissa osittain tai kokonaan. Uutuuden menetys voi olla mahdollinen este hakea mallisuoja tai patenttia julkisen esittelyn jälkeen. Käytännössä ainoa keino pitää julkinen esittely salaisena on kirjoittaa salassapitosopimus esittelyyn osallistujien kesken, mutta tämä on erittäin harvinaista startup-kentällä. Tässä kohtaa etenkin vahva tiimi antaa suojaa, sillä sijoittajat eivät ole valmiita sijoittamaan rahaansa pelkästään ideaan vaan myöskin siihen tiimiin jonka he uskovat toteuttavan idean parhaiten. Idea itsessään ennen sen toteuttamista ei ole itsessään välttämättä vielä kovinkaan arvokas.

YRITYKSEN IPR-STRATEGIA

Yrityksen immateriaalinen omaisuus muodostuu ei-materiaalisista seikoista kuten keksinnöistä, tietotaidosta sekä yritysilmeestä ja niillä voi olla taloudellista arvoa yritykselle. Immateriaalioikeuden luetaan tavanomaisesti tavaramerkki, patentti, mallisuoja, hyödyllisyysmalli sekä tekijänoikeudet.

Aloittavan yrityksen on hyvä hahmottaa IPR (Intellectual Property Rights)-oikeutensa eli immateriaalioikeutensa jo ennen toimintansa aloittamista.

Startup-yrityksille kasvu sekä skaalautuvuus on erittäin ominaista minkä vuoksi startup-yritykset ovat hyvin IP-intensiivisiä ja niiden strategian suunnittelu on jo alkuvaiheessa tärkeää. Eri startup-yritysten suojan ja omistuksen tarve vaihtelee tapauksesta riippuen. Myös vähäiset resurssit voivat olla este kattavan suojan hakemiselle, mutta ainakin osa resursseista olisi hyvä sitoa suojaustoimenpiteisiin.

- *Yksinoikeuksien omistaminen voi helpottaa ulkopuolisen rahoituksen hankkimista*
- *Oikeudet voivat parhaimmillaan mahdollistaa yksinoikeuden markkinoilla*
- *Myös muiden toimijoiden oikeudet on hyvä ottaa huomioon*
- *Oikeuksien suojaamista ja suojaamisen mahdollistamista on hyvä pohtia jo aikaisessa vaiheessa*
- *Yrityksen omistamista oikeuksista on hyvä pitää*

Omien oikeuksien suojaaminen on erittäin tärkeää, mutta niiden lisäksi on hyvä ottaa huomioon

myös muiden toimijoiden oikeudet sekä mahdolliset konfliktitilanteet. Immateriaalista omaisuutta voidaan hyödyntää materiaalisen omaisuuden tavoin esimerkiksi myymällä tai vuokraamalla oikeuksia. Yleensä immateriaalisten oikeuksien arvo konkretisoituu etenkin silloin, kun yritystä ollaan myymässä.

Riittävän laaja immateriaalioikeuksien omistus helpottaa myös ulkopuolisen rahoituksen hankkimista, sillä sijoittajan riski on pienempi silloin kun yrityksellä on jo olemassa olevia rekisteröityjä oikeuksia. Rekisteröintitoimenpiteet ovat pääsääntöisesti edullisia niiden tuomaan suojaan sekä arvoon nähden ja yrityksen tulisivikin pyrkiä suojaamaan mahdollisimman paljon aineettomasta omaisuudestaan.

Oikeuksien suojaamista ja niiden suojaamisen mahdollistavia asioita on syytä suunnitella yrityksessä tarkasti. Yritykselle sekä sen tarjoamille palveluille ja tuotteille on hyvä valita oikeanlainen nimi, varmistaa yrityksen ideoiden suojaus sekä laatia yrityksen omistamille IP- oikeuksille rekis-

teri. Huolellisella nimisuunnittelulla ja rekisterinpidolla voidaan jo ennen varsinaisia suojaustoimenpiteitä huolehtia siitä, että suojaa voidaan hakea mahdollisimman tehokkaasti. Suojaus tulee siis joissain tapauksissa ottaa huomioon jo ennen liiketoiminnan aloittamista.

YKSINOIKEUKSIEN HYÖDYNTÄMINEN JA HALLINNOINTI

Immateriaalioikeuksien hyödyntäminen vaihtelee riippuen yrityksestä ja yksinoikeudesta. Yritys voi joko hyödyntää omaa yksinoikeuttaan tai käyttää hyödykseen jonkin muun tahon yksinoikeutta. Ensisijaisesti yksinoikeutta hyödynnetään valmistamalla markkinoille tuotetta, jossa on esimerkiksi käytetty hyödyksi suojattua keksintöä. Yksinoikeuden haltija voi hyötyä oikeudestaan myös esimerkiksi antamalla muiden tahojen käyttää hyödykseen kyseistä oikeutta korvausta vastaan. Immateriaalioikeuksia voi toiminimeä lukuunottamatta käyttää myös mahdollisesti vakuutena, jos kyseisellä yksinoikeudella on rahallista arvoa joka riittää kattamaan saatavan.

Yrityksen on hyvä tiedostaa miksi ja mihin se tarvitsee yksinoikeuksiaan ja mihin tarkoitukseen eri suojamuodot sopivat. Yrityksen IP-portfolio on hyvä käydä läpi aika ajoin ja karsia pois mahdolliset päällekkäiset tai turhat oikeudet ylimääräisten kustannusten välttämiseksi. Uusien rekisteröintien suhteen on hyvä pohtia esimerkiksi niiden maantieteellistä laajuutta. IP-oikeudet vaativat niiden ajallisen rajoittuvuuden vuoksi seuranta, minkä vuoksi oikeuksien uudistamisesta sekä muista päivämääristä on hyvä pitää kirjaa ja määrätä yrityksessä ne henkilöt, jotka vastaavat rekisteröidyistä oikeuksista ja niiden seurannasta sekä mahdollisista lisensoinneista. Yritys voi joko hyödyntää omaa yksinoikeuttaan tai käyttää hyödykseen jonkin muun tahon yksinoikeutta. Ensisijaisesti yksinoikeutta hyödynnetään valmistamalla markkinoille tuotetta, jossa on esimerkiksi käytetty hyödyksi suojattua keksintöä. Yksinoikeuden haltija voi hyötyä oikeudestaan myös esimerkiksi antamalla muiden tahojen käyttää hyödykseen kyseistä oikeutta korvausta vastaan. Immateriaalioikeuksia voi toiminimeä lukuunottamatta käyttää myös mahdollisesti vakuutena, jos kyseisellä yksinoikeudella on rahallista arvoa joka riittää kattamaan saatavan.

Lisensointi

Lisensointi on IP-oikeuden haltijan myöntämä rajoitettu käyttöoikeus yksinoikeuteen korvausta vastaan. Oikeuksia voi niin sanotusti viipaloida ja lisenssien avulla IP-oikeuksia on mahdollista jakaa pienempiin osiin ja oikeuksia voi rajata niin alueellisesti, asiallisesti sekä ajallisesti. Lisenssinsaajalle lisenssi on edullisempi vaihtoehto verrattuna koko oikeuden ostamiseen tai esimerkiksi uuden tekniikan kehittelyyn nähden.

Osapuolten on tärkeää sopia keskenään, mihin lisensoinnilla pyritään ja mitä odotuksia heillä on lisensointisopimuksesta sekä yhteistyöstä. Sopimukseen on hyvä kirjata ylös ainakin mitä lisensoidaan, miten laajasti, millä hinnalla ja millä velvoitteilla lisenssi saadaan sekä mille ajalle lisenssi on. On olemassa eksklusiivisia ja ei-eksklusiivisia lisenssejä.

Eksklusiivinen lisenssi tarkoittaa sitä, että lisenssi annetaan vain yhdelle toimijalle ja sen antaminen saattaa rajoittaa myös oikeuden omistajan käyttöä kun taas ei-eksklusiivisella lisenssi voidaan myöntää usealle eri toimijalle ja itse oikeuden omistajalla on myös mahdollisuus käyttää oikeuttaan tavanomaisesti. Joskus yritykselle myös on kannattavaa tehdä yhteistyötä ja lisensoida vastavuoroisesti oikeuksiaan toisen yrityksen kanssa. Tällä niin sanotulla ristiinlisensoinnilla kaksi eri oikeudenhaltijaa tekee keskenään lisenssien vaihtosopimuksen. Lisensointia voidaan parhaillaan käyttää uuden tekniikan hyödyntämiseen, riidanratkaisuun sekä tuotteen uudelle tasolle nostamiseen.

Työsuhdekeksinnöt

Työntekijän työn tuloksena työsuhhteessa syntyneet keksinnöt aiheuttavat yleensä ristiriitoja sen suhteen kuuluvatko oikeudet työnantajalle vai työntekijälle sillä luovan työn tuloksena syntyneiden keksintöjen katsotaan kuuluvan keksijälle, kun taas työoikeudessa työn tuloksen katsotaan kuuluvan työnantajalle. Tällaisia ristiriitatilanteita varten on säädetty laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin.

Lakia sovelletaan, kun työntekijä tai virkasuhhteessa oleva henkilö on tehnyt keksinnön joka täyttäisi kriteerit Suomalaisen patentin saamiseksi ja keksintö kuuluu työnantajan toimialaan. Tällöin työnantajalla on oikeus joko kokonaan tai osittain saada oikeus kyseiseen keksintöön. Jo ideointivaiheessa on tärkeää varmistaa erillisillä sopimuksilla kuten esimerkiksi työsopimuksella se, että oikeudet keksintöön siirtyvät sen tekijältä itse yritykselle joko kokonaan tai osittain. Yrityksellä olisi hyvä immateriaalisen omaisuuden suojaamisen kannalta pitää kirjaa ideointiprosessin ajan ainakin seuraavista asioista:

- *kuka/ketkä ovat tehneet*
- *mitä on tehty*
- *milloin keksintö/teos on tehty*
- *mistä se on saanut inspiraationsa*
- *missä kyseinen keksintö/teos on tehty*

Keksintö on voinut syntyä esimerkiksi seuraavissa olosuhteissa:

- *keksintö on syntynyt olennaisessa yhteydessä työsuhhteeseen ja keksinnön hyväksikäyttö kuuluu työnantajan toimialaan*
- *keksintö on syntynyt työssä määrättävän tehtävän tuloksena, vaikkei sen hyödyntäminen kuulu työnantajan toimialaan*
- *keksintö on syntynyt ilman yhteyttä työsuhhteeseen mutta sen hyväksikäyttö kuuluu työnantajan toimialaan*

Työntekijällä tulee ilmoittaa keksinnöstä kirjallisesti mahdollisimman pian työnantajalle ja samalla antaa selvitys keksinnön sisällöstä ja ilmaista mahdollisesta aikeestaan hakea keksinnölle patenttia. Työntekijä voi hakea kuukausi ilmoituksen antamisen jälkeen patenttia keksinnölleen Suomessa patenttiviranomaiselta. Jos työnantaja haluaa oikeuden keksintöön, tulee hänen neljän kuukauden kuluessa ilmoittaa työntekijälle oikeuden ottamisesta. Tätä ennen työntekijä ei saa hyväksikäyttää keksintöä jonkin muun hyödyksi tai julkistaa keksintöään.

Mitä läheisemmässä suhteessa keksintö on työtehtäviin ja työnantajan toiminta-alaan, sitä laajemmat oikeudet työnantajalla on. Työnantaja voi tällöin halutessaan valita ottaako se keksintöön kaikki oikeudet vai ainoastaan käyttöoikeudet. Jos keksintö ei ole syntynyt yhteydessä työsuhteeseen eikä kuulu työnantajan toiminta-alaan, on työnantaja keksintöön nähden samassa asemassa kuin muutkin. Työnantaja on velvollinen maksamaan työntekijälle korvausta jos hän saa oikeuden työntekijän tekemään keksintöön.

Työsuhteessa luodut teokset

Pääsääntöisesti oikeudet siirtyvät teoksen luojalle olosuhteista riippumatta. Tekijänoikeuslaissa ei ole säädetty tekijänoikeuksien siirtymisestä lukuun ottamatta tietokoneohjelmia ja tietokantoja. Tekijänoikeudet ovat tekijänoikeuslain mukaan melko vapaasti siirrettävissä eteenpäin moraalisia oikeuksia lukuun ottamatta. Moraalisilla oikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi tekijän nimen ilmoittamista teoksen ollessa esillä silloin kun hyvä tapa sitä vaatii sekä sitä, ettei teosta saa muuttaa sillä tavalla että se loukkaisi sen omalaatuisuutta tai kirjallista tai taiteellista arvoa.

Oikeuksien siirtämisessä keskeisessä roolissa on osapuolten välinen sopimus. Monilla aloilla kuitenkin syntyy työsuhteessa jatkuvasti teoksia jotka täyttävät kriteerit tekijänoikeudellisen suojan saamiselle. Niissä tilanteissa joissa tekijänoikeuden siirtymisestä ei olla erikseen sovittu työntekijän ja työnantajan välillä, vallitsee tällä hetkellä käytäntö jonka mukaan työnantajalla on niin sanottu kertakäyttöoikeus käyttää teosta normaalin toimintansa edellyttämällä tavalla ja muusta käytöstä on sovittava erillisesti.

Korkeakoulukeksinnöt

Korkeakoulukeksinnöistä on säädetty laissa oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin 19.5.2006/369 ja laki koskee kaikkia korkeakoulujen palveluissa työskenteleviä henkilöitä ja kaik-

kia Suomen korkeakouluja. Lakia sovelletaan suomalaisten korkeakoulujen palveluksessa olevien henkilöiden palvelussuhteessaan tekemiin, Suomessa patentilla suojattavissa oleviin keksintöihin. Tutkijalla on oikeus päättää itse keksintöön liittyvistä oikeuksista.

Tutkimukset on jaettu avoimeen tutkimukseen, sopimustutkimukseen sekä muuhun tutkimukseen. Avoin tutkimus tehdään yliopiston perusrahoituksella ilman ulkopuolista rahoittajaa. Avoin tutkimus voi olla myös sopimustutkimus, jonka on sovittu olevan avoin tutkimus. Sopimustutkimus taas on tutkimus, jossa on mukana ulkopuolisia rahoittajia ja muu tutkimus palvelussuhteessa tehtävä tutkimus jota ei tehdä tutkimustehtävässä. Lain sovellusalaan kuuluvista keksinnöistä tulee ilmoittaa tekemästään keksinnöstä viipymättä ja samalla ilmoittaa minkälaisessa tutkimuksessa keksintö on syntynyt, sillä yhteys vaikuttaa korkeakoulun oikeudesta keksintöön. Avoimen tutkimuksen seurauksena syntyneen keksinnön hyödyntämisestä saa keksijä päättää itse.

Tutkijan tulee kuitenkin kuuden kuukauden sisällä ilmoittaa siitä, haluaako hän hyödyntää keksintöään vaiko ei. Ellei ilmoitusta tehdä, saa yliopisto ottaa halutessaan keksinnön oikeudet. Sopimustutkimuksessa syntyneen keksinnön hyödyntämisoikeudet ovat ensisijaisesti korkeakoululla, joista korkeakoulun on maksettava keksijälle kohtuullinen korvaus. Muiden tutkimusten yhteydessä tehtävien keksintöjen oikeudet säilyvät itse keksijällä. Korkeakouluilla ei ole oikeutta näihin keksintöihin ilman erillistä sopimusta.

3 TÄRKEIMMÄT OIKEUDET JA NIIDEN REKISTERÖIMINEN

Esittelemme tässä kappaleessa keskeisimmät immateriaalioikeudelliset suojakeinot, jotka olemme jaotelleet nimisuunnitteluun sekä innovaatioiden suojaamiseen. Käymme läpi kunkin suojaamuodon sekä niiden rekisteröinnin edellytykset, voimassaolon sekä oikeuden luovutukseen liittyvät seikat. Käsittelemme kappaleessa myös yrityssalaisuutta, mikä voi olla vaihtoehto rekisteröitävälle suojaamuodoille.

NIMISUUNNITTELU

Toiminimi

Toiminimi on nimi, jota elinkeinoharjoittaja käyttää toiminnassaan ja sen tarkoituksena on yksilöidä yritys. Elinkeinoharjoittaja, joka on merkitty kaupparekisteriin saa käyttää myös aputoiminimeä osassa toiminnastaan. Yksinoikeuden toiminimeen saa joko rekisteröinnillä tai vakiinnuttamalla. Yksinoikeuden toissijaiseen toiminimeen saadaan ainoastaan vakiinnuttamalla. Nimen tulee erottua jo rekisterissä olevista toiminimistä, jotta nimi olisi rekisteröintikelpoinen. Toiminimi on vakiintunut, kun se on alalla yleisesti tunnettu. Toiminimen luovuttaminen eteenpäin ei ole mahdollista ellei koko elinkeinotoimintaa luovuteta yhdessä sen mukana.

Tavaramerkki

Tavaramerkki on yrityksen tunnusmerkki, joka erottaa sen tuottamat hyödykkeet, tavarat tai palvelut kilpailijoiden tuottamista hyödykkeistä. Tavaramerkki on markkinoinnissa erittäin tärkeässä roolissa, sillä se vahvistaa tuotteeseen sekä brändiin liittyviä mielikuvia ja auttaa asiakasta erottamaan eri yritysten tuotteet toisistaan sekä parantamaan kilpailuetua. Hyvän tavaramerkin ominaisuuksia ovat esimerkiksi muistettavuus, omaperäisyys, positiiviset mielikuvat sekä nimen helppo lausuttavuus. Tunnusmerkki esitetään yleisimmin graafisesti. Tunnuksen tulee olla selkeästi erotettavissa muista merkeistä. Nimeä miettiessä on hyvä ottaa myös huomioon liiketoiminnan mahdollinen kasvu, jottei nimeä jouduta vaihtamaan kasvun myötä.

Ensi vaiheen hakuja vastaavanlaisten rekisteröityjen tavaramerkkien varalle on hyvä tehdä internetin hakupalveluista sekä verkkotunnusrekistereistä. Verkkotunnusrekistereistä etsiminen antaa hyvin suuntaa tavaramerkkihaussa, sillä sähköinen viestintä on nykyisin erittäin tärkeässä roolissa joten on epätodennäköistä ettei jokin yritys olisi hankkinut verkkotunnuksia itselleen omalla nimellään. Tavaramerkkihaku suoritetaan kansallisesta rekisteristä, EU:n tavaramerkkirekisteristä sekä muista mahdollisista rekistereistä. Vain tavaramerkin haltija saa käyttää rekisteröityä tavaramerkkiään elinkeinotoiminnassa ja halutessaan kieltää muita käyttämästä merkkiään tai siihen sekoitettavissa olevaa merkkiä. Tavaramerkin voi saada joko hakemalla rekisteröintiä patentti- ja rekisterihallitukselta tai vakiinnuttamalla merkki. Vakiinnuttamisella tarkoitetaan sitä, että merkki on yleisesti tunnettu haltijansa tavarain tai palvelun tunnuksena. Tavaramerkkirekisteriä ylläpitää Suomessa Patentti- ja rekisterihallitus. Tavaramerkkiä rekisteröitäessä on hyvä huomata, että tavaramerkki on alueellinen. Liiketoiminnan laajuudesta riippuen tulee pohtia onko kansallinen, EU:n laajuinen vai kansainvälinen tavaramerkki kustannuksellisesti tehokkain. Jos kohdemaita on vain muutama, kansallinen tavaramerkki voi tulla tuolloin kyseeseen.

Vakiinnuttaminen

Tavaramerkki on vakiintunut kun merkki on tässä maassa yleisesti tunnettu niin kuluttajien kuin elinkeinoelämän keskuudessa haltijan erityisenä merkinä. Merkin ei tarvitse olla kaikkien tuntema vaan riittää, että merkki on tunnettu asianosaisessa asiakasryhmässä yleisesti. Vakiinnuttaminen voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun tavaramerkki ei ole graafisesti esitettävissä jolloin suoja ei voida hankkia rekisteröinnillä. Vakiinnuttaminen vie yleensä vuosia, mutta sitä voidaan nopeuttaa esimerkiksi tehokkaalla mainonnalla tunnistettavuuden kasvattamiseksi. Vakiinnuttamisella ei kuitenkaan ole juurikaan etuja viralliseen rekisteröintiin nähden ja yleensä tavaramerkin rekisteröimättä jättäminen on erittäin epäedullista yritykselle. On hyvä huomioida myös ettei tätä menetelmää tunnusteta kaikissa maissa minkä vuoksi rekisteröiminen on varmempi suojausmenetelmä tavaramerkille.

Kansallinen rekisteröinti

Jo ennen rekisteröintiä on hyvä miettiä, missä muodossa sekä minkä laajuisesti rekisteröintiä ollaan hakemassa. Tavaramerkki rekisteröidään aina alueellisesti ja ne tulee suojata sillä alueella missä kyseistä tavaramerkkiä käytetään sekä ne on myös hyvä rekisteröidä jo niillä alueilla missä tavaramerkkiä on aiottu käyttää tulevaisuudessa. Alueellisuuden lisäksi tavaramerkit rekisteröi-

dään tiettyihin tavara- ja palveluluokkiin. Hakiessa tavaramerkkiä tulee ilmoittaa, mille tavaroille tai palveluille tavaramerkinsuojaa haetaan. Tavaramerkin rekisteröinnillä hakija saavuttaa huomattavasti selkeämmin yksinoikeuden merkin käyttöön. Rekisteröintiä haetaan kirjallisesti patentti- ja rekisterihallitukselta ja hakemus käsitellään kun hakemusmaksu on suoritettu. Hakemuksessa tulee mainita mille tuotteelle tai palvelulle suojaa haetaan ja mihin luokkaan tavarat tai palvelut kuuluvat. Jos hakemus täyttää sille vaaditut kriteerit ja esteitä ei tule ilmi, tavaramerkki merkitään tavaramerkkirekisteriin ja siitä kuulutetaan. Rekisteröinti on voimassa kerrallaan 10 vuotta ja sen uusimiselle ei ole asetettu rajaa.

Kansainvälinen rekisteröinti

Kansainvälistä rekisteröintiä (WIPO) koskevia tehtäviä hoitaa patentti- ja rekisterihallitus, mutta rekisteriviranomaisena toimii World Intellectual Property Organization eli WIPO. Kansainvälisestä tavaramerkistä on sovittu Madridin sopimuksessa ja rekisteröintihakemuksen voi jättää minkä tahansa sopimuksen solmineen osapuolen rekisteriviranomaiselle tai jos merkki on rekisteröity sopimusosapuolen rekisteriin voi merkkille hankkia rekisterin myös Kansainvälisen henkisen omaisuuden järjestön rekisterissä. Jos Suomen kansalainen tai Suomessa asuva taikka liiketoimintaa täällä pyörittävä henkilö tai oikeushenkilö haluaa hakea kansainvälistä rekisteröintiä, hänen tulee siis jättää hakemuksensa patentti- ja rekisterihallitukselle. Hakijalta edellytetään voimassa olevaa suomalaista tavaramerkkiä tai Suomessa vireillä olevaa hakemusta kyseistä merkkiä koskien. Hakemuksessa tulee mainita ne Madridin pöytäkirjaan liittyneet maat, joiden alueella tavaramerkki halutaan suojata ja WIPO ilmoittaa asiasta kyseisten maiden rekisteriviranomaisille jotka selvittävät onko rekisteröinnin myöntämiselle esteitä. Rekisteröinnin jälkeen tavaramerkki on suojattu kaikissa niissä jäsenmaissa, joista on mainittu hakemuksessa ja rekisteröinti on voimassa kymmenen vuotta kerrallaan kuten kansallisessakin rekisteröinnissä.

Yhteisön tavaramerkki

Yhteisön tavaramerkki tarkoittaa Euroopan Unionin sisämarkkinoilla toimivan yhteisön tavaramerkkiviraston yhteisön tavaramerkistä annetun neuvoston asetuksen 207/2009 nojalla rekisteröimää tavaramerkkiä. Yhteisön tavaramerkki voi tulla tarpeeseen silloin kun halutaan suojata tavaramerkki pelkästään EU:n talousalueella. Rekisteröinti tapahtuu sisämarkkinoiden harmonisointivirastossa eli OHIM:ssa, mutta hakemuksen voi jättää myös patentti- ja rekisterihallitukselle. Yhteisön tavaramerkki perustuu aina rekisteröintiin, eli sitä ei voida saavuttaa vakiinnuttamalla.

Yhteisön tavaramerkki on muiden tavaramerkkien tapaan voimassa 10 vuotta kerrallaan. Yhteisön tavaramerkkiä koskee käyttöpakko, eli tavaramerkin tulee olla käytössä esimerkiksi yrityksen liiketoiminnassa. Käyttö vähintään yhden Euroopan Unioniin kuuluvan valtion alueella katsotaan riittäväksi.

Verkkotunnukset

Verkkotunnukset eivät ole laskettavissa varsinaisiin immateriaalioikeuksiin, mutta niihin voi liittyä suurtakin varallisuusarvoa. Verkkotunnukset ovat luonnollisesti merkittävässä roolissa verkkoselailun mahdollistamisessa. Verkkotunnusta suunniteltaessa on hyvä lähteä liikkeelle samoin tavoin kuin tavaramerkin nimisuunnitteluprosessissakin. On hyvä tarkistaa ettei verkkosivun nimi vastaa jo jotain suojattua nimeä tai tavaramerkkiä.

Verkkotunnusten rekisteröinti suoritetaan pääsääntöisesti aikaprioriteettisäännön mukaisesti eli verkkotunnusta ensin hakenut taho saa tunnuksen käyttöönsä tietyksi määräajaksi. Suomessa maakohtaisen fi päätteisen verkkotunnuksen voi saada suhteellisen vapaasti eikä esimerkiksi tavaramerkkioikeutta vaadita. Hakijan vastuulle jää siis se, ettei haettu verkkotunnus loukkaa muiden oikeuksia. Verkkotunnuksen hakijan on hakiessaan vahvistettava tarkistaneensa, ettei verkkotunnus ole rekisteröity nimi tai tavaramerkki Suomen kaupparekisterissä, yhdistysrekisterissä, säätiörekisterissä, tavaramerkkirekisterissä tai EU-tavaramerkkirekisterissä.

Kansallisten verkkotunnusten myöntämisestä, verkkotunnushakemusten välittämisestä sekä hallinnoinnista vastaa Suomessa viestintävirasto. Verkkotunnus myönnetään hakijalle viideksi vuodeksi kerrallaan. Verkkotunnuksista on säädetty tietoyhteiskuntakaareissa. Verkkotunnuksen tulee olla 2-63 merkkiä pitkä, eikä tunnus saa merkitsemishetkellä vastata tai muistuttaa toisen tahon suojattua nimeä tai merkkiä. Ulkomaisten verkkotunnusten sekoittuvuutta ei arvioida kovinkaan tarkoin vaan yhdenkin merkin ero olemassa olevaan tunnukseen katsotaan riittäväksi. Kansainvälisessäkin verkkotunnuksessa sovelletaan aikaprioriteettiperiaatetta. Samoin kuin kansallisen verkkotunnuksen hakemisessa, hakijan tulee itse selvittää ettei hän loukkaa muiden oikeuksia verkkotunnuksellaan.

INNOVAATIOIDEN SUOJAAMINEN

Yrityssalaisuus

Yrityssalaisuudella tarkoitetaan liike tai ammattisalaisuutta taikka muuta vastaavaa elinkeinotoimintaa koskevaa tietoa, jonka elinkeinonharjoittaja pitää salassa ja jonka ilmaiseminen olisi omiaan aiheuttamaan taloudellista vahinkoa joko hänelle tai toiselle elinkeinonharjoittajalle joka on uskonut tiedon hänelle. Yrityssalaisuus ei kuitenkaan anna sen haltijalle yksinoikeutta hyödyntää tietoa, vaan myös muilla yrityksillä tulee vapaan kilpailun nojalla olla oikeus hankkia sama tieto haltuunsa laillisin keinoin. Yrityssalaisuudet voivat olla luonteeltaan hyvin erilaisia ja ne voivat suojata lähes minkäläistä tietoa tahansa mistä osittain johtuukin, että yrityssalaisuudella ei ole muiden immateriaalioikeuksien kaltaista yksinoikeussuojaa. Yrityssalaisuus ei perinteisen luokituksen mukaan kuulu immateriaalioikeudellisiin suojamuotoihin, yrityssalaisuutta voidaan kuitenkin pitää merkittävänä suojamuotona täydentämään tai korvaamaan patentin ja tekijänoikeuden antamaa suojaa.

Muoto ja luokittelu

Yrityssalaisuuden sisältö määräytyy kussakin tapauksessa yksilöllisesti tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Harkinta ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että tingittäisiin yrityssalaisuudelle asetetuista edellytyksistä. Jotta tieto voidaan määritellä yrityssalaisuudeksi, tulee sen täyttää seuraavat tunnusmerkit: salassapitotahto, salassapitointressi ja tiedon tosiasiallinen salassapito. Salassapitotahto ilmenee siten, että tiedon haltijalla on pyrkimys ja tahto salata tieto ulkopuolisilta tahoilta ja henkilöiden, jotka ovat tämän tiedon kanssa tekemisissä tulee myös mieltää tiedon olevan salaista. Salassapitointressillä tarkoitetaan sitä, että yrityssalaisuuden tulo julkiseksi aiheuttaisi yhtiölle tai tiedon uskoneelle toiselle yhtiölle taloudellista vahinkoa. Lisäksi salassapitointressi ilmenee silloin, kun yritys voi hyötyä tiedon salassapidosta taloudellisesti. Pitääkseen tiedon salassa, käyttää yritys myös tosiasiallisia toimia, kuten fyysisiä turvatoimia ja salassapitosopimuksia- ja ehtoja. Yrityssalaisuus on voimassa niin kauan kuin tieto pysyy salaisena ja edellä luetellut tunnusmerkit täyttyvät. Perustuen tiedon laatuun voidaan yrityssalaisuudet jakaa teknisiin ja taloudellisiin yrityssalaisuuksiin, jotkin yrityssalaisuudet voivat olla näistä kumpaakin.

Tekijänoikeus

Kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijällä on tekijänoikeus luomaansa teokseen, tekijänoikeuslain mukaan teos voi olla kaunokirjallinen tahi selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsitöiden tai taideteollisuuden tuote. Kirjallisena teoksena pidetään myös karttaa tai muuta selittävää piirustusta, graafista taikka plastillisesti muotoiltua teosta sekä tietokoneohjelmaa.

Teoksen tekijänä pidetään tekijäolettaman perusteella sitä, ellei toisin todeta, jonka nimi tai yleisesti tunnettu salanimi tai nimimerkki pannaan teoksen kappaleeseen yleisen tavan mukaisesti tai ilmaistaan silloin, kun teos saatetaan yleisön saataviin. Suomessa tekijänoikeus on luonteeltaan automaattinen oikeus, sitä ei siis tarvitse erikseen hakea tai rekisteröidä. Tekijänoikeus on voimassa 70 vuotta tekijän kuolinvuodesta. Tekijänoikeudella suojattavan teoksen tulee ylittää teoskynnys, eli niin sanottu teostaso. Teoskynnys on vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ylittynyt silloin, kun voidaan olettaa, ettei kukaan toinen ryhtymällä vastaavaan työhön voi päästä samantyyppiseen lopputulokseen. Teoskynnyn ylittyminen riippuu hyvin paljon tapauksesta ja siksi sen ratkaisussa käytetään usein tapauskohtaista harkintaa. Tekijänoikeus antaa suojaa vain tavalle, jolla teos on ilmaistu, tekijänoikeus ei siis suojaa pelkkää ideaa, aihetta tai tietoa, tällä perusteella siis täysin sama idea tai aihe voidaan toteuttaa toisessa muodossa ilman, että loukataan kilpailijan tai muun tahon tekijänoikeutta.

Tekijänoikeuden sisältö

Tekijänoikeuden sisältämät oikeudet ovat laadultaan joko taloudellisia tai moraalisia. Taloudellisilla oikeuksilla suojataan teoksen taloudelliseen hyödyntämiseen liittyviä toimintoja, kuten teoksen kopiointia ja saattamista yleisön saataviin. Tekijänoikeus käsittää tietyin poikkeuksin sen, että sen haltijalla on yksinomainen oikeus päättää teoksestaan, kuten valmistaa siitä kappaleita ja saattaa teos yleisön saataville, joko muunneltuna tai täysin muuttamattomana, muunnelmana tai käännöksenä, toista tekotapaa hyödyntäen tai toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa.

Tekijänoikeuden tuottamat moraaliset oikeudet voidaan yleisesti jakaa isyysoikeuteen ja respektioikeuteen. Isyysoikeudella tarkoitetaan tekijän oikeutta tulla nimetyksi ja tunnustetuksi teoksen tekijänä. Teoksen loukkaavalla muuntelulla tekijää suojaa respektioikeus. ”Teosta älköön muutetako tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla, älköönkä sitä

myöskään saatettako yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä”.

Tekijänoikeuden luovutus ja siirtäminen

Tekijänoikeus voidaan luovuttaa joko kokonaan tai osittain. Tekijänoikeuden luovutus ei sisälly kappaleen luovutukseen. Sillä, jolle tekijänoikeus on luovutettu, ei ole lupaa muuttaa teosta eikä luovuttaa samaansa oikeutta eteenpäin ilman, että siitä on erikseen sovittu. Siinä tapauksessa, kun oikeus kuuluu liikkeelle, voidaan se luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa, oikeuden luovuttajalla on kuitenkin vastuu edelleen siitä, että sopimus täytetään. Kun tekijä on kuollut, tulevat tekijänoikeudessa sovellettaviksi avio-oikeuteen, perintöön ja testamenttiin liittyvät säännökset.

Tekijänoikeuden kokonaisluovutuksesta puhutaan silloin, kun tekijä menettää kaikki taloudelliset yksinoikeutensa teokseen luovutuksen seurauksena. Silloin kun on kyseessä tekijänoikeuden osittaisluovutus, vaikuttaa sopijapuolten tarkoitus ja alalla vallitseva tapa siihen, myönnetäänkö saajalle oikeus eksklusiivisena vai rinnakkaisena.

Tekijänoikeuden sisältämien moraalisten oikeuksien luovuttaminen ei taloudellisten oikeuksien tapaan ole täysin tehokkaasti mahdollista ja luovutuksen saajan tulee kunnioittaa tekijän isyys- ja respektioikeutta. Moraalisista oikeuksista luopuminen on sallittua ainoastaan silloin, kun on kyse laajuudeltaan ja laadultaan rajoitetusta teoksen käyttämisestä.

Tekijänoikeuden merkitys yritystoiminnassa

Yritystoimintaan liittyy yleensä paljon erilaisia aineistoja, jotka saavat tekijänoikeudellisen suojan, näitä aineistoja voivat esimerkiksi olla kuvat, tuotteet, tuotepakkaukset, nettisivut, tekstit sekä logot ja muut visuaaliset aineistot. Jotta saadaan varmistettua ja turvattua yrityksen omat oikeudet yrityksen omiin aineistoihin ja varmuus siitä, etteivät yritys tai sen työntekijät loukkaa tietämättään kolmannen tahon oikeuksia, on erittäin tärkeää tunnistaa yrityksen tekijänoikeudella suojattava aineisto. Yritys ei koskaan voi olla teoksen alkuperäinen tekijä, koska tekijänoikeus on aina luonnollisella henkilöllä.

Tekijänoikeudellinen pääsääntö on voimassa myös työsuhteen aikana, mihin perustuen tekijänoikeus tulee siirtää henkilöltä yritykselle aina sopimusteitse perustuen joko lainsäädäntöön tai kyseisellä toimialalla noudatettavaan käytäntöön. On tärkeää, että sovitaan nimenomaan työaikana syntyneiden tekijänoikeudellisten teosten siirtymisestä työntekijältä yritykselle, tämä siirtäminen ei kuitenkaan koske tietokoneohjelmia tai tietokantaa, jotka ovat ainoat poikkeukset, joita tekijänoikeudellinen pääsääntö ei koske.

On todella tärkeää varmistaa, että kaikki tekijänoikeuden sisältämät taloudelliset oikeudet siirtyvät yritykselle, ja tulee painottaa myös sitä, että teoksen muunteluoikeuden siirrosta ja edelleen luovutuksesta sovitaan, silloin kun teosta halutaan jatkokäyttää tai hyödyntää liiketoiminnassa.. Moraaliset oikeudet voidaan luovuttaa vain rajallisesti, luovutuksen laajuuteen vaikuttaa se, mikä eri teosten ja toimialojen kohdalla on katsottava hyvän tavan mukaiseksi.

Patentti

Patentista ja sen myöntämisestä säädetään patenttilaissa. Patentti antaa haltijalleen yksinoikeuden keksinnön ammattimaiseen hyödyntämiseen, yksinoikeus keksintöön tarkoittaa sitä, ettei kenelläkään muulla ole oikeutta käyttää keksintöä ilman patentin haltijan lupaa. Patentti voidaan myöntää mihin tahansa tekniikan alan keksintöön, jota voidaan hyödyntää teollisesti. Patentti on voimassa 20 vuotta hakemuksen tekemispäivästä, ja hakijan tulee suorittaa vahvistettu vuosimaksu jokaiselta alkavalta vuodelta patentin myöntämisen jälkeen.

Patentoitava keksintö

Patentoitavan keksinnön tulee olla uusi ja erilainen verrattuna muihin jo tunnetuksi tulleisiin keksintöihin ennen patenttihakemuksen tekemispäivää. Tunnetuksi tulleeksi lasketaan kaikki, mikä on tullut tunnetuksi esitelmän tai kirjoituksen kautta, hyväksikäyttämällä tai muilla keinoilla. Patentoitavan keksinnön tulee myös erota olennaisesti aiemmin tunnetuksi tulleista keksinnöistä. Patenttia ei voida myöntää keksinnölle, jonka hyödyntäminen on hyvien tapojen vastaista ja vastoin järjestystä.

Patentoitava keksintö ei voi olla pelkästään löytö, tieteellinen teoria, matemaattinen menetelmä tai taiteellinen luomus. Keksinnön määritelmää ei myöskään saa pelkästään tiedon etsiminen, eikä liiketoimintaa tai peliä varten tehty suunnitelmaa, sääntö tai älyllinen toiminta.

Kansallisen patentin hakeminen

Kansallista, Suomea koskevaa patenttia haetaan Patentti- ja rekisterihallitukselta. Patenttia keksinnölle voi hakea keksijä, tai se jolle hänen oikeutensa ovat siirtyneet. Jos hakijalla ei ole kotipaikkaa Suomessa, tulee hänen käyttää Euroopan talousalueella asuvaa asiamiestä. Hakemukseen tulee ensinnäkin kirjoittaa keksijän nimi, mikäli hakija on jokin muu henkilö, tulee hänen hakemuksessa tehdä selvitys oikeudestaan keksintöön. Lisäksi patenttihakemukseen liitetään selitys keksinnöstä, patenttivaatimus sekä näiden tiivistelmä. Hakiessaan patenttia tulee hakijan suorittaa hakemusmaksu sekä myös erikseen vahvistettu vuosimaksu jokaiselta alkavalta vuodelta ennen patenttihakemuksen ratkaisemista.

Kansainvälinen patentti ja eurooppapatentti

Kansainvälinen patenttihakemus toimitetaan patenttiviranomaiselle tai kansainväliselle järjestölle, Suomessa hakemukset toimitetaan kansallisen patentin tavoin patentti- ja rekisterihallitukselle. Hakijan tulee suorittaa hakemusmaksu Suomessa tekemästään kansainvälisestä patenttihakemuksesta. Suomessa tehdyllä kansainvälisellä patentti hakemukselle on kansainvälisen tekemispäivän myöntämisen jälkeen samat oikeusvaikutukset, kun kansallisella patenttihakemuksella.

Eurooppapatenttia haetaan Euroopan patenttivistolta, mutta hakemuksen voi myös toimittaa Suomen patenttiviranomaiselle, joka toimittaa hakemuksen edelleen Euroopan patenttivistolle. Sen jälkeen kun Euroopan patenttivistasto on tehnyt kuulutuksen patentin myöntämisestä, tulee Eurooppapatentti voimaan. Suomea koskeva Eurooppapatentti saa kansainvälisen patenttihakemuksen tavoin saman oikeusvaikutuksen ja sitä koskevat samat säännökset kuin Suomessa myönnettyä kansallista patenttia. Eurooppapatentista tulee maksaa vahvistettu vuosimaksu jokaiselta vuodelta patentin myöntämisen jälkeen.

Vaihtoehdot patentille

Patentin hakeminen on usein kallis ja hidas prosessi, sillä patentin myöntämiseen voi mennä useitakin vuosia. Tämän lisäksi patentin haltija joutuu maksamaan vuosimaksuja myönnetyn patentin tai vireillä olevan patenttihakemuksen voimassa pitämiseksi. Jos keksintöä ei haluta patentoida, voidaan keksintö yrittää säilyttää liikesalaisuutena. Uudelle konseptille voi myös hakea suojaa myös esimerkiksi tavaramerkillä tai mallisuojoilla. Kun keksintöä ei patentoida on huomioitava riski siitä, että joku toinen voi käyttää keksintöä tai sen osaa hyväkseen. Lisäksi myös keksinnön taloudellinen hyödyntäminen, esimerkiksi lisenssien myyminen voi olla hankalampaa ellei keksintöä ole patentoitu.

Yrityssalaisuutta, patentin luonteen vuoksi etenkin teknistä yrityssalaisuutta voidaan tilanteen mukaan käyttää joko patentin sijasta tai sen täydentäjänä. Valittaessa suojamuotoa yrityssalaisuuden ja patentin väliltä, tulee tehdä pienimuotoinen selvitys patenttiin liittyvistä peruskysymyksistä kuten patentoitavuudesta, patentin julkistamisesta sekä erilaisista rajoituksista koskien myönnettyä patenttia. Yrityssalaisuudella voidaan suojata myös tietyt keksinnöt, joille ei voida ollenkaan myöntää patenttia tai ne ovat vain rajoitetusti patentoitavissa. Esimerkkeinä tällaisista rajoitetusti patentoitavissa olevista keksinnöistä ovat tietokoneohjelmistot ja liiketoimintamenetelmät. Joskus on mahdollisuus säilyttää keksintö tai sen osa tietyn ajan sekä yrityssalaisuutena että hakea sille samanaikaisesti patenttia. Erityisesti, jos ollaan epävarmoja siitä, voiko keksinnölle ylipäätään hakea patenttia, on syytä viimeistään ennen patenttihakemuksen julkistamista harkita, pitäisikö patentin hakuprosessi keskeyttää ja tehdä päätös keksinnön säilyttämisestä yrityssalaisuutena.

Hyödyllisyysmalli

Hyödyllisyysmalli eli niin kutsuttu pikkupatentti on patenttia muistuttava kielto-oikeus ja sitä voi hakea joko keksinnön keksijä tai henkilö, jolle keksijän oikeudet ovat siirtyneet. Hyödyllisyysmalli voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun keksinnölle on hankala saada patenttia tai kun keksinnölle tarvitaan suojaa nopeasti. Keksinnön tulee olla teollisesti käytettävissä oleva tekninen ratkaisu. Patentista poiketen hyödyllisyysmallia voi hakea myös vielä sen jälkeen kun keksintö on tullut julkiseksi. Hyödyllisyysmallia on kuitenkin haettava viimeistään kuusi kuukautta keksinnön julkiseksi tulon jälkeen. Hyödyllisyysmallin haltijalla on rekisteröinnin myötä yksinoikeus käyttää keksintöä hyväksi ammattimaisessa käytössä esimerkiksi tuotteen valmistuksessa, myynnissä, käytössä sekä maahantuonnissa.

Hakeminen ja rekisteröinti

Hyödyllisyysmallihakemuksia koskevissa rekisteröinneissä viranomaisena toimii Patentti- ja rekisterihallitus. Hakemuksessa tulee tulla ilmi keksijän nimi ja jollei hakija itse ole keksijä. Hakemuksessa tulee lisäksi olla keksinnön selitys tarvittavine kuvineen sekä tarkka selvitys siitä mitä nimenomaan halutaan suojata. Hyödyllisyysmallia sekä patenttia voidaan hakea samanaikaisesti. Patentti- ja rekisterihallitus ei kuitenkaan tutki keksinnön uutuutta rekisteröinnin yhteydessä. Keksinnön uutuus voidaan kuitenkin tutkia erillisestä pyynnöstä. Tämän vuoksi hakijan on hyvä varmistua keksinnön uutuudesta selvittämällä esimerkiksi kansallisista sekä kansainvälisistä patenttietokannoista, onko vastaavanlainen keksintö jo olemassa. Hyödyllisyysmallin hakeminen on myös halvempaa sekä nopeampaa verrattuna patentin hakemiseen.

Laajuus ja voimassaoloaika

Hyödyllisyysmallioikeus on alueellisesti rajallinen ja se on voimassa ainoastaan siellä, missä rekisteröinti on saatu. On hyvä huomioida, ettei hyödyllisyysmallia tunnusteta kaikissa eri maissa minkä vuoksi patentti on hyödyllisyysmallia parempi vaihtoehto niissä tapauksissa, joissa kansainvälinen suoja on tarpeellinen. Hyödyllisyysmalli on voimassa neljä vuotta hakemuksen tekemisestä ja se voidaan uudistaa enintään kaksi kertaa, ensin neljäksi ja sitten kahdeksi vuodeksi. Hyödyllisyysmallin voimassaoloaika on maksimissaan siis kymmenen vuotta.

Mallioikeus

Mallioikeudesta ja sen myöntämisestä säädetään mallioikeuslaissa. Yksinoikeus malliin eli mallioikeus voidaan myöntää sille, joka on luonut mallin tai sille, jolle hänen oikeutensa ovat siirtyneet. Mallioikeus suojaa mallin haltijaa siltä, ettei kukaan muu henkilö hyväksikäytä ilman lupaa mallioikeudella suojattua tuotetta. Mallina voidaan pitää tuotetta tai sen osan ulkomuotoa, joka käy ilmi tuotteesta tai sen koristelun yksityiskohdista. Mallioikeuslain mukaan tuotteena voidaan pitää teollisesti tai käsityönä valmistettua tavaraa, lisäksi mallioikeus voidaan myöntää osille, joista voidaan koota moniosainen tuote. Mallioikeus voidaan myöntää ainoastaan uudelle ja yksilölliselle tuotteelle. Mallia voidaan pitää uutena silloin, kun mikään muu samanlainen malli ei ole tullut julkiseksi ennen rekisteröintihakemuksen tekemistä. Mallin katsotaan olevan yksilöllinen silloin, kun asiaan perehtynyt henkilö saa siitä aiemmasta poikkeavan kokonaisvaikutelman ennen hakemuksen tekemistä.

Rekisteröinti

Mallioikeutta haetaan patentti- ja rekisterihallitukselta. Hakijan tulee liittää rekisterihakemukseen eli hakemuskirjaan hakijan tai hänen asiamiehensä nimi, kotipaikka ja osoite, ja mallin luoja nimi ja osoite. Siinä tapauksessa, jos mallin luoja on jokin muu kuin hakija, tulee hakijan antaa myös vahvistus mallioikeuden siirtymisestä hänelle. Hakemuskirjaan tulee lisäksi kirjata ne tuotteet, joille mallioikeutta haetaan ja tehdä ilmoitus, mikäli mallille haetaan mallioikeuslain mukaista etuoikeutta tai pyydetäänkö mallioikeuslain mukaista kuulutuksen lykkäystä. Hakemukseen tulee liittää mallin kuva-aineisto ja asiamiehen valtakirja, jos hakija käyttää asiamiestä.

Mallin rekisteröinti on voimassa viisi vuotta rekisteröintihakemuksen tekemispäivästä ja oikeutta voi hakea uudelleen aina viideksi vuodeksi kerrallaan yhteensä neljä kertaa, mallille voidaan myöntää kuitenkin yhteensä enintään 15 vuoden suojausaika.

Mallin kansainvälinen rekisteröinti

Suomessa mallin kansainvälistä rekisteröintiä koskevista hakemuksista ja asiakirjoista huolehtii Patentti- ja rekisterihallitus. Kansainvälistä rekisteröintiä koskeva hakemus tulee tehdä kirjallisesti siten kun Geneven sopimuksessa on määritelty. Kansainvälisestä rekisteröinnistä suoritetaan

soveltuvien osin samoja säännöksiä, kuin mallioikeuden rekisteröinnistäkin. Henkilö, jolla ei ole Suomessa kotipaikkaa, tulee käyttää Euroopan talousalueella asuvaa asiamiestä.

SOPIMUSTEN KÄYTTÖ OIKEUKSIEN SUOJAAMISESSA

Etukäteen laaditulla sopimuksella pyritään välttämään epäselvät ja riitaiset tilanteet projektin edessä. Sopimuksessa sovitaan asioista, jotka osapuolet katsovat projektinsa kannalta tärkeiksi. Näistä asioista on hyvä käydä neuvottelut ennen varsinaisen sopimuksen tekemistä.

Muuttuva ympäristö voi tuoda omat haasteensa sopimussuhteeseen, minkä vuoksi sopimuksessa onkin hyvä myös sopia keinoista joilla sopimusta voi myöhemmin muokata uuteen tilanteeseen sopivaksi. Sopimuksen tekoon liittyvä lainsäädäntö on pääasiassa tahdonvaltaista oikeutta, eli ristiriitatilanne pyritään ratkaisemaan ensisijaisesti osapuolten välisen sopimuksen perusteella jonka jälkeen turvaututaan lainsäädäntöön. Sopimuksen normeja sovelletaan seuraavassa järjestyksessä: 1. pakottava lainsäädäntö, 2. sopimusehdot, 3. osapuolten vakiintunut käytäntö, 4. alalla vallitseva kauppatala, 5. tahdonvaltainen lainsäädäntö.

Aie- ja esisopimus

Kaksipuolinen oikeustoimi eli sopimus syntyy, kun kaksi henkilöä on tehnyt yhtäpitävän tahdonilmaisun. Sopimuksen oikeusvaikutus taas syntyy, kun kummatkin henkilöt ovat yhteisymmärryksessä oikeustilan muutoksesta. Sopimus astuu voimaan tavallisesti siitä hetkestä kun kaikki osapuolet ovat sen allekirjoittaneet. On mahdollista tehdä myös sopimus siitä, että sopimuksen vaikutus on takautuva lähtien tietyistä päivämäärästä tai tapahtumasta.

Ennen varsinaisen sopimuksen solmimista on mahdollista solmia aie- tai esisopimus. Aiesopimus on nimensä mukaisesti vain aie muodostaa sopimus. Se voi pitää sisällään esimerkiksi mielipiteitä ja toiveita, joita ollaan esitetty vielä kesken olevissa neuvotteluissa. Esisopimus puolestaan sitoo osapuolet siihen, että he tulevat solmimaan työstään myöhemmin varsinaisen sopimuksen. Esisopimus tehdään yleensä silloin kun osapuolet halutaan jo sitouttaa hankkeeseen, mutta kaikin yhteistyön yksityiskohdista ei ole mahdollista vielä tässä vaiheessa sopia.

Sopimustyyppi ja -muoto

Sopimuksen solmiminen on lähtökohtaisesti Suomessa muotovapaata, osapuolet voivat siis itse päättää minkälaisen sopimuksen he sopivat keskenään. Mikäli halutaan sopia, että sopimus on

syntynyt vasta kirjallisen asiakirjan allekirjoittamisen jälkeen, tulee siitä sopia erikseen jo sopimusneuvottelujen aikaan. Huolimatta sopimuksen muotovapaudesta, on sopimus silti suositeltavaa tehdä kirjallisena. Näin valmistetaan, että kaikista tärkeistä asioista ollaan sovittu ja ne on kirjattu yhteisymmärryksessä ja noudattaen osapuolten aikomuksia. Myös sopimukseen tehtävät muutokset on hyvä tehdä kirjallisena.

Sopimus voidaan solmia joko määräajaksi tai toistaiseksi voimassaolevaksi. Toistaiseksi voimassaolevaan sopimukseen on tärkeää liittää ehdot siitä, millä perusteella sopimuksen purkamisen tai irtisanominen on mahdollista, myös määräaikaisiin sopimuksiin on hyvä liittää sopimuksen purkua koskevat säännökset sopimusrikkomusten varalta.

Apuna sopimusten laatimisessa voidaan käyttää erilaisia vakioehtoja ja mallisopimuksia sekä muistilistoja. Vakioehdot ovat sopimusehtoja, jotka soveltuvat käytettäväksi useisiin yksittäisiin eri sopijapuolten välisiin sopimuksiin. Mallisopimuksella puolestaan tarkoitetaan jonkin tahon laatimaa esimerkkisopimusta, jota voi käyttää apuna sopimuksissa, pohjamallina tai lähtökohtana sopimusneuvotteluissa. Mallisopimuksia voi etsiä esimerkiksi erilaisista asiakirjamallikokoelmista, etujärjestöiltä tai neuvontaorganisaatioilta. On hyvä muistaa, ettei mallisopimusta koskaan voi allekirjoittaa sellaisenaan, sillä ne voivat sisältää ehtoja, joita ei voida soveltaa läheskään kaikissa yhteyksissä. Yrityksen on suositeltavaa käyttää asiantuntijaa apuna sopimusten laatimisessa, Asiantuntija voi esimerkiksi olla asianajaja, myös erilaisista neuvonta organisaatioista voi saada apua sopimusten laatimiseen. Yrityksen kannattaa valita asiantuntija, jolla on kokemusta erityisesti teknologiahankkeisiin liittyvistä sopimuksista.

Sopimuksen keskeinen sisältö

Sopimuksessa määritellään sopimusehtojen avulla osapuolten välisen oikeussuhteen sisältö, sopimusehtojen avulla määritellään osapuolten oikeudet ja velvollisuudet sekä jaetaan osapuolten välistä sopimusriskiä. Sopimuksesta kannattaa tehdä mahdollisimman selkeä, sillä epäselvä sopimus lisää aina sopimusriidan riskiä. Sopimus otsikoidaan yleensä sopimustyyppin perusteella ja sopimuksen oletetaan olevan sisällöltään otsikon kaltainen silloin, kun arvioidaan sopimusta ja siihen soveltuvaa lainsäädäntöä.

Aluksi sopimuksessa tulee määritellä ketkä ovat sopimuksen osapuolet. Yrityksen ollessa kyseessä, kannattaa mainita osapuolten yritystunnukset ja yksityisiltä henkilöiltä henkilö-

tunnukset. Oikeushenkilöt tulee yksilöidä tarpeeksi selvästi, siten, että sopimuksesta selviää, mikä tai mitkä oikeushenkilöt ovat nimenomaisesti sopimukseen sitoutuneet. Mikäli sopimukseen kuitenkin myöhemmin otetaan uusia osapuolia, tulee sopimukseen tehdä tarvittavat muutokset, sopimukseen onkin siis suositeltavaa liittää säännökset koskien tilanteita, joissa uusia osapuolia tulee mukaan sopimuksen alkuvaiheen jälkeen.

Sopimuksen alussa voidaan lyhyesti kuvata sopimuksen tausta ja tarkoitus. Sopimuksen tarkoitus määritellään kuvaamalla yleisesti sopimuksen tavoitteet ja sisältö. Samalla varmistetaan, että kaikki sopimuksen osapuolet ovat yhteisymmärryksessä yhteistyön tarkoituksesta. Lisäksi tarkoituksen määrittely helpottaa myös sopimuksen tulkintaa ristiriitatilanteissa. Sopimuksen alussa voidaan määritellä myös sopimuksen kannalta keskeiset termit, joiden avulla ehkäistään tulkinta-ongelmia siihen liittyen, mitä kukin termi sopimuksessa tarkoittaa.

Sopimuksen sitovuutta vahvistetaan usein erinäisillä sanktiosäännöksillä eli seuraamuksilla, joita osapuolille voi seurata sopimuksen rikkomisesta. Sanktioita voivat olla esimerkiksi sopimussakko ja vahingonkorvaukset. Sopimukseen on hyvä sisällyttää myös ehdot koskien sopimuksen purkamista ja irtisanomista. Myös sopimuksen muuttamista koskevat ehdot on hyvä ottaa mukaan sopimukseen.

Sopimuksessa on suositeltavaa määritellä projektin sisältö mahdollisimman tarkasti, jolloin on helpompi tehdä epäselvissä tilanteissa arvio siitä, onko projektissa eteneminen ollut sopimuksen mukaista. Projektisuunnitelma ja lisäksi myös projektin aikataulu voidaan liittää sopimukseen erillisenä liitteenä. Aikataulu voidaan liittää myös projektisuunnitelmaan. Projektin aikataulu on hyvä määritellä mahdollisimman tarkasti, jotta projektin hallinnoiminen ja edistymisen seuraaminen olisi helpompaa.

Osakassopimukset

Osakassopimus on osakeyhtiön osakkeenomistajien välinen sopimus, jossa sovitaan esimerkiksi asioista liittyen yhtiön hallintoon, voitonjakoon ja suhteista kolmansiin osapuoliin sekä sovitaan osakkeiden luovuttamisesta. Osakassopimuksen tekeminen ei ole pakollista, mutta se tehdään yleensä silloin kun osakkeenomistajan oikeuksia halutaan joko laajentaa tai rajoittaa siihen nähden mitä ne olisivat osakeyhtiölain nojalla.

Osakassopimuksen sisältö sekä käyttötarkoitus riippuu tosin hyvin paljon yrityksen ja sen osakkeenomistajien tarpeista, minkä vuoksi sopimukset ovat yleensä tapauskohtaisia. Osakassopimuksessa voidaan esimerkiksi sopia osakkeenomistajien keskinäisistä suhteista, yhtiön päätöksenteosta ja aloittavan yrityksen tulevasta toimintastrategiasta tai immateriaalioikeuksien hallinnoinnista ja niiden siirtymisestä. Jos yrityksellä on ulkopuolinen rahoittaja, voidaan osakassopimuksessa myös sopia hänen asemastaan yrityksessä.

Osakassopimus on suositeltavaa tehdä kirjallisesti. Sopimuksen osapuolina voivat olla joko kaikki tai vain osa osakkeenomistajista sekä sopimuksissa voi olla myös yhtiön ulkopuolinen taho, kuten esimerkiksi yhtiön velkoja. Osakassopimuksia voidaan myös tarvittaessa laatia erikseen enemmistö- ja vähemmistöosakkaille. Yleisimmin osakassopimus tehdään toistaiseksi voimassaolevaksi. Vaikka joistakin asioista voidaan osakassopimuksen sijaan sopia osakeyhtiön yhtiöjärjestyksessä, osakassopimuksen luottamuksellisuus on parempi vaihtoehto niissä tilanteissa joissa sovittujen asioiden ei haluta olla esillä julkisessa yhtiöjärjestyksessä. Laadittaessa osakassopimusta, on hyvä miettiä mihin osakassopimus velvoittaa ja tulisiko sopimus rajoittamaan jollain tapaa esimerkiksi osakkeenomistajan hallinnoimis- tai varallisuus oikeuksia. Myös sanktiot sopimuksen rikkomisesta on hyvä pohtia etukäteen. Osakassopimuksia koskee sopimusvapaus ja niitä sääntelevät yleiset sopimusoikeudelliset periaatteet, mutta sopimuksia rajoittavat luonnollisesti osakeyhtiölain säännökset.

Rahoitussopimukset

On tärkeää sopia etukäteen siitä, miten kukin sopimuksen osapuoli osallistuu projektin rahoitukseen. Vastaavasti voidaan myös sopia niin, että kaikki osapuolet vastaavat kustannuksistaan itse, eikä siten yhteisiä hankintoja ole. Projektin kustannukset kannattaa arvioida mahdollisimman tarkasti, kustannusarvio kannattaakin liittää sopimukseen erilliseksi liitteeksi, josta se on helppo myöhemmin tarkistaa. Mikäli projektissa käytetään ulkopuolista rahoitusta, kannattaa tehdä sopimus siitä, kuka on rahoituksen hakija ja kuka nimetään yhteyshenkilöksi rahoitusta antavaan organisaatioon.

Pankkilaina

Yksi tapa saada yritykselle ulkopuolista rahoitusta on lainan hakeminen, lainarahoitukselle ominaisia piirteitä ovat korollisuus ja sopimukseen perustuva takaisinmaksu. Pankkilainat maksetaan yleensä takaisin tietyn lyhennyssuunnitelman mukaisesti tai kertalyhenteisenä eli niin sanottuna bullet-lainana. Pankkilainat ovat yleensä vakuudellisia lainoja. Velkakirjalainat ovat pankkilainoja, jotka ovat joko lyhyt tai pitkäkestoisia lainoja joiden korko on yleensä perus- tai viitekorkosidonnainen. Lisäksi velkakirjalainojen yhteydessä peritään yleensä vakuus, jolla voi olla vaikutusta lainan korkoon. Kun yritys ottaa velkakirjalainaa, tekee se otetusta velasta yleensä lyhennyssuunnitelman tai sitoumuksen. Laina voidaan maksaa kerralla takaisin, eli se voi olla ns. bullet-laina, laina voi myös olla annuiteetti-laina, tasaerälaina tai tasalyhennyslaina.

Joukkovelkakirjalainat ovat liikkeeseen yleensä pankin tai pankkiiriliikkeen kautta laskettavia lainoja. Välittäjänä toiminut pankki tai muu yhteisö huolehtii yleensä lainaan liittyvien mahdollisten korko- ja lyhennyskupongkien lunastamisista lainaehdoista noudattaen joku vuosittain tai esimerkiksi laina-ajan loppuvaiheessa. Joukkovelkakirjalainat ovat kuitenkin yritysmaailmassa melko harvinaisia.

Yrityksen osakkailta suoraan saadut lainat ja businessenkelit

Yritys voi ottaa lainan suoraan myös sijoittajalta. Nämä ovat yleensä yrityksen ja yrityksen pääomistajien välisiä lainoja. Lainaa voidaan ottaa joukkovelkakirjalainana tai tavanomaisena velkakirjalainana. Yrityksen omistajien antamiin lainoihin ei usein sisälly vakuuksia eikä korkoja. Velkakirjaa koskevat säännökset löytyvät velkakirjalaista. Velkakirjassa tai sen liitteessä tehdään useimmiten sopimus velan maksuajasta ja paikasta.. Velkakirjassa tehdään sopimus myös velan korosta, ellei kauppatastavasta muuta johdu, on velka koroton, mikäli korosta ei olla sovittu erikseen.

Yritys voi hakea toimintaansa rahoitusta myös businessenkeliltä, eli yksityishenkilöltä joka toimii sijoittajana aloittavassa yrityksessä ja on samalla muutenkin osallisena yrityksen toiminnassa, kuten esimerkiksi auttamalla yritystä liikesuhteiden hankkimisessa ja antamalla neuvoja. Businessenkelin yritykseen sijoittama summa on yleensä 10 000- 150 000 euroa, ja sijoitus kestää yleensä 2-4 vuotta.

Sijoittaja ilmaisee mielenkiintonsa ryhtyä vakaviin neuvotteluihin pääoman sijoituksesta aiesopimuksella. Ensimmäisten neuvottelujen jälkeen osapuolten välillä tehdään yleensä alustava sopimus, jossa määritellään esimerkiksi sijoituksen suuruus, sijoittajan osuus yrityksestä sekä sijoituksen muoto. Tämän lisäksi on hyvä sopia myös sijoituksen valvonnasta, sijoittajan oikeuksista tiedonsaantiin sekä sijoittajan päätösvallasta. Myös voitonjaosta, sijoituksen kestosta sekä irtisanomisoikeuksista on hyvä sopia jo alustavassa sopimuksessa. Kun sijoittaja on tehnyt lopullisen päätöksen sijoittamisesta, siirtyään tämän jälkeen osakassopimuksen tekoon. Lisätietoa businessenkeleistä löydät osoitteesta www.businessangels.fi

Julkisrahoitus

Yrityksen rahoitusratkaisuihin voivat joko välillisesti tai välittömästi vaikuttaa myös julkisyhteisöiltä saatavat rahoitukset. Esimerkiksi ELY-keskukset, eli elinkeino, liikenne-, ja ympäristökeskukset edistävät yrittäjyyttä ja myöntävät työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluvia yritystukia. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita ELY-keskuksen myöntämä kehittämisavustus, joka on tarkoitettu erityisesti pienten- ja keskisuurten yritysten merkittäviin kehittämis- ja investointihankkeisiin, joilla pyritään uudistamaan, kasvattamaan ja kansainvälistämään yritystä. Kehittämisrahoitusta voi hakea ELY-keskusten yritystukien sähköisessä asiointipalvelussa, ja tuen hakeminen tulee tehdä ennen hankkeen alkamista.

Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus Tekes myöntää rahoitusta yritysten kehitysprojekteihin, joilla tähdätään yrityksen kasvuun ja liiketoiminnan uudistamiseen, rahoitusta myönnetään pääasiassa kansainväliseen kasvuun tähtäville pk-yrityksille. Tekes myöntää rahoituksen joko lainana tai avustuksena ja rahoitus riippuu siitä, mitä yritys projektissaan tekee. Rahoitushakemuksen voi tehdä verkossa Tekesin asiointipalvelussa sen jälkeen, kun rahoituksesta ollaan tehty tarvittavat keskustelut Tekesin asiantuntijan kanssa. Valtion omistama erityisrahoittaja Finnvera myöntää rahoitusta yritystoiminnan alkuun, kasvuun, ja kansainvälistymiseen. Finnveran tavoitteena on suomalaisten yritysten toimintaedellytyksien ja kilpailukyvyn vahvistaminen. Finnvera myöntää lainoja, takauksia, pääomasijoituksia ja vientitakuita. Finnveran asiakkaita soveltuvat muutostilanteissa olevat yritykset, joilla on potentiaalia menestyä.

Alihankintasopimukset

Alihankintasopimuksessa on tärkeää sopia salassapitoon liittyvistä asioista, koska alihankkijoiden kanssa vaihdetaan usein yrityskohtaista ja luottamuksellista taitotietoa. Alihankintasopimuksessa on myös hyvin oleellista sopia oikeuksista ja vastuista liittyen tuotteeseen ja tuotesuunnitteluun. Sopimusosapuolten ratkaistavana on esimerkiksi se, millainen oikeus osapuolella on toisen osapuolen aineettomiin oikeuksiin ja taitotietoon jota ei voida suojata sekä onko mahdollisesti myönnettävä lisenssi yksinoikeuden vaiko käyttölisenssin muodossa. Myös se, minkälainen oikeus tuotteen suunnittelijalla on tuotteeseen ja sekä tuotteen valmistusprosessin parannuksiin on ratkaistava. Alihankintasopimuksessa määritellään myös vastuun jakautuminen silloin, kun valmistettava tuote loukkaa kolmannen oikeuksia. Samassa yhteydessä voidaan sopia myös menettelytavoista ulkopuolisten oikeudenloukkausten kanssa. Alihankintasopimuksessa sovitaan myös virhevastuun jakautumisesta, johon vaikuttaa suuresti se, missä määrin osapuoli on osallistunut tuotteen rakennesuunnitteluun.

Oikeuksien jakaminen ja vastuu

Osapuoli, joka käyttää projektissa alihankkijoita on vastuussa myös alihankkijoiden tekemistä virheistä, laiminlyönneistä tai viivästyksistä. Tämä seikka kannattaa siis kirjata sekä alihankkijoita, että vastuuta koskevaan sopimuskohtaan. Lisäksi sopimuksessa tulee sopia myös vastuusta alihankintasopimuksessa. Myöskin ostajan tahtoa kieltää alihankkijoiden käyttämisen, tulee siitä ottaa ehto sopimukseen. Jos ostaja tahtoo vaikuttaa siihen ketä myyjä käyttää alihankkijoilla, tulee ehto hyväksyttämistä kirjoittaa sopimukseen. Yleensä alihankkijalle ei anneta ollenkaan oikeuksia projektin tausta-aineistoon tai tuloksiin. Mikäli näin halutaan kuitenkin tehdä, tulee siitä sopia erikseen projektiosapuolen kanssa.

Salassapitosopimukset

Salassapitosopimuksien avulla yritykset voivat turvata esimerkiksi ideoiden, liikesalaisuuksien, ja luottamuksellisen tiedon ja materiaalin salaisena säilymisen Salassapitosopimuksilla voidaan myös täsmentää ja laajentaa työntekijän lakimääräistä salassapitovelvoitetta, koskien erityisesti työsuhteen päättymisen jälkeistä aikaa.

Salassapitosopimuksista ei ole Suomessa erikseen säädetty lailla, joten salassapitosopimusten solmimisessa osapuolet noudattavat normaaleja sopimusoikeudellisia periaatteita. Osapuolet voivat siis vapaasti sopia sopimuksen sisällöstä ja sopimusehdoista. Pakottava lainsäädäntö voi kuitenkin asettaa rajoituksia salassapitosopimusten kilpailuoikeudellisiin vaikutuksiin ja työsuhteisiin liittyviin kysymyksiin. Salassapitosopimus voidaan solmia joko toistaiseksi tai tietyn määräajan voimassa olevaksi.

Erillisten salassapitosopimusten lisäksi yhä yleisimpiä ovat myös yksittäiset salassapitoehdot, eli salassapitolausekkeet osana muuta sopimuskokonaisuutta. Näillä yksittäisillä ehdoilla suojataan luottamuksellista tietoa pääsopimuksen voimassaolon ajan. Yksittäistä salassapitoehtoa voidaan käyttää myös ennen pääsopimusta solmittavissa aiesopimuksissa, joissa tehdään sopimus salassapidosta koskien neuvotteluaikaa.

Salassapitosopimuksia tehdessä tulee sopijaosapuolten painottaa etenkin sitä, että sovitaan merkittävien tutkimustulosten, projektin lopputulosten tai muiden projektin aikana syntyneiden tietojen salassapidosta riippumatta siitä kenelle niiden omistusoikeus kuuluu. Sopimuksen osapuolet voivat itse päättää mitä tietoa salassapitosopimuksella suojataan. Salassapitosopimus voi koskea kaikkea merkityksellistä tietoa tai kaikkea tietoa yhteistyön kohteesta. Salassapitosopimusten sopimusvapauteen kuuluu myös muotovapaus. Salassapitosopimus voi siis muotovapauden perusteella olla kirjallinen, suullinen tai hiljainen sopimus, jossa osapuolten toiminta osoittaa sopimuksen syntyneen. Salassapitosopimus voi olla myös yhdistelmä edellä mainituista. Kirjallinen sopimus on muodoista ehdottomasti suositeltavin, sillä muihin muotoihin liittyy erinäisiä näyttövaikeuksia sekä epävarmuustekijöitä.